

Protestáns Közlöny

Az erdélyi egyházkerület hivatalos közlönye.

XXII. Évfolyam.

Kolozsvártt, 1892. December 1.

48. szám.

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN EGY ÍVEN.

Előfizetési ára: Egy évre 6 forint, félévre 3 forint, negyed-
évre 1 forint 50 kr.

Szerkesztőségi iroda, hová a kéziratok és előfizetések bérmentve
küldendőek: *Külmagyarutca 9. sz.*

I d e h a z a.

Tisztelettel kérem azokat, kik ez igénytelen sorokat olvasni fogják, ne méltóztassanak azokat megbotránkozás kövének, egy ellenzékies, nyugtalan, háborgó szellem kifakadásainak tekinteni, midőn látandják, hogy azok, miket ide leírok, az uralkodó világnézlettel, fenn lebegő elvekkkel, véleményekkel, irányzatokkal meglehetősen ellenkező tartalommal bírnak. Az én vérem már eléggé lecsillapodott, kihűlt arra, hogy a tárgyakat, eseményeket, irányzatokat teljes objektivitással szemlélhessem, s ítélhessem meg; koromnál, helyzetemnél fogva sem pártfogást nem keresek, sem előléptetésre nem számíthatok, sem érdemeket nem szerettem, s így elismerésre sem tarthatok igényt, a világi fény, dicsőség, hiúság nem érdekelnék, az emberek támadásai, rágalmi, hálátlansága érzéketlenül érintenek; szóval, engem semmi sem gátol abban, hogy nyíltan, őszintén, határozottan ne szólhassak. Szólok azért az én lelkemnek mélységéből, annak sugallata szerint, nyíltan, őszintén, minden utógondolat, számítás, félelem és aggodalom nélkül, a mint a lélek diktálja tollam alá a sorokat, szólok oly hangon, gyöngédséggel, kiméllettel és határozottsággal, mint szólottam huszonöt év óta mindig, valahányszor a lelkesedés, a lélek fellobbanása pillanatában igénytelen soraimat saját, vagy különböző álnevek alatt egyik vagy másik lap számára leírkálgattam.

Él ugyanis az én lelkemben egy tiszta, világos és határozott élő képe annak, hogy milyen legyen a kálvinista pap egyénileg, jellemében, szellemi, értelmi és erkölcsi nagyságában, mi legyen a viszony közte, a kálvinista egyházközség, s ennek tagjai között, mily helyet és munkakört foglaljon el a társadalmi életben, s maga az egyházközség is úgy, mint az egyetemes egyház tantételeivel, intézményeivel, mily befolyást gyakoroljon a társadalmi kérdések megfejtésére, a társadalmi élet fej-

lődési proceszszussára, irányzatára. Ezt az élő képet találtam az evangyéliom örök-érvényű igazságainak mélységeiben. Kerestem, s úgy gondolom, megtaláltam az evangyéliumi embert az ő egyéni (szubjektív) minőségében és nagyságában, kiben istennek lelke lakozik, s kit a szent-lélek ereje újjá szült, megtaláltam istenhez való viszonyában, megtaláltam helyét a fizikai és erkölcsi világréndben, megtaláltam az evangyéliom életadó vizétől táplált keresztyén társadalomban mint munkás, tevékeny élet-organumot, és úgy találtam, hogy egyedül és kizárólag csak abban a keresztyén társadalomban fejtheti ki szellemi, értelmi, erkölcsi nagyságának, fönségének teljes tartalmát, egész mivoltát, itt domborodhat ki, s érvényesülhet emberi nemesebb természetének, égi eredetének teljessége; sőt úgy találtam, hogy fizikai élete is csak a keresztyén társadalom körén belől érvényesülhet a maga becsületességében, tisztaságában, hitelében, fizikai életét is annak körén belől teheti értékessé, boldoggá, megelégedetté. Ezen élő kép keretéhez igen méltónak, s attól elválaszthatatlannak ítélem azt az örök érvényű protestáns fellogást, mely az «egyetemes papság» elvében nyer kifejezést, jelentőséget, s mint ilyen, törekszik áthatni az egyetemes egyház s az egész társadalmi élet alkotásait, intézményeit. Igyekeztem ezt az elvet a maga mélységeiben, mély jelentőségében felfogni, működését, alkotási törekvéseit figyelemmel kíséreni, előmozdítani. Ez élő kép kidomborodásához járult továbbá az a sok egészséges, kedélyes leírás, ismertetés, melyek az angol és skót egyházi és társadalmi kérdésekkel foglalkoznak, melyek figyelmemet megragadták az elmélkedésre, feldolgozásra bőséges anyagot szolgáltatottak. Ezek között a nagy, világ-városi viszonyok ismertetése nem érdekelt, hanem annál inkább a csendes falusi egyházi és társadalmi viszonyok megismerése. Ott láttam a protestáns papot és papi családot egyszerű, de csinos, virágok, fák, dísz-bokrok közé rejtett papi lakban, csinos veren-

dával. A pap az iskolában kátékizál, vallás- és egyház-történelem tanítással foglalkozik, a községben osztogatja a híveknek a jó tanácsot, irányt, elveket szolgálat híveinek a munkálkodásra, s azok valósításában, mint a ki híveivel egy test, egy lélek, viszi a vezér-szerepet. Oda haza búvárkodik az evangélium mélységeiben, kutatja a különböző tudomány-ágak drága kincseit, hogy azokat kiaknázva, összegyűjtve, az evangéliumi kovázzal összevegyítve, mint az emberiség értelmi, szellemi és vallás-erkölcsi, sőt bizonyos tekintetben fizikai életének, fejlődésének illető kenyerét közforgalomba hozza, köztulajdonná tegye. A pap család-tagjai betegeket látogatnak, szegényeket, özvegyeket, árvákat segélyeznek, szeretet-intézetekre gyűjtenek. Bajos, egészen lehetetlen meghatározni, hogy a pap és pap-család e nemes munkálkodásában a falusi község földes ura, az ország hatalmas és irányt adó lordja és annak családja jön-e segítségül, vagy pedig a pap és pap-család támogatja azokat nemes munkájukban, mivel nemes munkásságuknak a pap és pap-család munkálkodásával annyira egy és azonos az alapja, elve, irányzata, hogy azokat külön választani, nem lehet. A földes úr a papi laknak csaknem mindennapi vendége, a pap a kastélyban bízalmas házi barát, pap és földes úr teljes egyetértéssel vizsgálják az elért eredményeket, előnyöket, hibákat, fogyatkozásokat, s ezek összevetéséből határozzák meg a további teendőket. Az ország hatalmas, lelkiismeretes lordja saját kastélyában a köznép számára a köznép kebléből rendes műkedvelői előadásokat, fillérestéyleket, ő maga felolvasásokat tart a nép számára, elveket mutat fel, irányt jelöl ki a tovább-haladásra, a lakosok értelmesebbjeit buzdítja, lelkesíti, hogy ily alkalmakkor ők maguk is, a mint lelkiismeretők és meggyőződésük sugallja, nyiltan, őszintén mondják el nézeteiket, véleményeiket, azokat minden tartózkodás nélkül vitassák meg. Természetes, hogy ily alkalmakkor turbulens elemek is jelennek meg, kiket a szocializmus, kommunizmus, anarkhizmus, szele megérintett, ezek zajonganak, kitűnő nyilatkozatokat tesznek, de az ezekkel folytatott küzdelemben a földes úr nem elegendik, hanem azokra az értelmes elemekre bizza, kik az ő és a pap vezetése alatt nevedek, elég erősek, belátók, megfontolók, hogy a küzdelmet józan észszel, megfontolással, találó bizonyítékokkal, nemes fegyverekkel elfogadják, s az igaz ügyet, egymás kölcsönös felvilágosítását, egymás iránti bizalmat győzelemre vezessék, s a turbulens elemeket meg-

győzzék álláspontjuk tarthatatlanságáról. A földes úr csak vezeti az ilyen tárgyalásokat, de sem pro, sem contra nem szól bele.

Az ország hatalmas lordjának családja éppen azt, ugyanazon alap- és irány-elvek szerint teszi, mint a pap-család, mintha egy test, egy lélek volnának, s hogy az együtt-működés, egyöntetőség megzavarva ne legyen, a földes úr családja gyakran megjelenik a papi lakban, a pap-család hasonlóan teszen a kastélyban s ott bízalmasan, tartózkodás nélkül, szeretettel jelölik ki az irányt, melyen haladni fognak, egy kis ozsonna mellett; mi a papi lakban úgy, mint a kastélyban egy csésze thea, sajt, vaj és gyümölcs, kedélyesen elbeszélgetnek a napi eseményekről, a másnap végzendő dolgokról; rendszeren együtt mennek templomba, együtt énekelnek, imádkoznak, hallgatják a predikációt vidám kedéllyel, nyugodt lelkiismerettel együtt távoznak az úr házából, hogy másnap folytassák szokott munkájukat, építsék isten országát, az egyetemes papság elvének minden oldalú kidomborodását, üdvös alkotásait elősegítsék.

Ezeken kívül még egy más esemény is befolyt amaz élet-kép kidomborodásához, mely lelkemben él. Szabad időmben szorgalmasan tanulmányoztam a különböző tudomány-ágakat, összevizsza, minden válogatás nélkül, csak arra ügyeltem, hogy a mennyire szűkös anyagi viszonyaim engedik, s lehetséges, az általános tekintélyeknek, irányadóknak elismert tudományos munkákat, vagy ezeknek komoly, minden tendencia nélkül való kritikai ismertetését lapozgassam. A tudományos rendszerre, módszerre, felosztásokra nem sok, mondhatni semmi figyelmet nem fordítottam, mert távol volt tőlem a szándék, hogy szaktudományt szerezzek, hanem e helyett minden tudomány-ágban kerestem azon kimondott, vagy elrejtett, bezárt igazságokat, vezér-elveket, melyek az ő mélységeiből felszínre hozva, alkalmas anyagot szolgálnak az evangéliumi kovász befogadására, s az által átalakítva a keresztyén társadalom közkinccsivé, az értelmi, szellemi és erkölcsi haladás mozgató tényezőivé lehetnek. Úgy is találtam, hogy egyetlen tudományos rendszer sincs, ide számítva a természettudományokat is, melyek ne rejtenének magukban oly igazságokat, elveket, melyek az isteni gondviselés által éppen arra vannak rendelve, hogy az evangéliumi kovászt befogadják, s az emberi miveltség, haladás, folytonos fejlődés tényezőivé alakuljanak át. Az sem került ki figyelmemet, hogy az első keresztyén-századok hit-vitái, a közép-

kori határtalan pápai hatalom, feudálizmus, a reformáció által életre hívott új fejlődési proceszusz, szenvedélyes kitörések, romboló és építő kritikai szellem, a nagy francia forradalom rombolásai, átalakításai, a forrongásban született szellemi munkák, az újabb kor tudományos fejlődései. stb. stb. mindenütt és mindig tartalmaztak oly általános igazságokat, elveket, melyeknek éppen az volt és az a rendeltetése, hogy az evangéliumi kovászt magukba véve, az emberi nem magasabb fejlődési irányát kijelöljék, annak alapját, de egyszersmind irányadó életelvét tegyék. Meg vagyok győződve, hogy korunk elmérgesedett társadalmi kérdései is csak az evangéliumi szellem újjá szülő, átalakító ereje által lesznek megoldhatók. Mind ezek arra a meggyőződésre vezettek, hogy a protestáns pap nem szaktudós, hanem bányász, ki a tudomány drága, megjegecedett kincseit bányászsza, felszínre és közforgalomba hozza.

Ez azon fejlődési proceszusz, mely lelkemben a kálvinista pap és egyház eleven, tiszta, világos képét életre hozta. Ennek elbeszélése nem tartozik ugyan szorosán tárgyához, de önmagam igazolására, mintha egy ellenzékieskedő nyugtalan, háborgó szellem szólana belőlem, szükségesnek láttam fölemlíteni de, szükségesnek ítélttem egy élő képet is állítani fel, melyhez hasonlítsuk a mi viszonyainkat, önmagunkat, egyházainkat, egyházaink tagjainak munkálkodási irányát, keresztyén-társadalmi életünket, stb. stb.

(Folytatása következik.)

A vallás iránti közöny némely okai és ellenszerei.

(Felolvasott a sepsi ref. egyházmegye papi értekezleti gyűlésén.)

Sokszor, csaknem mindennap, halljuk az étellel elmentébe jövő, a társadalmi renddel elégedetlenek ajkairól azon állítást, hogy e mi rohamosan haladó korunk az anyagosság, a hitetlenség kora. Fenn és alant, a társadalom miveltjei és a kevésbé mivelttek sorában, filozófus szellemek és tudományban járatlanok körében, előkelő és a legalsóbb néposztály kebelében megdöbbenő számmal vannak, ujjal lehet rájuk mutatni, kiknek vallása a hitetlenség, tagadása a vallásos hitből folyó legszentebb eszméknek. Tudományosan rendszerbe szedve küzd a vallásos hit követelményei és az általa nyújtott megelégedés, boldogság-érzet ellen a pesszimizmus, mely az emberi élet célját annak megtagadásában, az élet nyomorától való függetlenítésben találja föl és semmit sem ad, mi az életet becstessé, a törekvést erőssé tehetné, sőt inkább fásulttá teszi az életösztönt, melynek vége ugy sem egyéb, mint a megsemmisülés. Ha nem is vallják magokat sokan a pozitív filozófia híveinek, de megta-

gadják minden tünemény és dolog okát istent. Emlitem-e a materializmust, mely mindenütt csak anyagot és erőt látván, végeredményében megtagadja a vallás jogosultságát, istennek lételetét, a halhatatlanságot? Nincsenek-e tudományosan képzett egyének, filozófus lekek, kiknek szelleme előtt meghajlunk és a midőn hitről, keresztyéni szeretetről, vallásos érzelmről beszélünk előttük, gúnymosolyra vonják ajkaikat? «A vallás a tudatlanoké, mondják ezek, a kit az élet terhe nyom, a ki az élet nyomasztó körülményei közt más mentő utat nem talál, mint imádkozni és ismét imádkozni ám menjen templomaitokba és imádkozzék, de a kinek hatalmában áll száz- meg száztéleleppel függetlenné tenni magát minden olyantól, mi kellemetlenül hat rá, annak nincs szüksége egyhangú énekeitekre, unalmas beszédeitekre, az mindig talál a valláson kívül is megnyugtatót.»

És a társadalom alapját is veszély, romlás fenyegeti. Felemeli hydrafejét a szocializmus, az anarchia, mely a társadalmi rendet törekszik felbontani; hozzájuk csatlakozik a nihilizmus, mely mindent tagadva, mindent megsemmisíteni akar, mit az ember az idők folyamán épített. Eme tévirányoknak, eme téves gonolkozásmódnak, melyek nemtelen eszközök segélyével, magasztos erények megtagadásával akarják kivívni a társadalmi egyenlőséget, a szabadságot, holott uralomra-jutásuk a szabadságnak, a fékevesztett indulatoknak, a társadalmi rend teljes szétbomlásának vetné meg alapját és valóban a megsemmisüléshez vezetne, fuvalma, szele mind jobban érezhetővé válik s mint métely kezdi áthatni népünk alsóbb rétegeit. És ha talán nem nyilvánult még látható tetekben, oka, hogy nem volt, ki alakot adjon a nép túlzó vágyainak s a proletárok nagy seregét cselekedetre hevítse. És ne gondoljuk, hogy ezen tévirányoknak semmi köze a vallásos hittel. Ellenkezőleg! Ama téveszmék, melyeknek szolgál a szocializmus, anarchia, nihilizmus, nem egyeztethetők össze a keresztyénség magasztos tanaival, mely nem gyűlöletet hirdet a gazdagokkal és hatalmasokkal szemben, hanem szeretetet mindenki iránt s erénynek nevezi az emberre kimért nyomasztó körülmények békés szívvvel, istenbe vetett bizalommal való elhordozását. Éppen ezen erény hiányzik az ilyeneknél és munka, törekvés, fáradság nélkül óhajtnak megnyerni, a mi jólétüket, boldogságukat előidézhetné. Itt uralkodóvá lesz a közöny a vallás dolgai iránt s többet ér egy lázító szó, mint egy ékes prédikáció.

Hála istennek, nem vagyunk annyira, hogy a vallás iránti közönynek, a hitetlenségnek romboló hatását föltűnő mértékben érezhetnők, de azért vajjon csendesen nézzük annak terjedését? Akkor emeljünk védgátakat a rohanó ár ellen, a mikor nyakunkon a vész, vagy azelőtt védekezzünk, hogy készületlenül ne találtsunk? Vigyázzunk, lámpásunkból ne engedjük kifogyni a hitnek, a vallásos búzgóságnak olaját, hogy meggyújtva, sokaknak elméjében fényt árássunk szét, szívében szeretetet lobbantsunk lángra! Vigyázzunk különösen mi, kik örállók vagyunk! Nekünk számolnunk kell azon ellenséggel, melynek tábora nem kívülről támad hitünk vára ellen, hanem benn dül, benn igyekszik rombolni. Mert azt az egyet tagadni nem lehet, hogy elterjedt a vallás iránti közöny, a hitetlenség és nem szorítkozik csak szűk körre,

általános társadalmi betegséggé vált. És mint, a kik arra vagyunk hivatalosak, hogy azon dolgokban foglalatoskodjunk, melyek a mi atyánk, istenünk dolgai, nem lehetünk közönyösek e társadalmi baj iránt, meg kell ismernünk azt s keresnünk kell az orvosszereket, melyek gyógyítanak, életet hoznak létre azon szivekben, melyekben az emberi élet nyomasztó körülményeinek tikkasztó szele végpusztulással fenyegeti a vallásos hitet, buzgóságot, az evangyeliumi megnyugvást, boldogságot nyújtó magasztos eszméit. Vizsgáljuk meg azért, mik lehetnek a mai vallás iránti közönynek okai és megismerve azokat, nézzük meg minő orvosszereket használhatunk, kell használnunk az ellen.

Kérdezzük meg az embereket: mi az oka a vallás iránti közönynek és a legnagyobb rész azt fogja mondani, hogy a pap. És miért a pap? Aligha tud határozott feleletet adni e kérdésre, mert ezt nem saját meggyőződése után állítja, hanem, mivel divatos jelszóvá lett a papot tenni felelőssé az általános hitetlenségért és a felületesen gondolkozóknak nem kell megerőltetni az elmét, midőn okát kellene adni a talán bennök is meglévő közönyösségnek. Ne féljünk ezen állítástól, nézzünk szemébe a támadásnak, mi igaz belőle, mi nem!

A papnak hivatása, hogy legyen a reábizottak szellemi, vallásos erkölcsi életének nemcsak őre, hanem ápolója, erősítője is. Mi végre prédikálnia kell az igét, a Krisztus evangyeliumát, magát a Jézus Krisztust alkalmas, mint alkalmatlan időben. Fel kell ébreszteni a hitet, mely hallásból van és a hallás istennek ígéje által, Pál apostol szerint (Róm. X. 17.). És mutasson nekem akárki egy papot, ki ezt ne tenné, ki erre ne törekednék, hiszen protestáns isten-tiszteletünk központja épp az igehirdetése. Teszi is ezt, prédikálja is az isten ígését, a Krisztus evangyeliumát minden pap, úgy, a mint a szentlélek adta vala nekie a szólás tehetségét. És ha talán ellenvetésül felhossa a gúnyolódni szerető, hogy a lelkész előadása nem vonzó, beszéde nem szónoki remek, minek járjon templomba egy unalmas prédikáció meghallgatására: vajjon mit mond azon, a tapasztalat által számtalanszor megerősített tényre, hogy hirneves, tudós lelkészek, kiknek előadása ékes, szava vonzó, beszéde szónoki, üres padoknak hirdetik istennek ígését, a Krisztus evangyeliumát? Telnének csak meg templomaink minden alkalommal, még a gyengébb lelkész is, ilyenek is vannak, mert a tehetséget nem egyenlően osztotta ki isten, jobbá és jobba igyekezni kell, hogy minél teljesebben megfelelhessen hallgatói vallásos követelményeinek. Még a hajdankorban tudták, hogy «sub pondere crescit palma.» Az ember szellemi ereje is nő, fejlődik, erősödik, ha bárminő körülmény nagyobb meg nagyobb követelményeket szab elébe, de bizony elsatnyul, ha nincs mi ösztönözze, mind többre serkentse. És épp az az emberi szellemnek kiváló tulajdona, hogy az erejéhez mért munkáság fejleszti, erősíti. Egy kis ily buzdítás, tekintetbe véve a mi keleti kényelem és nyugalom-szerető természetünket, reánk fér. Hozzátevé, hogy nem valami fényes anyagi helyzetünk is lekötheti anyagi jóllét eszközzésére irányzott figyelmünket teljesen, bizony szükség volna arra, hogy templomaink teltsége, hallgatóink vallásos és templomgyakorlásban nyilvánuló buzgósága serkentőül szolgáljon

ott, a hol arra szükség van. Vádoljon bárki azzal, hogy pro domo beszélek, de azt állítom, hogy a ki azért nem jár templomba, mert a lelkész nem felel meg a szónoki hang és előadás követelményeinek, sőt ezt hozza fel a vallástalanság, a közöny, a hitetlenség okául, pedig a legtöbben így gondolkoznak és szólnak, az csak felületes gondolkozásmódjáról tesz tanubizonyságot, mert a kibén nincs meg a vallásos érzelmenek legkisebb mértéke, a ki a templomba nem vallásos buzgóságának, isten-imádása vágyának ösztönzésére, nem amaz isteni ígének hallgatása végett megy, mely «istennek hatalma minden hívőnek idvességére,» önmagában hat és hatását a legrosszabb egyházi beszéd sem ronthatja le, hanem egyedül azért, hogy ítéljen, bíráljon és az ő vallásosságát a lelképásztor előadása, szónoki beszéde szerint mérlegelje: abból a legragyogóbb szónoki előadás sem alkot vallásos egyént, az ilyen ama Jakab apostol által rajzolt emberhez lesz hasonló, ki megtekintette a maga ábrázatját a tükörben s minek utána elment, azonnal elfelejtette, minemü volt. Ha nincs meg az emberben, az emberi lélekben ama vágy, mely kielégítését csak is a vallásos élet terén keresi és találja fel, az előtt a legszebb beszéd, a legvonzóbb előadás, melynek célja táplálékot adni ama vágnak a Krisztus evangyeliumának hirdetése által, csak a pusztában elhangzó szó lesz. Nem a farizeusok, nem az írástudók és írásmagyarázók, nem a törvény betűihez szigoruan ragaszkodók nyerték meg isten országát, hanem az igazságot éhezők és szomjuhozók, az ígének örömmel hallgatói és megtartói, a kik az élet nyomasztó körülményei közepette a Krisztus igehirdetésében, az evangyeliumi igazságok közlésében és elsajátításában égi üdvvel és mennyei boldogsággal érezték eltelni szívüket. A kibén nincs meg bizonyos, bár csekély mértéke a vallásos érzelmenek, a ki szükségfelettinek tartja a vallásos hitet, kétségbe vonja annak jogosultságát, épp ezért kerül a helyet, az alkalmat is, a hol ez irányban hatni lehetne reá, sőt meghallgatni sem akar, midőn az ész ítélő székétől a szív vallásos érzelmeihez, az ember elvitathatlan és eltagadhatatlan vallásos tehetékéhez appellálunk: annak hiába prédikál a pap, azt fogja mondani: «édes bortúl részegedtek meg ezek!» (Csel. II. 13.) Nem a pap oka a vallás iránti közönynek, hanem oka a vallásos érzés hiánya az egyéneknél, kiknek nagyon is kényelmes dolog önhibájukat takargatni oly mentségekkel, melyek közkeletűek és a hibát másokra tolják.

(Folytatása következik.)

Az ev. ref. egyház zsinatja.

Az előző ülések érdekelttségével és kidomborodó vonásaival nyílt meg november 24-én az ev. ref. egyetemes egyház zsinatjának harmadik ülészsaka. A fontosabb ügyek a két első cikluson letárgyalva, mostanra úgy szólva az előző gyűlések munkájának revíziója, s ez után a nagy figyelmet érdemlő iskola-ügy voltak fentartva. Erre a munkára is előbbi buzgóságával vetették kezöket a zsinat és annak tagjai, mivel, különösen az iskola-ügy rendezése, az egyháznak legaktuálisabb kérdése ez idő szerint. Ezt szilárd alapokra kell helyezni, elveit jól megfontolva, meghatározni, a jövőndő alkotások lehetőségét, sőt szükségét határozottabban proklamálni: e munka

azokhoz tartozik, melyben figyelmesen körültekinteni, óvatosan megfontolni, ha nem is élet-kérdés, de mindenesetre komoly felelősség az egyház dignitásával, aspirációival, és a múlton épült jövőndő történetével szemben. És a zsinat jól tudja ezt. Valamint azt is, hogy határozatai ez ügyben meszsze kiható fontosságúak; hiszen, az iskola-ügyben oly állapotokkal állunk szemben, melyek, mint külső tényezők, az egyház közjogi helyzetét már ez idő szerint is igen érzékenyen érintették, holott éppen napjainkban az egyházak politikáját nem maga az egyházi élet, hanem főleg az iskolák ügye, s az ez által új irányba terelni célzott autonomikus helyzet tisztázása uralja. Itt nem szabad hamarkodni, mert a jövőndő lesz megbénítva, ha tévedéseken épülnek fel a határozatok. Ha más elvek megállapítását kívánják a mostani idők az autonomia körül, némely ponton tán ellenkezőjét, s látszólagos ellenmondását a múltakéinak, viszont tárnak fel oly kombinációkat, hol új akvizíciókat, a szükségképpen bevallandó jog-vesztésekkel szemben más, de éppen oly fontos magyarázatát és módosításait mutatják fel az egyház iskola-ügyi alkotásainak. A zsinat feladata ez irányban főleg az elvek megállapítása, az állami iskola-ügyet illető törvényhozással szemben nem a renitenskedés, nem a versenyre kelés erőfárasztó oszterentációja, hanem ezen túl emelkedve az autonomikus terjeszkedésnek oly kiszélesítése, mely az egész egyházat bevonja érdekeinek szférájába, túlfelől az iskolák szellemét írja körül erős meghatározásokkal. Ime, az irány, melyben a zsinat mostani határozatai meg kell hogy szülessenek. Nagyon helyesen van ez így. Az ev. ref. egyház nem akarja eltagadni az oktatásnak azt a liberálizmusát, mely az állam omnipotenciájára hivatkozik, de viszont megkövetelheti, hogy midőn ő ez által a nemzeti kultúra fejlesztésének olyan jelentőségű faktorává küzdi fel magát, melyet elérni e hazában más felekezet soha sem lesz képes, akkor az állam e buzgó letéteményesével szemben ismerjen el oly jogokat, melyek az ő érdekeit nem sértik, közvetve pedig a nemzet szellemi közepes nagyságának agytekercseit számban is megtudják szaporítani. Sok okot lehet felhozni mind a két részről, vajjon kibocsássuk-e kezünkől, mí, felekezet az oktatást, mint ezt a művelt nyugaton tették, vagy pedig éljünk annak a hitnek, hogy a felekezet hű tagjai csakis saját iskoláinkban képződhetnek ki; nem ez a küzdelem az, a mely balancirozhatja a tanügyi politikát, hanem az államra nézve a protestantizmussal szemben az aequivalens felekezet megóvása; viszont a protestantizmusra nézve megkövetelése annak, hogy saját jó erőit, jó törekvését kellő érvényesítés kövesse. A mit azonban, mégis hiába keresünk a zsinat munkálatában és előre látható irányában, nagy baj, hogy minden kísérletei és törekvése mellett sem akar önálló tanügyi politikát teremteni az állami törvényhozás bevonásával, vagyis nincsenek meg a törvényhozási törekvéseiben azok az erős, markans vonások, melyek határozottá és kidomborodóvá tennék. Elvész a szürkeségben azzal a jó megnyúgvással, hogy az állami törvényhozás előtt meg kell hajolni. Pedig ez nem akar absorbeálni, sőt ellenkezőleg, meghagyta a lehetőséget, építeni saját alapján. Vajjon, tanügyi törekvéseink állanak-e valami kapcsolatban a múlt század végének és a jelen század elejének tanügyi eszméivel, holott mindenki elismerte már, hogy a jelen század negyvenes éveinek nagy férfait az a szellem növelte, melyet mí ma eltévesztettünk, s úgy látszik, nem is akarjuk többé megkeresni.

Így állunk a mostani zsinat ülésorozatának harmadik

cyklusával. Egy tudósítás keretébe, természetesen, nem szoríthatjuk bele a zsinat elveit, irányát, hangulatát, mert ez túlmegy ennek határán. Ezért, a fentebbiekkel megelégedve, a következőkben adjuk a gyűlésekről való tudósítást.

A három első ülés (nov. 24. 25. 28.) tulajdonképpen csak a szervezkedéssel, az ügyrend megállapításával, s a két első cyklus által megállapított törvények revíziójával foglalkozott. Egyéb fontos dolog ezeken nem történt. Kezdték ott, a hol elhagyták. Folytatták a megszakadt tárgyalásokat, s az ülések sorozatát ott, hol a második cyklusnál félbe szakadt. Mintha tegnap oszlottak volna szélylyel, minden azon módon folyt tovább, mint a két első cykluson, még a személyek sem változtak, csak itt-ott foglalt helyet egy-két új tag, kik a régi helyett új erővel léptek be a törvényhozók sorába.

Az első ülést Pap Gábor, elnökhelyettes nyitotta meg imádsággal, Kun Bertalan, egyházi elnök betegsége által akadályoztatva lévén. A világi elnöki széket pedig Tisza Kálmán foglalta el, a gyöngélkedő Vay Miklós báró helyett. Majd felolvasták a zsinati tagok névsorát, a melyből kitént, hogy 104 zsinati tag közül 88 jelent meg, ennek alapján tehát, a zsinat kimondotta határozat-képességét. Ezután az egyes bizottságokban töltötték be az üres helyeket, a rendes tárgyalásokba pedig ez alkalommal nem mentek bele, mivel az ügyrend még nem volt megállapítva, holott ezt mindig meg kell határozni már a legelső ülésen. Ennélfogva a további teendőket a másnapi ülés számára halasztották el. Mindezeknek megbeszélése másfél órát vevén igénybe, a gyűlés fél-tizenkettőkor feloszlott.

A második ülés is jóformán a megalakulással telt el. A napirendre tűzött dolgok tárgyalására nem jutott semmi idő. Pedig, úgy szólván semmi más teendő nem volt, mint a bizottságok kiegészítése. A bizottságokat ki is egészítették. Ennek utánna még egyszer felolvasták azokat a törvényjavaslatokat, melyek az egyház alkotmányos szervezetére vonatkoznak és a melyeket már a két első cykluson letárgyaltak s ezzel a második ülés is végződött.

A harmadik ülésen ugyanezt tovább folytatták, a törvények harmadik szakaszával, foglalkozván vele az egész ülésen át. Az érdemleges tárgyalásokat pedig mind a negyedik, azaz a hétfői ülésre tették át.

A negyedik ülésen az ev. ref. tanítók országos bizottságának memorándumát mutatták be, miután Tisza Kálmán indítványára Tóth Sámuel jegyzőnek a zsinat köszönetét tolmácsolta a törvények szövegezése körül szerzett érdemeiért. A tanítók memorándumukban főleg a következőket kérték: 1. az egyházi iskolák egységes szervezését; anyagi helyzetük javítását; 3. a tanítóképző szervezet kidolgozása céljából szakbizottság kiküldését. A kérvényi bizottság a memorándumra vonatkozólag arra utalt, hogy a kérvény főbb pontjaira nézve az iskolaügyi bizottság javaslata már intézkedik, s azokat az illető pontoknál lehet tárgyalni. A zsinat ily értelemben határozott.

Ezután a zsinat iskolaügyi bizottságának javaslatát tárgyalta az egyházi közoktatási törvényre nézve.

A felszólalók közül többen azt a nézetet fejezték ki, hogy a javaslat tárgyalását halasszák el, s némi részben vádolták az iskolaügyi bizottságot.

Tisza Kálmán vette védelmébe a bizottságot az ellen a vád ellen, mintha csak új terheket róna az egyházakra a

nélkül, hogy új jogokat adna nekik. A bizottság nem ró ki semmi új terhet. Az ekkleziának eddig is kötelessége volt iskolát tartani s ezen túl is meg lesz joga arra felügyelni, annak belügyeit a törvények keretében megállapítani. Szász Károly a javaslat tárgyalása mellett szól, mert a zsinat már annak idejében szótöbbséggel kimondta, hogy részletes javaslatot kíván. Antal Gábor a tárgyalás elhalasztása ellen érvel. Fejes István azt hiszi, hogy nem is lehet tárgyalni az elhalasztás kérdését. Ő általánosságban való megvitatásnak tekinti az eddigi fölszólalásokat. Különösen nem osztja azt a véleményt, hogy ez a javaslat kevésbé óvna az autonómikus jogokat, mint az első javaslat. Ez nem áll. A javaslat a legszélesebb autonómiát biztosítja az egyháznak minden fokon, persze mindig csak az országos törvények keretében.

Kiss Albert a mult zsinati ülészen maga is abban a véleményben volt, hogy részletes javaslatot kell kidolgozni. De most azt látja, hogy az iskolaügyi bizottság annyira korlátozva van a javaslat kidolgozásánál, hogy itt most a legfontosabb iskolaügyi kérdésekről, ha ebben a keretben fog a tárgyalás mozogni, nem is lehet beszélni. Ha a zsinat így korlátozva lesz, akkor ő sem kíván részletes tárgyalásba belemenni. Szász Károly fölvilágosításul kijelenti, hogy az ő szavaiból, a melyekre hivatkozás történt, egyáltalán nem magyarázható ki az, hogy a zsinat bármely irányban korlátozva volna. Beöthy Zsigmond indítványozza, hogy a vitát kerülve, szavazzanak.

A zsinat nagy többsége az iskolaügyi törvényjavaslatot elfogadja a részletes tárgyalás alapjául.

(Folytatása következik.)

TÁRCA.

Könyvismertetés.

Vasárnapi, innepi és alkalmi Imádságok szószéki használatra, írta Biki Károly, györgyteleki ev. ref. lelkész.

Imádságos könyvet bírálni, róla jót, vagy éppen rosszat mondani, használatra ajánlani, vagy elítélni, azokhoz a foglalkozásokhoz tartozik, melyek a lehetetlenség határához állanak közel. Egy imádságos könyvnek az értékét nem lehet pár nap alatt kitanulni, ahhoz többszörös áttanulmányozás, hosszas használat szükséges, s elegendő mértékben még így sem fogjuk megállapítani, megvan-e abban az az élet, az a lélek, mely meggyógyítja azokat, kik betegek, kik szomjuhoznak, kik keresik az igazságot és annak megtalálása nélkül nem lelik fel lelköknek nyugodalmát.

A lelkiismeretes bírálóat hogyan igazodhatik el abban a kérdésben, melyet részekre bontani, analizálni, nem lehet, mert ha imádságoknál bírálni kellene, letörülnők azokról azt a himport, azt a zománcot, mely az imádságoknak az illata, melyet semmiféle logikai törvények korlátai közé be nem szoríthatunk. Imádságoknál legfeljebb csak egyéni véleményről, a kritikának arról a fajáról lehet szó, mely nem boncol, nem latolgat, hanem meghajlik a szép előtt, azon örök törvénynél fogva, mely már érzékünké, tulajdonunkká lett, hogy arra folyton appellálhassunk.

A bírálóat előtt ugyan, már maga a foglalkozás, imádságos könyvet írni nehéz feladatnak tűnik fel, szinte felesleges fáradozásnak. Kicsoda az, kérdehetjük bátran, kinek oly nagy szeretete lenne isten iránt, Krisztus és az emberek iránt, hogy fölemeljen ebben a vallás világához, s így építsen? Ki az, ki úgy tudjon érezni, hogy ebben benne legyen egyéni vonása, de úgy, hogy az egyszersmind általános legyen, mely mindenkit érdekeljen? Ha Kánaán nyelvét nem is tudja megzendíteni, de van-e olyan, kiből legyen valami abból a modern imádkozóból, ki az antik hangoknak új tárgyakat tudjon találni, hiszen, ha a szív vágyai nem változnak is az évezredek át, de változnak a vágyak indító okai és megvalósulásai; van-e valami benne abból, hogy tudjon reflektálni, de úgy, hogy azt minden ponton áthassa a kegyes világiasság, az étellel szemben álló istenfűség, áthassa az evangélium örök szelleme. Imádkozni, illetve kéréseket, szavakat intézni istenhez még nem nagy mesterség, de imádkozni úgy, s ezeket

az imádságokat leírni úgy, hogy a ki olvassa, azt érezze, a mit maga az író érezett, a kinek bizonyára olyan szíve kell hogy legyen, mely a másét meg tudja dobogtatni, ez közel áll ahhoz a szent költészethez, mely a próféták tudománya, mely önkénytelenül megtermékenyíti a lelkeket, s azt mutatja, hogy a bűn romlásán mikint épül fel a jónak temploma. Könyvekből, tán magából a bibliából sem tanulta meg még senki ezt az ilyen imádkozást. Hiszen, az imádság magának az embernek szimboluma, s vajjon, van-e valaki, ki már megtalálta volna az örök emberinek értését, ha mindjárt magyarázatát nem is, s betudott volna egész mélységébe látni azoknak a felfedezhetetlen titkoknak, melyek a szívben a végtelenhez kapcsolódnak? Ahhoz, hogy valaki jó imádkozó lehessen, nem elég csak érezni, még úgy érezni sem, hogy az ember az örökké való istennel szemben megsemmisülve higgye magát, lelkében azzal a tudattal, melynek ha csak egy sugara világít be elméje sötétségébe, okvetlenül felkiált uram, irgalmaz nekem; azzal sem, hogy ekkor néma áhitattal dobja bele egész életét a bűnbánat tengerébe, hogy aztán újra megtisztulva, megtalálja magában a kincseket, a menyországnak kincseit, melyek immár nem kívülről, hanem éppen benne vannak. A ki jól tud imádkozni, annak minden szava a zajló érzelmek tengere, az a szabad folyás, mely a szívek hárfáját indítja meg, hol ennek zenéje bizonyára édesebb, mint az Augustin szféráinak éneklése, s bővösebb hatalmu annál is, melyről Flammarion beszél az örök világok titkos csöndjében.

Ám, ha az imádság igaz hangját oly nehéz is eltalálni, egy-egy imádságos könyv még sem haszon nélkül való áldozat. Annak, ki a saját belső életét írja le, a saját érzelmeinek hangját tolmácsolja, ez a törekvése mindig méltó arra, hogy ezt utána és vele mások is átérezzék. Ha az az imádságos könyvet író lelkipásztor imádkozik, ki azt, a mi az emberi szívnek az életet, s a békét adja, már megtalálta magában, s úgy adja azt másoknak abban az imádságos könyvben: akkor ez nem lesz hiábanvalóság, mert ennek szavában megtalálja mindenki az imádságnak lényegét, az ő szívének azt az «igaz kívánságát», melyet a próféta vitt, mint valódi imádságot, az Úr elébe. Bizony, a kik imádkozni szeretnek, ezt keresik mindig, s ez után óhajtoznak, hiszen, ha valaki istennel akar társalogni, már ahhoz is érező szív kell, mennyivel inkább, ha valaki rávinni akar. A ki felvilágosult fejjel, azaz

a fej argumentumaival keresi az istent, az nem igen fog tudni imádkozni, de aztán istenhez közeledni sem, még ha van is benne valami érzék az iránt a jótékony melegség iránt, mely ihletre gerjeszt, az élet viharai közt támogat, s elkísér a sir széléig.

Biki Károly imádságos könyve a nem hiábanvaló áldozatok sorába tartozik. Az ő imádságos könyvének tiszta egyszerűsége szebb és áldóbb annál, hogy sem ezt a könyvet figyelmen kívül hagynók. Legalább, nagyon emeli az, hogy nincs égis érő hangzatos beszédmódja, itt marad köztünk, hol az élet mindennapi menete, megrázó színi jelenetek nélkül alkalmas melegágya a vallásos érzésnek. Jól van ez így. A Sinai hegy nem egyedül hatja meg az emberi lelket, nem csak a megrendítő természeti jelenetekre kell várunk nekünk, ha imádkozni akarunk; az élet örömei és fájdalmai közepette gyakran akad alkalom, mely a szívet kinyílásra készíti, hogy kitáruljon az, mint a rózsabimbó. És ezek az alkalmak jobbak az imádkozásra, mint a hirtelen felindulások, hol érezni véljük az istent, mint érezték a szellem óriásai; az élet nekünk nem theophániákért adatott, hanem komoly és kitartó cselekvésért. Az olyan imádság, mely, mint egy sóhaj lebben el ajkunkról, csak akkor jó és szent, ha sok órai munka közt született meg, bátorítótul, erősítőtul a további munkára. Hiszen, az imádság a lelkiismeret tulajdona, azé a lelkiismereté, mely a szentséget a kísértések által hiszi megvalósíthatónak, s arra ösztönöz, hogy magunkat öszszeszedjük, a harcot újra kezdjük, s így legyünk jobbak.

Ha más előnyös oldala nem lenne a Biki imádságainak, már azért is jogosultak volnának az ajánlásra, mert nyoma sincs bennök annak a gondolkodásnak, annak a beteges képzelődésnek, mely nem tudja kellő helyesen viszonyítani az embert a világhoz és megfordítva. Első föltétele mindennek: az élet a maga megvalósítandó örök céljaival; az élet szép és jó, legfőbb ajándéka az istennek: ime, minden filozófiának, minden tudománynak, az egész világnak az alapja. Csak ezen az alapon lehet imádkozni. Ezt nem téveszti el soha szem elől a Biki imádságos könyve. Ezért, ha egyébert nem is, méltó dicséret illetheti.

Azonban, ez az előnye nem egyedül áll az imádságos könyvnek. Nem tudjuk, mások mit szólnak hozzá, de nekünk bizonyos kedves érzést okozott, hogy a Biki imádságainak hangját, kifejezéseit, képeit, mondjuk, gondolatait is, nem találtuk ujaknak; ráismertünk bennök csaknem teljesen Révész Bálint szellemére, sőt úgy tetszett, mintha egyes imádságok egyenesen csak lemásolva lennének. Tudjuk, hogy Révész imádságában az az egyetemes nyelv van kifejezve, melyet minden ember egyaránt meg tud érteni, melyekben nincsenek kategóriák, mégis mintegy magunk követeljük, hogy azokkal szemben mások is oly viszonyban álljanak, mint állunk mi. Ő igazán az egyszerűség mestere, kinek tolla alól meghatározott egyszerű imádságok kerülnek ki, mint a legnagyobb költőké alól, de a kikként szintén csak hosszas munka és gyakorlás, sok simítás után jönnek létre az egyszerű darabok. Ezt a mestert követte Biki Károly. Az utánzás, természetesen, nem emeli ki az ő sajátos imádkozó jellegét, de az imádságoknak nem szolgál hátrányára.

Nem hagyhatjuk azonban, figyelmen kívül azt a nagy fokú megkötöttséget, mely az imádságok nagy részében szembevetően nyilatkozik. Mintha az imádságok sok darabja egyenesen minták után készült volna, figyelmes átolvasás után

azonnal szembeszökik, hogy tíz-tizenöt alapképre az imádságokat csaknem teljesen vissza lehet vinni holmi jámbor erőszakolás mellett. Valaki fölhozhatná ellenvetésül, hogy hiszen nem is lehet másképpen, az alkalom, melyre írva vannak, csaknem mindig ugyanaz, vagy legalább is nem nagy változatossága. Igaz. Vasárnap délelőtt, délután, időszakok stb. szerint kell imádkozni, miben válogasson az író? De vajjon, ha a vallás, a mennyiben felemel minket a legfőbb lény körébe, a legfenségesebb költészet, mely nem csak egünket teszi derültté, hanem a mindenségét is betölti legnemesebb törekvéseinknek megfelelő szimbolumokkal: nincs itt elég változatosság? A vasárnap délelőtti hangulat, nevezzük így, mert a fin de siècle korában még a költészet is hangulat, vajjon ki van-e meritve, ha egy pár variációban előttünk áll a templom, az imádságnak háza, az itt megnyugvás stb. bizony többnyire szürke színezésével? Az időszakok változatosságában csak az isteni gondviselést kell-e látnunk s az emelkedett lelkű hívő csak ennyiért fog adni hálákat a természet örök urának? Hol maradtak ezekből az imádságokból a szív reflexiói: az emelkedett lélek tisztulásának harmatcseppjei, azok a gondolatok, melyek felfrissítik e világ javainak élvezetében elsivárult lelkeket? Éppen az lett volna a művészet, ezek után kutatni s aztán, ezeket egyszerűen adni föl, mert ezt nevezzük művészetnek még a költészetben is. Ám, hagyjuk ezt. Biki nem lép fel nagyobb követeléssel, ő imádkozott, lelke megnyugodott, bizonyára megnyugodott gyülekezete is, még akad más is, mely enyhülést talál ez imádságok hangjában, mely nem e világnak nyelvén szól, azért oly édes, oly megnyugtató mindig a vallásos lélek előtt. Van istene a gyermeknek is, a népnek is, melynek egyszerűsége tiszta és leplezetlen; ez az isten nem a Descartes istene, sem nem a Kanté, vagy a bölcselelké; a vallás ott van a naiv hitben is, mely egyszerűségében van oly hatalmas, mint a tudósoké, ha nem is olyan mély, nem is olyan igaz. És imádkozni a naiv hitű is fog s tán édesebben, mert bizalmasabban, mert nagyobb alázattal, mint az, ki érti a világokat. Nem volna háládatlan foglalkozás, ha Biki, vagy valaki más azt a fáradságot venné magának, hogy specialiter az ezek hangját ütné meg, hiszen akkor annak az imádságnak hosszú élete lenne, mert átszállana nemzedékről-nemzedékre, mint az ó-kor balladáái, mert a kiknek számára lennének írva, azok száz esztendőkön át szoktak gyönyörködni az érzelmeiknek megfelelő hangokban.

Kisebb hibák vannak ez imádságos könyvben. Lehet azonban, hogy azok nem is hibák. Mi jóformán meg se figyeltük. Nem azért, mintha a múlt század természettudósait követnők, kik csak a nagy dolgokat szerették eszükben forgatni; minket lefogott egyfelől az ismerős hang, másfelől az a meleg egyszerűség, mely a szíveket keresi s abból a szívből árad, mely ismeri az érzést, ha néha nem is hivatkozik rá, így nem figyeltünk az apróságokra. Itt-ott láttunk egy-egy durvább szót, mely megzökkenti a simaságot, amott egy rozabb mondatot; ha a görög világban élénk és a görög szofiszták s rhetorok példáit követnők, kik valóságos verbalis gladiatorok voltak és uralkodtak hallgatóikon a görög nyelvnek azzal a bájos zenéjével, melyre mi ma süketek vagyunk: ekkor tán, nagyon lényeges kérdésnek tekintenők ezeket, de mert a szót mi a gondolatért tartjuk s legfeljebb csak a beszéd delejes árama jelzőfáinak nézzük, a melyen keresztül a tartalom, a szellem, értelmünkig jut, így eltekintünk a ki-

sebb hibáktól, melyek egészben véve úgy sem nagyon zavarnak.

Általában véve, az imádságos könyv egész mivoltában elég érdemes munka volt, használata sem fog bizonyára gyümölcs nélkül maradni, ha itt-ott le is válik egy-egy rész róla; mi megnyugvással ajánlhatjuk, ha egyébbért nem is, már azért a vonásért, mely, mint a Révész Bálint szelleme végig vonul az egészen; ezt a szellemet a magyar protestáns imádkozóknak nem szabad eltéveszteni, elfeledni, mert akkor imádkozni sem fognak tudni soha.

Különfélék.

== **Abból az alkalomból**, hogy a gyulafehérvári róm. kath. szentszék, egyik egyházmegyénk házassági törvényszéke által hozott és a házassági főtörvényszék által is helybenhagyott vegyes házasságbeli válóperi ítéletet érvénytelennek jelentette ki, főtiszt. püspök aa. terjedelmes és már külön füzetben is megjelent, emlékiratot intézett az igazságügyminiszter ő nagyméltóságához, melyben ezen visszás állapotoknak a megszüntetésére hívja fel a miniszter figyelmét és a házassági ügyek rendezését sürgeti. Püspök aa. emlékirata egészen időszerű; a magas kormány is éppen most foglalkozik az egyházpolitikai kérdésekkel; ismerjük is már a fontos elvi kijelentéseket, melyeket az új miniszterelnök tett a képviselő házban; abban sem kételkedünk, hogy eme liberális ígéretek beváltására fog törekedni a kormány; de jeleznünk kell azt is, hogy ama liberális áramlat ellen, félhivatalosan megszólalt már Róma, nyilatkozott a kath. egyház világi főnöke és az ultramontán sajtó valóságos izgatásszerű ellenakcióra szólítja föl, úgy a klérust, mint a világi elemet. Hát csak, hadd beszéljenek, demonstráljanak, hadd húzódjanak a világosság elől; mi tudjuk, hogy a napot eltakarni nem lehet, előtör az a fellegek mögül is. A lát-határ tisztul s feljő nemsokára a mi napunk is és a sötétszerű szörnyetegek nem kísértenek azután.

== **Főtiszteletű püspök ur** a magyar-nemeyei segéd-lelkészi állomásra **Jakab József**, papjelölt atyánkfíát, nevezte ki. Lesz alkalmá a népes egyházban a lelkészi pálya minden ágával megismerkedni. Kitartást és erőt kívánunk hozzá!

== **A magyar-köblösi egyházközség**, mely eddig, mint leány-egyház állott fenn, közelebbről anya-egyházzá alakulván,

egyhangulag választotta meg lelkészéül **Csákány Miklós**, magyar-nemeyei segéd-lelkész. Megválasztott az állomását már el is foglalta és megkezdte működését az új egyházban. Adja isten, hogy e működés váljék a megújult egyházi életnek állandó főnmaradására s anyaszentegyházunk megerősödésére.

== **A küllői ref. egyházmegyében**, egyházkerületi képviselők lettek: a marosi körben **Nemes Árpád**, m. bodoni ref. pap. Az alsó-kerületben **Barthalus Sámuel**, szt.-benedeki lelkész; a felső kerületben **Sámuel József**, n.-kendi ref. pap. A bonyhai körben **Hegyi Sándor**. A tanítók részéről **Mihály József** lett megválasztva.

== **A küllői ref. egyházmegye** gyámintézete megerősített új alapszabályai értelmében, választotta meg tisztviselőit. A gyámintézetnek elnöke lett **Kovács Elek**, jegyzője **Nagy Domokos**. A felügyelő bizottság elnöke **Barthalus Sámuel**, jegyzője **Nemes Árpád**, bizottsági tagok **Hegyi Sándor**, **Székely Sámuel** és **Benkő Sámuel**. Pénztárnok **Kakasy Márton** lett. A tisztviselők három évre választattak.

== **Hálás köszönet**. Tasnád-szántói ev. ref. egyházam nevezetes és költséges építkezést tett e folyó 1892-ik évben; ugyanis: templomát négyszög alakú téglákkal ki pádimentomoztatta, a templom belső falait kimeszeltette, a székeket csinosan megfestette, iskoláját a már nagyon is elavult zsindegy fedélzet-helyett új bádoggal fedéllel látta el, mely építkezés összesen 534 frt. és 97 krba került. Ezen költség fedezésére, szokott egyházas buzgóságuktól indítva kegyesen adakoztak: **Báró Radák Ádám** ur ő méltósága 258 frt. 32 kr. **Gróf Mikó Anna** urnő ő méltósága 70 frt. Nagyságos **Helley János** ur 30 frt. **Tekintetes Kovács Miklós** ur 25 frt. Összesen: 443 frt. 32 kr. Midőn e kegyes adományokat, a buzgó nemes szívű adakozók becses neveivel együtt egyházi jegyzőkönyvünkben megörökítettük, kedves kötelességemnek tartom nyilvánosan is a legforróbb hálás köszönetemet nyilvánítani a fent irt kegyes szívű adakozóknak a magam és egyházam nevében. Tasnád-Szántó, 1892. nov. 22. **Kovács Ferencz**, ev. ref. lelkész.

== **Nyilvános köszönet**. M.-palatkai ev. ref. egyházunkat f. évi advent első vasárnapjára **Juhos Mihály** és neje **Veres Anna**, közrendű hitsorsosaink váratlan, de igen kellemes meglepetésben részesítették, midőn, vallásos buzgóságuktól indítva, nemcsak hogy kenyeret és bort adtak a szent vendégség számára, hanem ezen felül egy 5 ft. értékű díszesen kidolgozott urasztali abroncsot is ajándékoztak egyházunknak, ohajtván, hogy az állandóan az urasztalán maradjon. Kedves kötelességet vélek teljesíteni, midőn a jó szívű, kegyes adakozóknak úgy a magam, mint egyházunk nevében hálás köszönetemet nyilvánítom. Magyar-Palatkán, 1892. nov. 29. **Sipos György**, m. k. evang. reform. lelkész.

== **Hálás köszönet**. Mező-szakáli és mező-bodoni birtokos, t. kts. **Berkovics Ábrahám** ur a mező-bodoni ref. papilak alap javára 20 frtot, az az husz forintot volt szíves adományozni. Az ilyen cselekedet méltó jutalomra. Találja is meg ezt első helyen öntudatában, emberársainak becsülésében s istennek áldásaiban. M.-Bodon, 1892. nov. 28. **Nemes Árpád**, ref. pap.

HIVATALOS RÉSZ.

3128—1892.

KÖRLEVÉL.

Mindenik reform. egyházközségünk tiszteletes lelkészének.

Az 1889. XXXVIII. tc. 30. §-a szerint azok az anyakönyvi kivonatok, családi értesítők és lelkészi bizonyítványok, melyek a telekkönyvi betétek szerkesztése alkalmával a tényleges birtokos tulajdonjogának bejegyzése céljából kiállítanak, bélyegmentesek.

Mint azonban, az igazságügyi miniszter ur folyó évi október hó 25-én 39,122. szám alatt kelt leiratában értesített, némely lelkészek mindamellett, feltehető, hogy azért, mert az idézett törvényt nem ismerik, az említett okiratokat bélyegmentesen kiállítani vonakodnak és ez által a telekkönyvi betétek szerkesztésének sikerét nem csekély mértékben hátráltatják.

Ennélfogva ezennel figyelmeztetjük összes t. lelkész aait, mint az anyakönyvek vezetőit, az idézett törvény jelzett rendelkezésére s szigoruan utasítjuk megfelelő eljárásra, megjegyezve, hogy a bélyegmentesen kiállított anyakönyvi kivonatok, családi értesítők és lelkészi bizonyítványok kizárólag a betétszerkesztési eljárásnál használhatók; ennél fogva azokkal való visszaélés megelőzése végett szükséges, hogy azok a következő záradékkal láttassanak el: «Kiállítottott

bélyegmentesen a telekkönyvi betétek szerkesztésének céljára.»

Az erdélyi ev. ref. egyházkerület Igazgató-Tanácsától, Kolozsvártt, 1892. november 22.

Márkus János
titkár.

Domokos Antal,
elnök helyett. ig.-tanácsos.

1277—1892.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben, az erdővidéki ev. ref. egyházmegyébe kebelezett **bardoci egyházközség** kántor-tanítói állomására ezennel pályázat nyitattik.

Javadalma: tisztességes lakás és gazdasági épületeken kívül, 277 frt. 41 krt tevő, egyházhatóságilag megbecsült terménybeli kepe, tandíj és temetési díj.

Megjegyeztetik, hogy az iskolának «községi iskola» címen leendő szervezése most folyamatban van, mi ha sikerülend, a kántor-tanítói fizetés javulni fog.

Pályázati határnap december 20. Folyamodványok nt. **Kövér András**, esperes aához intézendők, Közép-Ajtára, u. p. Nagy-Ajta.

Kelt Kolozsvártt, 1892. nov. 29. *Szász Domokos*,
erdélyi ref. püspök.

Felelős szerkesztő és kiadó: **Szász Gerő**.

Protestáns Közlöny

Az erdélyi egyházkerület hivatalos közlönye.

XXII. Évfolyam.

Kolozsvártt, 1892. December 8.

49. szám.

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN EGY ÍVEN.

Előfizetési ára: Egy évre 6 forint, félévre 3 forint, negyed-
évre 1 forint 50 kr.

Szerkesztőségi iroda, hová a kéziratok és előfizetések bérmentve
küldendőek: *Külmagyarutca 9. sz.*

I d e h a z a.

(Folytatás.)

Az előzmények után tekintsünk szét ide haza is. A fiatal ember elvégezi a theol. akad. kurzusokat, leteszi a vizsgákat, megnyeri a jogot papi állomás elfoglalására, az egyházkerületi közgyűlés igen szép és bölcs tanácsokkal, útasításokkal ellátva, fölszenteli; szép tervekkel, nagy reményekkel, munka-kezdéssel, lelkesedéssel elfoglalja a parokhiát. Ez a parokhia rendesen elhagyott pusztaság, romladozott házzal, gazdasági épületekkel, zavaros egyházi és iskolai ügyekkel, melyeknek rendezése a fiatal pap vállaira nehezedik. Új szita szegen függ, mondja a példabeszéd, s ha a választási párt-tusák, szenvedélyek az egyháztagok nyugalma nem zavarták fel, ezek készséggel és lelkesedéssel vesznek részt a fiatal pap nehéz munkájában, a lelkesedés perceiben megalkotják a nép-olvasókört, nép-dalárdát, (olvastam esetet nem rég, hogy a nép-dalárdát éppen a fiatal papné alkotta meg, ő a vezetője); a helybeli földesúr adományaival segíti az egyházat, a pap örvend, lelkesedéssel hirdeti a lapokban az egyházi élet föllendülését, mond hálás köszönetet a nagylelkű adományokért. Ennyi az egész, a mi a lelkesedés percében történik, telnek az évek, a lelkesedés lángja kialszik, a földesúr és egyháztagok között marad a régi, bizalmatlan viszony, még csak kísérlet sem történik a szerves, egy célra irányult munkálkodásra, egymással szemben hidegek, mint ellenfelek nézik egymást, a pap és földesúr között a viszony a hideg udvariasság, a társadalmi szokások programszerűleg előírt megtartása; a pap egyházi és társadalmi helyzete hasonlít az eresz alá rakott fecske fészkehez, melynek az épülettel semmi összefüggése, csak egy ideiglenes hely, hol egy család talál hajlékot. A család szaporodik, az élet-fentartási gondok szaporodnak, a pap arra van kényszerítve, hogy kapát, kaszát vegyen kezébe, legyen a papi kánonika-porción haszonbérő

munkása, növeljen borjukat, hízlaljon ökröket, járja a vásárokat, hogy családját fentarthassa. Ez pedig azért van, mert a legtöbb helyen hiányzik minden alap, mely a papnak az életbe lépés után biztosítsa erkölcsi és anyagi függetlenségét, a megélhetés gondjaitól fölmentse, a pap szellemi, értelmi képzettségének fokozására, papi becsületének, a tisztességnek, valamint jellemének mind magasabbmagasabb színvonalra való emelésében segítségül jőne, a folytonos szellemi és értelmi továbbképzésben, sok oldalú munkálkodásában őt fokról-fokra emelné, lelkesítené, s papi méltóságának és jelentőségének magaslatára emelkedni, segítené. Sajnos, hogy a székelyföld, s néhány más vidék kivételével, a magyar kálvinisták kezén levő földbirtok nem jön segítségül a kálvinista magyar nemzeti egyház felvirágoztatására, a vallás-erkölcsi élet fejlesztésére. Sehol, vagy nagyon ritka helyen lehet látni, hogy a magyar birtokos föld-birtoka tiszta jövedelmének bizonyos részét készséggel felajánlaná az egyházi élet céljaira, azok lelkiismeretes kezelésére, ellenőrzésére befolyt, az egyetemes papság elvétől áthatva, a hívekkel öszszhangzatos munkálkodásra szánná el magát. A nagyobb és kisebb birtokosok, iparosok, földmivesek, arisztokrácia, politikai és állami hivatalnokok egyházuk iránti kötelességüknek eleget vélnek tenni az által, ha nevezetes egyházi hivatalnokok tiszteletére fényes fogadtatást, díszlakomát rendeznek, azon szabadelvű, dicsőítő tósztokat mondhatnak, irányelveket hangoztathatnak. Ez a tartalma, jelentősége, tisztelet a kevés kivételeknek, az alfája és omegája egyházi téren való működésüknek. Sőt, megdöbbenve kell kimondani, hogy főként az idegen ajku vidékeken, a magyar birtok idegen nemzetiségű célok szolgálatában áll, mennyiben a cselédek, munkások fizetése után a gör. kel. és gör. katolikus egyházak saját céljaikra meglehetősen nagy egyházi adót vetnek ki, s hajtanak fel, mit az a magyar birtok hordoz. Kérdem: hol van itt azon funda-

mentum, élet-elv, lelkesedés, belátás, mely a kávinista magyar nemzeti egyházat, ennek papjait egyházi, társadalmi miszsiójának teljesítésében gyámolítaná. Hol vannak azon értelmi, szellemi, erkölcsi tényezők, melyek az evangyéliumi kovásztúl, a szent-lélek ereje által újjá-születve, az egyetemes papság elvétől vezérelve, a szellemi, értelmi, erkölcsi élet mezején sikerrel és a győzelem biztos reményével vehetnék fel a küzdelmet a szocializmus, kommunizmus, anarchia, athéizmus, dinamittal, s más társadalmi kinövésekkel, s azokat az evangyéliumi keresztyén társadalom keretébe terelhetné? Sehol, sehol!

A mi társadalmunkban is megvannak a különböző jótékonyági női és más egyletek. Mind ezek a humanizmus cége alatt a társadalmi nyomor enyhítésére munkálnak; munkálkodnak is tevékenyen, szeretet-, árva-, szegény-házakat emelnek, az azokban levő szegényekről, árvákról, elhagyatokról nagylelkűen gondoskodnak. Úgyde, az a humanizmus nagyon tág fogalom, melynek körébe nagyon sok, még egymással ellentétes fogalmakat is kényelmesen be lehet illeszteni. Ennek a tág körü humanizmusnak az alapján azok a jótékonyági egyletek üdvös munkásságuknak nem meríthetik ki teljes tartalmát; nem érhetik el nemes, önzetlen céljaikat, törekvéseiket, párt-tusáknak, hatalmi érdekeknek lesznek melegágyai, mint bizonyítja a nagyváradi nő-egylet választmányának szomorú esete; a magukra vállalt nagy feladatot csak a kényszerített kötelesség-teljesítés hidegségével, az adminisztráció rideg formalizmusával oldhatják meg. Utóvégre is, kénytelenek az evangyéliumi szűkebb körü, tiszta, világos, határozott humanizmus véd-szárnyai alá vonulni, annak életadó vizével táplálkozni, a lélek megszentelő erejére támaszkodni. De, hol vannak azok az elemek, az az erő, hatalom, mely az evangyélium élő vizét itt bő mértékben osztogassa, a lélek megszentelő erejét működésbe hozza? Sehol, sehol! Ezek mintegy tervszerűleg ki vannak zárva onnan, s ha mégis történetesen a pap tagja ezen egyleteknek, az ő állása, működése a paszszivítás terére van utalva, aktiv fellépése legfőleg egy-egy indítványra, jegyzőkönyvi elismerés beiktatására szorítkozik, semmiféle szerves, szorosabb viszony közte és az egylet között nem létezik. Ennek az evangyéliumi szellemnek a hiánya, a lélek megszentelő erejének figyelmen kívül hagyása eredményezi, hogy a nyomor, társadalmi erkölcstelenség, elfajulás rohamosan terjed, sokkal nagyobb arányban, mint a hogy

azt a társadalmi viszonyok, a megélhetés nehéz föltételei mintegy kikerülhetetlen kényszerűséggel kieroszakolnák. Az ember utóvégre is ember, az élet nehéz küzdelmeiben hajlandó, minden erőfeszítéssel felhagyni, élni és élvezni azon utógondolattal, hogy az utolsó esetben azoknak a jótékony célu egyleteknek támogatása, véd-szárnyai alatt élte utolsó napjait eltengeti, fiatalkori bűneiért elégtelt, kárpótlást nyer. Hol vannak továbbá azok a szellemi, értelmi, erkölcsi fegyverek, melyekkel azok a jótékonyági egyletek sikerrel harcolhasanak azon közforgalomban levő nézettel, tendenciával, mely kitartó következetességgel hirdeti, hogy mindenek előtt egy szegény, szükséggel, nyomorral küzdő osztályt kell teremteni, melyet az éhség, a nyomor követelése a tőke szolgálatába, igájába kényszerítsen. Én naponta nyiltan hallom ez elvet hirdetni, látom titkos manőverjeit, s megborzadok annak iszonyatos kegyetlenségétől, a nélkül, hogy valamit tehetnék ellene.

(Vége következik.)

A vallás iránti közöny némely okai és ellenszerei.

(Felolvasott a sepsi ref. egyházmegye papi értekezleti gyűlésén.)

(Folytatás.)

Azt mondják ismét, azért oka a pap a vallás iránti közönynek, mert nem szeretik hivei. Elismerem, hogy vannak u. n. «imprudens» papok, a kik feledik, hogy a midőn Jézus Krisztus tanítványait elbocsátá az ige hirdetésére, azt mondá nekik: «legyetek okosak, mint a kigyók, és szelidek, mint a galambok» (Máté: X. 16.), a kik nem tudják magukat a hallgatók lelki állapotához, kívánalmaihoz, értelmi és szellemi műveltségi fokához alkalmazni. A «török-szakad» elvet követik, melylyel pedig hiveket nyerni, embereket halászni isten országának, nem lehet. Az ilyenekkel szemben, kik a törvényt megszegik, a kik talán kánon-ellenes hibát követnek el, megvan mindig az orvosság a törvényben, azon megszabott rendben, a melytől mindnyájan függünk cselekedeteinkben. Épp azért, a lekipásztor iránti ellenszenv még korántsem lehet érv a hitetlenség, a közöny palástolására. Mert a kik így szólnak, vajjon mit mondanak arra, hogy választásaink alkalmával a csak egy vasárnap látott és hallott pályázóra a választás előtt reáfognak mindent, a mit a találékony ész kitalál, csak éppen hogy apa, vagy anyagyilkolással nem vádolják és csak azért, hogy jeltjüket győzelemre segítsék. És vajjon nem megtörtént-e az, hogy a győző párt jött összeütközésbe megválasztott lelkészével s vádolta, hogy az üres templomnak, a valástalanságnak a lekipásztor az oka? Mindezek megtörténtét tagadni, nem lehet, élő példákat lehetne felmutatni, nomina et exempla si non essent odiosa. Miről tanuskodnak ezek? Csak arról, hogy a hivek szeretete a pap iránt, a népszerűség valami relativ dolog, melyet egy kis

szellője az érdekek összeütközésének, a gyűlölségnek, semmivé tesz, épp azért ilyen változó, állandó alapot nélküli érzelmek külső nyilvánulásából következtetést vonni a vallásos, a hitélet mérvére, nem helyes, nem lehet. A vallásos egyén hite, meggyőződése nem függ a pap személyétől, a hit él benne, mert úgy kívánja emberi mivolta, szellemiségének jobb része, az tiszteli lelkészét, mert a benne élő vallásos meggyőződés kifejezője, irányzója; az szereti lelkészét, mert ember; és csak azért, mert talán nem tetszik a lelkésznek személye, egyénisége, nem mond le a vallásos meggyőződéséről, hitéről, mely magasabb az egyénnél, türelmes mindenkiel szemben, nem gyűlöli meg istent, az örökkévalót, a Krisztus evangéliumát, mely minden emberi véges hatalmon felül áll. És a ki talán a vallás iránti közöny okául a pap iránti ellenszenvet hozza föl, pedig mily sokan vannak, kik erre hivatkoznak, az csak arról mutat föl ékesen szóló bizonyítványt, hogy mily kevésre becsüli a vallásos érzelmeket, melyeket úgy cserél, oly könnyen leráz magáról, mint a hogy pl. elvet egy öltönydarabot, mert nincs jól szabva, mert nem tetszik szemének. De mivel szüksége van mentő okra, vádolja a pástort, ki nem vigyáz nyájára, melyet pedig az nem tud minden igyekezet mellett sem összehozni, mert széthúz, nem hallgat szavára.

A vallás iránti közönynek ennél sokkal mélyebbre ható okai vannak, olyan viszonyok, érzelm-nyilvánulások, melyek szolgálatukba veszik az ember eszét, szívét, akaraterejét, eltöltik azokat s mintegy időt sem engednek a vallásos érzelm nyilvánulásának. Ilyen mindjárt legelsőbbben a mai kor rohamos haladása. Az tagadhatatlan, hogy bizonyos kor iránya, gondolkozásmódja elvitathatlan befolyással van az emberi hitre és vallásos életre. Jézus Krisztus akkor jött el, mikor az idő arra betelt, a zsidó népet lenyűgözte a törvény betűje, mely őt csak bűnösnek mutatá, de nem szabadíthatá meg annak átkától a kárhozattól, az idegen uralom, a római nép járma, a szent helynek pogánynépek által eszközölt megszenteltetés fogékonyává tévük a szíveket az óhajtván várt és boldogságot a lelkiekben nyújtó evangélium iránt. A római birodalomban az élvezet, gyönyörvág, az erkölcstelenség, a görög bölcsészet elégtelensége, rideg szabályai út nyitának az isteni ige magasztos igazsága elterjedésének. A régít szétrombolta az új eszme, mely új világot teremt az emberi társadalomban. De azért a keresztyénség történelme azt mutatja, hogy a keresztyénség külső megvalósulásában sokat vett át a zsidóságból és a görög bölcsészet befolyását a keresztyénség ki tagadhatná? Az eszme, istenországának igazsága mindig ugyanaz, de idői megvalósulásában, kifejezésében az emberi szellemi művelődés haladtával változik s oly ruhát vesz fel, a minőbe a kor öltözteti. És a kor? Ma templomot épít, zsolozsmákat énekel, vezekel, holnap háborút folytat a hatalomért; most divattá teszi az emberszeretet gyakorlását, majd átadja magát az élvezeknek, unottá lesz előtte a ma s változatosság után vágyodik. E mi korunknak is megvan elve, divatja, és ez a rohamos haladás minden téren. Mintha e század végével valóban bekövetkeznék elmúlása e világnak: oly rohamos sebességgel törekszik mindent feltalálni, létre hozni. Lázasan munka tölti be az emberiség életét, a ma csak

azért adatott számára, hogy munkálkodjék a holnapi jólét előidézésén. Ki tagadhatná ezt? Minket is magával ragadott ezen törekvés vágya korunknak, és mintha az emberiség eddig aludott volna: úgy törekszünk elébb meg elébb, újabb és újabb vívmányok által emlékeztessé tenni életünket. E rohamos haladás szédít, kábít, egy irányba tereli összes figyelmünket, tehetségeinket, elfeledtetni velünk, hogy szellemünk, tehetségeink különböző térei egyiránt megművelésre várnak, mert egyirányú fejlesztése az emberi tehetségnek a mások rovására történik. A szaktudós az ő tudományán kívüli dolgokkal vajmi keveset törődik, a hivatalnok irodájában asztala mellett görnyed egész nap, mert a rohamosan haladó kor igénybe veszi erejének munkásságát, összeségét nemcsak a munka napjaiban, hanem a nyugalomra és elmélkedésre szentelt időben is. Mindenki annyira átadja magát, összes valóját a szakmájába vágó dolgok művelésének, hogy a vallásos érzelm ápolását és fejlesztését, melyet utolsó sorba helyez, mellőzhetőnek vagy legalább is az élet késő korában, midőn a testi erők nem munkálkodhatnak többé, véli és tartja előmozdítandónak. Azon mondas «az idő pénz», hathatosán érvényesül a lázas igyekezetben és nagyon is mellőzve van a vallásos hitélet mezején, pedig a vallásos hit ápolására fordított idő is meghozza a maga kamatjait a lélek nemes és jó gyümölcseinek megtermelése terén.

A vallásos hit iránti közönynek másik okát abban vélem meglelhetni, hogy szerfelett kifejlődött az emberben a kényelemszeretet és élvágy és ezzel szemben ott vannak, mintegy akadályai eme vágy kielégítésének, a nyomott társadalmi viszonyok. Ugy tűnik fel a vizsgálódó előtt, hogy a társadalom haladása, ama nagy munka, melyet az ember magára vállal, ama lázas sietség, melylyel munkáját bevégezni ohajtja, mind csak arra való, hogy kielégíthessék a földi jólét, kényelem, hatalom, élvezet megnyerésére vonatkozó vágyat. Bizony, kevesen vannak, tisztelet adassék az ilyeneknek, kik egy magasztos cél szolgálatába állva, ezért magáért küzdenek, munkálkodnak és nem szegődik hozzá mellékérdek. Az nagyon is természetes törekvése az embernek, hogy a lehetőleg előidézhető jólétet megszerezni igyekezzék, de a midőn ezt az élvezetek tengerében való elmerülésben, a test vágyai és kívánságai teljes mértékben történő kielégítésében keresi és találja fel, akkor ezen törekvés eltévesztette célját, az eszközöket, melyek segítségével a célt elérhetni véli. Másfelől azonban útjában áll ennek a mai társadalmi helyzet. Ha csak helyünket akarjuk megállani, ha csak társadalmi kötelezettségeinknek akarunk eleget tenni, már ez igénybe veszi összes munkásságunkat. Mi marad akkor jólétünk előidézésére? Bizony, nagyon kevés! És az embert az elérhetetlenre vonatkozó vágy ellenségévé teszi azoknak, kik jólétben vannak, emberi fogalmak szerint minden vágyaikat betölthetik. Így származik a proletáriusok nagy serege, így a profanum vulgus, mely gyűlöli a vagyont birtokosát, a tőkepénzest, ha szintén nem érdemes is arra; a gyűlöletet átviszi istenre, ki oly egyenlőtlenül osztotta meg a társadalmi jólét eszközeit, egyiket úrrá tette, a másikat koldus-szegény nyé alkotá. Mert ama szegény nyomorultnak is megvannak ama vágyai, mi a vagyonos ember-

nek, hiszen, isten csak embereket alkotott s mindenkinek szívét egyiránt tette fogékonyvá ugyanazon vágyak és kivágások felélesztésére és ápolására. Ezekkel szemben, azok, kiknek módjukban van minden vágyuk kielégítése, annyira hozzászoktatják magukat a kényelemhez, az élvezethez, hogy lehetőleg kerülik mindazt, mi nem ez ohajuk kielégítésének hódol. Már pedig, templomainkban egyszerűség lakozik, ott a hitélet felébresztése, a vallásos buzgóság ébrentartása végett sokaknak nem tetsző, nem hizelgő beszédek tartatnak. Az evangyeliium önmegtagadást kíván, küzdelmet követel ama vágyakkal szemben, melyek csak a testiségnek hódolnak és a melyekbe éppen teljesen el van merülve az illető. Jobb, nem hallgatni ennek tanítását, mint lemondani épp azokról, melyek a míg az ember érzékeinek jól esnek, addig sokak irigylésének tárgyává teszik őt. Elég van téve a benső ember követelményeinek, ha a nyilvános számadás és köszönet rovatában nyugtázva van, hogy a jótékony és ember szeretet oltárára rakott nehányat filléreinek feleslegéből.

Ezekből következtetést vonhatunk a társadalom meg lehetős romlottságára, mint a vallás iránti közöny egy további okára. A vallásos hitélet nem csak benső érzélem, hanem külső tényekben lesz láthatóvá, nyilvánvalóvá. És a tettek az erkölcsök elvadulására mutatnak sok tekintetben. Hogy ne is említsem a cégéres bűnöket, a melyekről börtöneink, fegyházaink tanuskodnak: mily számok azon erkölcsötelen tettek, melyekért csak a lelkiismeretnek szokott számot adni az ember? De ha a lelkiismeret nagyon is tág, menthetővé tesz sok a tiszta erkölcsössel ellenkező tettet, beszédet: vajjon, az nem a vallásos hitélet gyenge mivoltáról tanuskodik-e? A vallásos hitélet szigorú erkölcsöket kíván meg, a Jézus evangyeliiuma szellemének ellensége minden legkisebb olyan érzélem, beszéd, cselekedet, mi amaz evangyeliium kívánalmaival meg nem egyezik. Bővebben nem szükség utalnom azokra, naponkint, óránként tanui lehetünk azon sokféle tényeknek, melyek a nép alsó rétegétől fel a legmagasabbig a különböző egyének romlottságáról tesznek szomorú tanúbizonyságot. E romlottságot nem a vallásos hitélet hozta létre, mert hiszen követelményeivel homlokegyenest ellenkezik; nem a vallásos élet őre és ápolója, a lelkész teremtette, benne van a társadalomban, uralkodik az azt alkotó különböző egyénekben és magával ragadja a könnyen gondolkozókat, kiket hizelgése, kísértése megejt. De azért, hogy ezen romlottság oka ne volna a vallásos élet iránti közönynek, azt tagadni, nem lehet. Hisz, a vallásos ember gyűlölője a rosznak, épp így a rosz kerül annak ellentétét: a jót.

Vén Mihály.
(Folytatása következik.)

Az ev. ref. egyház zsinatja.

(Folytatás.)

Az ötödik ülés (nov. 29. kedd) folytatta tovább az iskolaügyi javaslat tárgyalását, melynek kapcsán Mitrovics Gyula, zsinati jegyző, bejelentette, hogy az iskolaügyi bizottság Fejes Istvánt választotta meg elnökévé. A javaslat nevezetes pontja, a néptanítói fizetések minimumának megállapítása volt. (Elemi iskolában 300 frt. és 100 frt. lakás, esetleg természetben való lakás és jövedelem; s.-tanítóknak lakás, élelmezés és 100 frt. vagy lakás,

és 200 frt.; a felső-népiskolai rendes tanítók fizetése 500 frt 100 frt. lakpénz, vagy lakás és megfelelő jövedelem természetben) A hol a fizetések túlhaladják ezt a minimumot, ott le nem szállíthatók, de a hol még a minimum nincsen elérve, a zsinat határozatai értelmében azonnal életbe-léptetendő.

A hatodik ülésnek, mondhatni, egész tárgya a tanszabadság kérdése volt a főiskolákban. Először Szász Károly beszélt, kijelentvén, hogy ez az elv mehet a jogi és bölcsészeti fakultásban, de mi másképpen alakul ez a theologiai karnál, hol minden tanuló minden tárgyat köteles hallgatni és belőle vizsgázni. Végül is, világosabb szövegezést kívánt. Szeremley József azt hiszi, hogy minden kérdésre nézve elegendő útbaigazító a törvénynek az az intézkedése, mely a theologiák ügyét a konventre bízza. Kolosvári Sándor dr. csak azt kívánta kimondatni, hogy zárassék ki a theologiai katedrákon az egyházellenes tanok hirdetésének lehetősége. A kérdést végül szavazás döntötte el, mikor a zsinat ötven szóval, negyven ellenében, a tanszabadságról való szakaszt egészen elhagyta.

A hetedik ülésen a kolosvári theologiai fakultás ügyét tárgyalta a zsinat, a kiküldött bizottság jelentésének alapján. Többen szólottak ellene, így Bethlen Gábor gróf, ki memorandumot is intézett a zsinathoz, melyben még egyszer elismételte az annyiszor elmondott nézeteket. Mellette azonban még többen, kik legfeljebb csak az ellen voltak, hogy ne akadémia, hanem magasabb színvonalon álló intézet alapíttassék. Végül, a zsinat többsége úgy határozott, hogy a bizottság jelentését elfogadják a részletes vita alapjául.

Ezt a részletes vitát, a tizenötös bizottság jelentésével együtt, a pénteki (dec. 2.) ülésen kezdték meg. Ekkor került sorra a tiszáninneni kerületnek a zsinathoz intézett felirata, melyben az új fakultás költségeihez való hozzájárulást megtagadja. A zsinat a feliratot tudomásul vette, de azért nem hagyta, hogy ez által megbéníttassék, sőt elhatározta, hogy a hiányzó 14,000 frtot közadakozás és állandó gyűjtés útján fogja fedezni. A tizenötös bizottságnak volt még egy másik javaslata is, mely nagyobb vitát keltett. Azt indítványozta ugyanis a bizottság, hogy az egyetemes egyház netaláni szükségleteinek fedezésére alapíttassék egy központi kölcsön-pénztár, melyből a szegényebb egyházak olcsó és kedvezményes kölcsönt kapnának ingatlanaiknak alapjára. Ez az indítvány azonban nem talált helyeslésre, a felszólalók csaknem mindnyájan ellene beszéltek. Nem is fogadták el, és a javaslat erre vonatkozó pontját teljesen kihagyták. Ezután a közalap jövedelmének sérthetetlen elosztását mondta ki a zsinat, valamint hogy erre a célra állam-segélyt nem kérhet az egyház, ennek következtében aztán egy kisebb bizottságot küldött ki a fakultások érdekében teendő további lépések előkészítésére.

A szombati ülésen az egyház szükségleteit és hiányait tárgyaló bizottság jelentése képezte a vitaközlés tárgyát. A bizottság mindenek előtt azt indítványozta, hogy a jelentést tegyék át a konventhez a 600 frton aluli lelkészi és 300 frton alul dotált tanítói állomások pontosabb összeállítására céljából. A bizottság második indítványa az volt, mondja ki a zsinat, hogy a 600 frton alul javadalmazott lelkészi állomások felségelését az egyház első szükségletének tekinti s hogy mindazokat az állomásokat, melyek még 600 frton alul fizetik lelkészeiket, megfelelő összeggel segíti. A sorrendnek megállapítását bízza a konventre a zsinat. Mind a két indítványt elfogadták. Ezután a következő zártülésben az ág. ev. egyházzal közös ügyeket tárgyaló bizottság jelentése került sorra.

A hétfői ülésen, a bejelentések után, a testvér ágostai egyház zsinati bizottságával közösen tárgyalt ügyekről fölvetett jegyzőkönyvet vette tárgyalás alá a zsinat.

A jegyzőkönyv első pontja szerint, mind a két zsinat utasítja az egyet. konventeket, hogy évenként és időszakonként egyenlő számú tagokból álló bizottságokat küldjön ki, mely a szükséghez képest a közös ügyek megbeszélésére összegyűl, de a nélkül, hogy elhatározási joga volna bármely irányban. A zsinat ez indítványt elfogadta. Közösen érdeklő ügyekben a bizottság kimondta, hogy a gyenge anya és leányegyházakban élő mindkét protestáns felekezethez tartozó hívek vallási ügyeinek ápolásáról az erősebb felekezet köteles gondoskodni; szükség esetén az egyházi funkciókat, akármelyik protestáns-felekezet végezheti. A zsinat ezt a pontot is nagy többséggel elfogadta. Az állami javadalmazás kérdésében a közös bizottság elhatározta, hogy az állami javadalmazás föl-emelését fogja kérni s utasítja a konventeket, hogy ezt az ügyet állandó figyelemmel kísérjék. Az indokolásban ki van emelve, hogy a két protestáns egyház olyan kulturális feladatokat végez saját költségén, a melyeknek költségei az államot terhelnék. Ehhez képest, állami dotációja a két egyháznak sokkal kevesebb, mint a mennyi öt megilletné, más egyházakhoz képest pedig elenyészőleg csekély. A zsinat e ponthoz is hozzájárult. A közös bizottság közösnek tekinti a protestáns humanitárius intézeteket is s a zsinatokat utasítja, hogy miután az ez irányban való együttműködés sikeresebb volna, hatáskörükben ily értelemben intézkedjenek. Egy közös protestáns fakultás tárgyában az ág. ev. bizottság saját zsinatához fog előterjesztést tenni, hogy nem tartja-e lehetőnek azt, hogy a ref. zsinat által egy ref. theologiai fakultás létesítésére irányuló határozatát oly módon támogassa, hogy az illető fakultás protestáns fakultássá bővítették ki, a nélkül, hogy ehhez az állam segélyét kérné. A tábori lelkészekre, a nem felekezeti iskolákban való vallástanításra és a fegyházi lelkészekre vonatkozó határozatokhoz a zsinat hozzájárul.

Az egyházpolitikai kérdésekre vonatkozólag kimondta a zsinat, hogy a házassági ügyek is azok közé tartoznak, melyek mind a két egyházat közösen érdeklik. De miután ezek az ügyek mai állásukban első sorban állami szempontból bírálandók el, a zsinati közös bizottság nem tartja időszerűnek ez alkalommal a házassági kérdésekben nyilatkozni.

Az egyházmegyéből.

A görgényi egyházmegyéből.

Őszi közgyűlését nov. 18-án tartotta meg Sz.-Régenben. A tárgysorozat központját a múlt évről szóló esperesi vizsgálatról adott terjedelmes és alapos jelentés képezte, melynek gazdag tartalmát az alábbi sovány kivonatban próbáljuk meg reprodukálni.

A bafája diszes új temploma mellé alkalmas iskolát épített, de egyúttal anyagi végkimerüléshez is jutott. Beresztelkén br. Bánfi Jánosné saját alapítványából 2000 forintos diszes iskolát építtetett, melynek belső berendezését br. Bánfi Zoltánné eszközölte. Bölkény egy biztos és alaposan fejlődő egyház képét mutatja. A már csaknem a vég örvény szélére juttatott Erdőcsinád lassankint kezd kibontakozni nyomorúságából. Disznajó anyagi ügyei rendben vannak s posztó-ványolója és téglagyára újabb jövedelmi forrást

nyitott meg. Ercse öreg lelkésze egyházi vagyonát utánzásra méltó kitartással növelte. Most a jól megérdemelt nyugalmaztatása csapásra jutott. Felfaluban Szabolcska Mihály egy jól gondozott népet és egyházat vett át néhai Szabó Józseftől.

Kis-Fülpes iskolája erősen várja az újra építő kezét. Nagy-Fülpes népe kevés egyháziasságot mutat s vagyoni ügyei is ziláltak. Gernyeszegen örvendetes fejlődés konstataztott. Holtmaros a szorgalmi munkásság terén az elsők között áll; diszes iskolát emelt. M.-Jára tőkés biztosítatlanok. Póka-Keresztur fejlődése biztos és alapos. Komlód-Oroszfáján zavart anyagi viszonyok, lankadt, egyháziatlan szellem maradtak a korábbi időből. Köbölkúton a sokáig tartott áldatlan békétlenség bénítólag hatott az egyházas életre. A körtefái jól kezelt kepe-alap gyümölcséréshez közeledik. Magyaró új iskola építésen gondolkodik, egyengetvén az utat jó gazdálkodással. Ölyves négy év óta pásztor nélkül, elhagyatva a mezőség közepén, szomorú jövő előtt áll. Magyar-Péterlaka diszes iskolát emelt s kuszált anyagi ügyei is javuló félben vannak. Póka a gabona-magtár jövedelmező forgatása, leánya Toldalag, a hívek szorgalmi termelése által tűnik ki. Radnótfája gondos és szigorú pontossággal vezetett gazdasági és pénzügyi vezetés mellett, alaposan fejlődő egyház képét mutatja. M.-Régen egy több alapból kommasszált kölcsönével sokat kinlódik. Sz.-Régenben felépült a rég ohajtott iskola is; a gyakori gondnok-változás beteges állapotot mutat. Sáremberke szép templomát kijavíttatta; az egyház rovatalkból tartja fen magát. Sárpatak belső fejlődése, egyháziassága s a munkás közszellem tekintetében a gyengék közé soroztatott. Görgény-Szentimre, mint idegen néplakta vidék örállomása, kicsiny, de jól fegyverzett őrséget képez, lelkésze minden pontot épít és véd. Vajda-Szentiván ugyan úgy bel, mint külállapotáról elmondható, hogy mintaszerű. Elismerést kapott Uzdi-Szentpéter agg pásztor, ki két anya, két leány és hét fiók-egyház gondjait szívós kitartással végzi. Dédrád-Széplak pár év alatt csodát mivelt, külső és belső romjait eltakarította s a romok helyén pezsgő élet minden irányban. Tancs haladó körlelkészség. M.-Ujlak temploma roskadozó állapotban; tőkés, követelési rendezésre várnak. M.-Vécsen a rovatalk felhajtásában mutatkozik némi hiány.

A gyűlés elismeréssel méltán jutalmazta Lénárt József, esperest, sok irányu megfigyeléseért.

Az egyházmegyei tanács működéséről Tavasz József, jegyző adott számot, melynek során, elfogadtattott a sárpataki egyház azon propositiója, hogy öreg kántora nyugdíjaztatván magát, másod-osztályu papi fizetést kitevő jövedelmekévé vágassék és két tanító alkalmaztassék. Örvendetesen hagyott helybe, hogy tusoni leány-egyházunk buzgó tanítója, Török Lőrinc, működését méltányolva, fizetését évi 60 frttal kívánja emelni. Engedélyeztetett három részleges kepeváltás u. m.: Vajda-Szentivánon a közmunka, Ercsében és filiáiban az egész kepe, fenhagyott rovatalkkal és Pókában a papi és tanítói zabkepe megváltása. Örvendetes jelenségek, melyek néhai Benkő János esperes és Szabó József jegyző magvetésének az eredményei, kik a kepeváltó alapokat nagy bölcsességgel alapították s most már egy rövid tized mulva, talán az egész egyházmegyében meg szűnik a kepezés. Legyen áldott emlékezetük, s újuljon meg minden egyes kepeváltásnál, mely már évről-évre so-

rakozni fog egymás után! Utódaiknak, ha szintén maradandó nyomokat akarnak hagyni magok után, a kepeváltó alapok izmosítása mellett, égetően kinálkozik ama ténykedés, hogy egy ház m. közpénztárt teremtsenek a közszükségek fedezésére, hogy ily módon az egyházak is megszabadulván a tetemes közrovataloktól, valahára önmaguk is élhessenek.

Helybehagytak a ref. tanítók «Temetkezési egyletének» alapszabályai; igazoltattak az ujonnan választott

egyházkerületi képviselők; elláttattak a segélykérvények; ingremiáltattak Szabolcska Mihály, új lelkész társunk s felekkettett Dali József, m.-péterlaki új tanító; néhai áldott emlékezetű Kovács János tanácsbíró helyébe megválasztott: Rosnyai Ferenc, kir. járásbíró. Hozza Isten körünkbe segítő társul, barátul, atyafiságos tanácsadóul.

A jövő évi költségvetés megállapítása s több kisebb ügy elintézése után, a gyűlés működését bevégezte. Referens.

TÁRCA.

Könyvismertetés.

Ker. Hittan; Ker. Erkölcstan, a gimnázium III-ik és IV-ik osztályai számára, irták Kovács Lajos és Gergely Károly. Ker. Egyháztörténelem, a gimn. V-ik osztály számára, irták Gergely K. és Kovács L.

A tiszántúli ev. ref. egyházkerület tulajdonai.

Mikor e három kicsinyke iskolai könyvet megpillantottuk, nem tagadjuk, véletlenül egy karrikaturát mutató kép ötlött eszünkbe szegény iskolás tanulóink szálnalmas alakjai, midőn iskolába cipelt könyveik nehéz súlya alatt csak úgy görnyedeznek, fáradoznak, mintha isten tudja, milyen nehéz terhet kellene tovább vinniök. A kép mellett pedig felújult emlékezetünkben az az igen okos arab közmondás, mely azt tartja, hogy nagy könyv nagy nyomorúság. Aztán, azok az angol szokások is, melyek a könyveket a lehető legrövidebbre szabják, magát a latin grammatikát is csupán egy kis harminckét oldalas füzetkére, a többi könyveket is néha oly csekély tartalmura, hogy alig tesznek ki pár levelet. Aztán, elgondoltuk, hogy mily viszszás állapotok is vannak nálunk, hogy minálunk az a fő, minél nagyobb könyvet írjon az, ki az iskolák számára dolgozik, hogy a tanulók a nagy könyvvel úgy legyenek, mint az az ember, a ki elé feltették a nagy tál eledelet, de abban megehető rész csak egy igen kicsinyke húsdarab volt. Pedig, talán mégsem helyes elv, ha így járnak el tankönyv-íróink, hiszen, megcáfolja őket az iskolának csak egy parányi ismerete, csak egy kicsinyke bepillantás abba a legitim munkálkodásba, mely által a tanulók éppen úgy, mint a tanárok nehéz munkájukat megkönnyítik. Vajjon, az annyiszor hangsúlyozott nagy megterheletésnek nem egyik oka-e a túlságosan nagyra megnőtt tankönyvek, s ezeknek iskolába egyáltalán nem tartozó, mert annak határán túlhaladó értekezései, s fontoskodó fejtegetései?

Szerencsés gondolatnak kell határozottan kijelentenuk a tiszántúli ev. ref. egyházkerület részéről azt, midőn vallástani kézikönyveire pályázatot nyitván, s azoknak terjedelmét is meghatározván, ezt a lehető legrövidebbre szabta. Mire valók, mondhatjuk bátran, azok a nagy könyvek, melyeket úgy sem tanulnak meg a tanulók, legfeljebb csak egy pár fejezetet, vagy egy pár ívet belőle. Nem jobb-e, hogy a helyett, ha a tanulók értelem nélkül tanulnak, dolgozik a tanár; a helyett, hogy felmondhatja és elhallgatja a megszabott lecke elrecitálását, azon igyekszik, hogy az ő esze váltson, hogy jól megmagyarázza a tárgyat, s ne utánvéttel dolgozzék, hanem azzal, hogy a studium a tanulók vérévé változzék? Mily másképpen lehet tanítani, ha a memorizálás a legkisebb térre szorítkozik, ellenben pl. a vallástánításnál, az tűzetik ki főcélul, hogy ha többet nem is, érezzék a tanulók csak azt a szent borzongást, melyet Lucanus érezett a druida cserfák árnyékában; vagy azt a titkos általános hatalmat, melyet az érzelemben mélyen gyökerezve, tapasztaltak ma-

gokban a rómaiak? Nagy és mélységes theologiai értekezésekkel egyáltalán nem fogunk vallást tanítani, melyek úgy sem adaequat értelműek; hanem, igenis azzal, ha megragadjuk azokat a momentumokat, melyek még vonatkoztatások nélkül is a fenkölt érzület, a nemes kedély, a mély érzelem szolgálatában állanak. Ezeket pedig úgy is meg lehet tenni, vagy talán még úgy inkább, ha nem a könyvre támaszkodunk, mely magában véve, lehet százszor is a megrovidított kultúra, de még sincs meg benne az a szellemi kontaktus, mely összeköti a tanárt és a tanulót az élőszó hatalma által, mely inspirál, s feltárja a tanár lelkületét, erkölcsi ereje mellett, azt az ő valódi mivoltát, mely hatásának egyedüli biztosítója. A könyveknek tényleg meglehet nagy értékük, hiszen, a mi az élőszóval való előadásban hiányzik, az van meg bennök; itt nem repülnek el az ismeretek, hanem megmaradnak, és folyton ismételtetők. De azért mégis több, pl. csak a vallástánításban is az, a mit a tanár beszél, a mi az ő meggyőződése, mely szavainak színezéséből, az értelmes mellett főleg a fontosabb érzelmes előadásból, mint a delejes áram áthatol tanítványainak szívébe, és nem vész el, hanem mint a magvak, melyek bár elrothadnak, de csak azért, hogy kihajthassanak: úgy ez is soha nem tűnik el, hanem egy vagy más alakban ismét csak előjön. Ne tudós tankönyveket adjunk mi vallást tanuló ifjainknak, hanem tanárokat, kiknek keze alól azok, mint az úszók a tenger habjaiból, megifjodva, megerősödve, jöjjenek elő. A vallásnak folytonos alaphangnak kell lenni az ember életében, életnek, mely telve legyen a jó és szép szeretetével, az egyszerű és nagy érzelmekkel, a lelkesedéssel, a bámulással, ezt az erőt, melynél szuggesztivebb hatalmu nincs a föld kerekiségén, mi, ha könyvekből akarjuk atplántálni ifjaink lelkébe, csak a múmizált enyészetet rápláljuk tovább, azaz, beviszszük iskoláinkba azt a szellemet, melylyel soha sem fogjuk felépíteni a dekadenciában levő vallásos érzületet. A tanításnak úgy sem célja az, hogy az iskolából kikerült ifjú csak egy csomó ismeretet hozzon magával, sokkal inkább, hogy a mennyire lehet, fejlődjék ki benne az az elv, mely átmelegítse azt a későbbi életét, melyet úgy is keserűen fog lenyelni, hogy tudjon teremteni magának ennél egy ifjabbat, és eszményibbet, melyet úgyis rozszantnak, küzdelmesnek, vénnek fog tapasztalni. Itt veszi hasznát annak az érzelmi tőkének, melyet vallástani óráin szerzhett magának; ebből fog táplálkozni lelkesedése a nagy dolgokért, odaadó ereje a közért, ez lesz expanziója összes szellemi életének. Vallásos érzület teremtsen a vallástánár, s pedig közvetlen hatása által, a középiskolai ifjakban, kik a nemzet közepes szellemi nagyságának életadói, mert ha ezt elmúlásztja, azok keserűen fogják tapasztalni, hogy ez a tanár valóságos gyilkosa volt az ő szellemüknek.

És ha általában a tanításban, de különösen a vallás-

tanításban nem szabad törekedni a didacticai materializmusért, azaz, az ismeretek mennyiségeért, valamint a didacticai formalizmusért, azaz, az ismeretek terjedelmeért, hanem haladni kell a középuton, hol a tanítás kifejtheti nevelői hatását a helyes művelésben, azaz, az elmének azt a műveltségi tartalmát, melytől ha távol van a félszeg illuzió, de közel van a poétikus elv, az élet küzdelmeiben a physikai rész mellett, az isteni hatalom. A vallástanításban ugyanis csak a helyes irányban vezetett reprodukció teheti a tanár sikerretörékvésének becsvágyát, ha t. az erkölcsök civilizációját, az érzelmek szelidítését jobban odaszámítja feladatai közé, mint az iskolának többi tanárai együttvéve. Vajjon, itt tankönyvnek száraz betűivel fog-e sikerre szűmithatni? Sőt, vajjon a tanításban a közönségesen felvett fokozatokat, a felfogást, a megértést, az alkalmazást fogja-e elérni tudni, ha tanítása nem melegágya az érzelmeknek, ha a vallás világában nem tud felemelni odáig, hogy tanítása hasonló legyen ama lakomához, melytől éhesen kell fölkelni.

(Vége következik.)

Különfélék.

Szives kérelem.

Az esztendő hanyatlak; ma-holnap itt a vége. E napokban mindenkinek számat kell vetni a helyzettel, önmagával. Megtettük ezt mi is. És úgy találtuk, hogy bár sok fogyatékoság van bennünk, de ez esztendőben sem hiányzott a buzgó igyekezet, a jóakarát, és áldozat-készség. Szivesen elviseľjük e tekintetben olvasóink igazságos ítéletét.

Ezzel szemben, ki kell mondanunk, hogy ez esztendőben sem részesültünk olyan anyagi támogatásban, melyre méltán számíhattunk. A buzgók mellettünk állottak, de most, az esztendő végén, még mindig 150 hátrálékosunk van, holott nekünk fedezni kellett a lap minden költségét. Ha most be nem fizetik, ha nem akarjuk, hogy örökre hátrálékosok maradjanak, kényszerítve lennénk, az Igazgató-Tanácsához fordulni, hogy módokról gondoskodják azokkal szemben, kik teljességgel nem akarnak fizetni. Ezt elkerülni óhajtanók.

Szivesen kérjük az illetőket, hogy e kellemtelenségtől mentsenek föl minket és magukat.

Kolozsvárt, dec. 7 1892. *Szász Gerő.*

= **Az 1891—92. évi egyetemes zsinat** folyó hó 6-án bevégezte üléseit. Nincs hátra egyéb, mint a biztosan remélhető szentesítés, hogy határozatai, törvény-erőre emelkedve, megkezdjék áldásos hatásukat. Egyházkerületünkre nézve fontos elvi elhatározások történtek, melyek mint törvények, kétségen kívül, feltétlen tiszteletben részesülvén, ezután lesznek hivatva arra, hogy hagyományainkkal, szokásainkkal szemben, bebizonyítsák, hogy javára váltak egyházi életünknek. Mi a legjobbat hiszszük, reméljük. Gondoskodni fogunk, hogy az elvi eltérésekről tájékozzuk olvasóinkat. Va-

lamint ahhoz is lesz egy pár szavunk: vajjon, szükséges-e, minden tiz esztendőben alkotmány-reviziót csinálni? Egyelőre, adjunk hálát istennek, hogy e munkának élére oly férfiakat rendelt, kik azt eredményre vezették; és kik érdemeket szereztek maguknak a jövő idők előtt.

= **Dósa Dénes, szászvárosi kollegiumunk tanárát,** az a szavakban ki nem fejezhető csapás érte, hogy szép családjából az egyetlen fiú: K á l m á n, másodéves joghallgató, 21 éves korában, folyó hó 3-án meghalt. Bánális frázisokkal, bölcsekedéssel nem érintjük a vérző sebet, melyet meggyógyítani, semmi sem képes, enyhíteni talán csak az idő. Adjon vigasztalást a gondviselés akaratán való megnyúgvás, az élő hit, és ama remény, hogy a jó isten megmaradt családját megtartja és bennök kipótolja e megmérhetetlen veszteséget!

= **A Szabó Aladár és Kecskeméthy István által szerkesztett «Koszorú»-nak III-ik fürete is megjelent «Múlt és Jelen» cím alatt, irták többen. Ára füzve 10 kr. kiválóan szép vászonkötésben 50 kr. Huszonöt példány ára 2 frt. 20 kr. ötven példány ára 4 frt. 20 kr. Száz példány ára 8 frt. E fürete: életrealósága mellett bizonyít, hogy az első füzetből két kiadás teljesen elfogyott. A negyedik füzet 1893. febr. havában fog megjelenni. Ha csak olcsó volna, nem ajánlanók ha csak olcsó volna és rossz, akkor sem ajánlanók; de mert olcsó és jó szivesen felkérjük a tanítókat és paptársainkat, hogy karácsoni és újévi ajándékul minél nagyobb számban megrendelni, sziveskedjenek és terjeszszék a nép között, mert ezzel igen hasznót tesznek úgy a felvilágosodásnak, mint a vallás-erkölcsi életnek.**

= **Megjelent és beküldetett szerkesztőségünkhez «A vándor útja istenhez».** Imádságok, keresztyén családok számára. Irta Papp Károly, budapesti ref. lelkész. Ára kötve 1 frt. vászonkötésbe, 1 frt. 50 kr. bőrkötésbe 2 frt. 40 kr. Kapható Hornyánszky-nál. Ha majd elolvassuk, érdeme szerint fogjuk ismertetni.

= **Egyházkerületi képviselő választások.** A dézsi egyházmegyében egyházkerületi képviselőkké választottak: Sombori Lajos és Herepei Árpád; a nagy-sajói egyházmegyében: Fehérvári Jenő és Páncél János; az erdővidéki egyházmegyében: Bartha János, Nagy Lajos, Benedek Sámuel; a nagy-szebeni egyházmegyében: ifj. Zeyk József, dr. Borosnyai Béla, az udvarhelyi egyházmegyében: Ugron Zoltán, Somogyi István, Bedő Ferenc, Karácson Mózes, Györke János, Kelemen János, Toró Dénes, Sándor Lajos; az orbai egyházmegyében: Kovács Albert, Kovács Károly, Bodor János; a dézsi egyházközségben: dr. Bónis Árpád, az udvarhelyi egyházközségben: Gyarmathy Ferenc.

= **Az új-tordai ev. ref. fiúiskola igazgatósága a vezetése alatt álló iskola még hiányzó tanszereinek beszerezhetése céljából, a városi kaszinó termeiben, f. é. november 27-én táncal egybekötött jótékonycélu hangversenyt rendezett. Az estélyi anyagilag, mint erkölcsileg fényesen sikerült. Az összes bevétel 85 frt., melyből az iskola részére, mint tiszta jövedelem, 37 forint fordítatott. Midőn Borbély György és Wolenszky Gyula tanároknak, úgyszintén Osztián Lajos urnak szives közreműködésükérr, nemkülönben a «tordai dalkörnek» szerepléséért e helyen is elismerő köszönetünket nyilvánítjuk, egyuttal fogadják az alább megjelölt urak, a jótékonycél érdekében tett felülhizetésükért, hálás köszönetünket. Dr. Papp Samu, országgyűlési képviselő 20 frt. Vargansohn, gyárigazgató 4 frt 50 kr. Csutak Károly, Aradról, 2 frt. Soltz Antal 2 frt. Reih József 1 frt. Gazner József, fűgondnok, 1 frt. Dr. Damokos Andor 50 kr. Pethő Miklós 50 kr. Scharl Vilmos 50 kr. Pirk István 50 kr. Pitterich János 50 kr. id. Bóné József 50 kr. Nagy János 50 kr. Keresztes János 50 kr. Flachbart Károly 20 kr. Horváth Sándor 20 kr. Nits Odön 20 kr. N. N. 20 kr. Összesen: 33 frt. 30 kr. Az ev. ref. iskolaszék nevében, Uj-Torda, 1892. dec. 4-én. L C s á k á n y S á n d o r, ev. ref. ig. tanító.**

HIVATALOS RÉSZ.

3260—1892.

FELHIVÁS

minden anyakönyvvezető pap atyánkfialhoz.

Az országos m. kir. statisztikai hivataltól hatóságunkhoz érkezett s az 1892-ik évre vonatkozó népmozgalmi adatok

felvételére szolgáló rovatos iveket leküldöttük esperes aaihoz, hogy azokat az anyakönyv vezetésére kötelezett lelkész aainak küldjék szét.

Ezen intézkedéssel kapcsolatosan, Ig.-Tanácsunk felhívja anyakönyvvezető pap aait, hogy ha ezen füzetek részükre

egyáltalán nem, vagy nem a szükséges számu példányokban kézbesítették volna, azoknak elküldését az esperesi hivatalnál sürgezzék meg; továbbá, hogy az iveket az egyes táblázatok alján foglalt «Jegyzet» értelmében pontosan, lelkiismeretesen töltsék ki, s azután az iveket az illetékes törvényhatóság közegeinek (szolgabíróknak, polgármesternek) minden további sürgetés bevárása nélkül, mielőbb, de legkésőbb 1893. évi január 15-ig közvetlenül, felelősség terhe, alatt küldjék be.

Oly esetben, a midőn az anyaegyházhoz oly fiok, vagy leányegyházközségek tartoznak, melyek más törvényhatóság, vagy más szolgabírói járásban fekszenek, mint a hova az anyaegyház tartozik, ilyenkor az ilyen fiok, illetve leányegyházközségről külön kimutatás készitendő, következőleg, annyi füzetet kell hogy kapjon minden anyakönyvvizsgáló pap, a hány törvényhatóság, illetve, a hány szolgabírói járás területére terjed az illető anyaegyház lelkészskéje. Az anyaegyházhoz tartozó fiok és leányegyházak nevei, akár fordult elő bennök népmozgalmi adat, akár nem, a füzet címlapján öketlenül mind felsorolandók.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerület Ig.-Tanácsától, Kolozsvárt, 1892. november 30-án.

Márkus János
titkár.

Elnök helyett:
Domokos Antal,
ig.-tanácsos.

3233—1892.

FELHIVÁS,

mindenik ref. egyházmegye nagytisztelteti Espereséhez, mindenik püspöki vizsgálat alatt álló egyházközség tt. Tanácsához és mindenik ref. kollegium tt. Elöljáróságához.

Folyó évi szeptember hó 10—13 napjain tartott egyházkerületi rendes közgyűlés jegyzőkönyvei szétküldtven, Igazgató-Tanácsunk felhívja cimedet, hogy azok áraban drbját 90 krral számítva, az alább kitüntetett összegeket, egyházkerületünk pénztári hivatalába 1893. évi március hó 30-ig felküldeni sziveskedjék.

1. V.-Hunyadi egyházm. esperesétől 25 példány után 21 frt. 60 kr. 2. Gy.-Fehérvári egyházm. esperesétől 13 példány után 10 frt. 80 kr. 3. N.-Enyedi egyházm. esperesétől 36 példány után 31 frt. 50 kr. 4. Kolozsvári egyházm. esperesétől 4 példány után 2 frt. 70 kr. 5. Kolozs-Kalotai egyházm. esperesétől 38 példány után 33 frt. 30 kr. 6. Sz.-Szolnoki egyházm. esperesétől 64 (2 ingyenes) példány után 55 frt. 80 kr. 7. Deési egyházm. esperesétől 24 példány után 20 frt. 70 kr. 8. Széki egyházm. esperesétől 42 példány után 36 frt. 90 kr. 9. N.-Sajói egyházm. esperesétől 14 példány után 11 frt. 70 kr. 10. Görgényi egyházm. esperesétől 33 példány után 28 frt. 80 kr. 11. Marosi egyházm. esperesétől 65 példány után 57 frt. 60 kr. 12. Küküllői egyházm. esperesétől 37 példány után 32 frt. 40 kr. 13. N.-Szebeni egyházm. esperesétől 16 példány után 13 frt. 50 kr. 14. Udvarhelyi egyházm. esperesétől 51 példány után 45 frt. 15. Erdővidéki egyházm. esperesétől 14 példány után 11 frt. 70 kr. 16. Sepszi egyházm. esperesétől 38 példány után 33 frt. 30 kr. 17. Orbai egyházm. esperesétől 12 példány után 9 frt. 90 kr. 18. Kézdi egyházm. esperesétől 15 példány után 12 frt. 60 kr. 19. Missioi egyházm. esperesétől példány után 90 kr. 20. Deési egyházközségtől 2 példány után 1 frt. 80 kr. 21. Fogarasi egyházközségtől 1 példány után 90 kr. 22. Ilyefalvi egyházközségtől 1 példány után 90 kr. 23. K.-Vásárhelyi egyházközségtől példány után 1 frt. 80 kr. 24. M.-Vásárhelyi egyházközségtől 3 példány után 2 frt. 70 kr. 25. N.-Enyedi egyházközségtől 2 példány után 1 frt. 80 kr. 26. Sepszi-Szent-györgyi ehközs.-tól 2 példány után 1 frt. 80 kr. 27. Szászvárosi ehközs.-tól 2 példány után 1 frt. 80 kr. 28. Sz.-Udvarhelyi ehközs.-tól 2 példány után 1 frt. 80 kr. 29. a n.-enyedi kollegiumtól 2 példány után 1 frt. 80 kr. 30. a többi 6 kollegiumtól a 1—1, 6 példány, után 5 frt. 40 kr. Összesen 568 példány után, 493 frt. 20 kr.

Megjegyezzük, hogy az egyházmegyei levéltárak számára küldött ingyen példányok számításon kívül hagyattak.

Egyidejűleg felhívjuk a mélt. tt. nt. és t. címet, hogy a közgyűlési jegyzőkönyv megjelenéséről az egyházi közügyek

iránt érdeklődőket értesíteni sziveskedjenek, hogy megrendeléseiket mielőbb megtehessek.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerület Ig.-Tanácsától, Kolozsvárt, 1892. december 6-án.

Márkus János,
titkár.

Elnök helyett
Domokos Antal,
ig. tanácsos.

3358—1892.

FELHIVÁS,

mindenik egyházmegye nt. Espereséhez és az országos közalap kezelésével megbízott t. pap aának.

A hivatalos Prot. Közlöny múlt évi második számában megjelent 3113—1890. sz. felhívásnak, illetve, az abban hivatolt 965—1889. sz. s a Protestáns Közlöny 1889. évi 16-ik számában megjelent amaz útasításunknak, mely szerint az országos közalapi járulékok fölajtásáról szóló részletes kimutatások minden év december 1-ig hatóságunkhoz fölterjesztendők, nt. Esperes aai. és közalap-kezelő pap aai. mind ez ideig sem tevén eleget: ismételten föl hívjuk, hogy ebbeli kötelezettségeiknek, legkésőbb e hó 15-ig, múlhatatlanul eleget tenni sziveskedjenek, utóbb hivatolt sz. körrendeletünk útasításai értelmében szerelvén föl jelentéseiket.

Minthogy különben az orsz. közalapi tartozások fölajtásának véghatárideje rég lejárt: reméli hatóságunk, hogy a fölterjesztendő fötabellákban egyáltalán nem lesznek hátralekók kitüntetve.

Az erdélyi ev. ref. Egyházkerület Ig.-Tanácsától, Kolozsvárt, 1892. december 5.

Márkus János,
titkár.

Dr. Kolosvári Sándor,
elnök-helyettes.

1272—1892.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben, székely-udvarhelyi püspöki vizsgálat alatt álló egyházközség első osztályu, rendes lelkészi állomására ezennel pályázat hirdettetik.

Javadalma: kerttel és gazdasági épületekkel ellátott tisztességes lakáson kívül, 1000 frt. készpénz és az általa végzett szolgálatokért járó stóladíj. A megválasztandó lelkész első évben a javadalom fele részét kapja. Az állomást 1893. április 24-én kell elfoglalni.

Pályázati határnap 1893. január 20. Folyamodványok a főt. püspöki hivatalhoz küldendők.

Kelt Kolozsvárt, 1892. dec. 6. *Szász Domokos,*
erdélyi ref. püspök.

1290—1892.

PÁLYÁZAT.

A szilágy-nagyfalusi községi elemi iskolánál a rendes leány-tanítói állomásra pályázat nyitattik.

Fizetése: évenként 200 frt. havi előleges részletekben. Ez állomással össze van kötve az ev. ref. egyház kántor-organistasága is, melyért a megválasztandó az egyháztól 200 frtot, s temetésekért az egyházmegye által megállapított stólat kapja. Ezen kívül, az egyház ad, három szoba, konyha, kamarával ellátott, diszes lakást. Egyebekben, a díjlevél határoz. Az állomás 1893. évi február hó 1-ig elfoglalandó. Megválasztandó egy sikeres próba-év után állandósíttatik. Mihez tartás végett, pályázni szándékozók értesíttetnek, hogy a jelöltek orgona- és ének-próbára 1893. évi január 8-ára hivatnak meg, mely napon a választás is meg fog történni.

Pályázati határidő folyó év dec. 20. Folyamodványok nt. Nagy László, esperes aához küldendők, Szil.-Somlyóra.

Kelt Kolozsvárt, 1892. dec. 6. *Szász Domokos,*
erdélyi ref. püspök.

229—1892.

FELHIVÁS

a deézi egyházmegye t. lelkészeihez.

Dacára, hogy az orsz. közalap befizetésének határideje dec. 1-én elmúlt, az évi járuléknak alig egy harmad része folyt be. Éppen ezért, tisztelettel föl kérem a t. lelkész urakat, sziveskedjenek, egyházközségük járulékát legkésőbb dec. 15-ig befizetni.

Esztény, 1892, dec. 1-én.

Pataky Gábor,
körlelkész.

Felelős szerkesztő és kiadó: Szász Gerő.

Protestáns Közlöny

Az erdélyi egyházkerület hivatalos közlönye.

XXII. Évfolyam.

Kolozsvártt, 1892. December 15.

50. szám.

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN EGY ÍVEN.

Előfizetési ára: Egy évre 6 forint, félévre 3 forint, negyed-
évre 1 forint 50 kr.

Szerkesztőségi iroda, hová a kéziratok és előfizetések *bérmertve*
küldendők: *Külmagyarutca 9. sz.*

I d e h a z a.

(Vége.)

Elérkeztem a legkényesebb ponthoz. Itt a töprengésnek, aggodalomnak bizonyos nemével állok meg, szigorúan mérlegelem szavaim, kifejezéseim tartalmát, jelentőségét, hogy a mennyire lehetséges, helyes véleményt mondhassak. Nagy okom van erre, mert az egyetemes ev. ref. egyházzól, részletesebben az erdélyi ev. ref. egyházkerületről kívánok szólni. Örömmel olvasom a zsinati, konventi, egyházkerületi gyűlések jelentéseiből, hogy a magyarországi ev. ref. egyház befelé úgy, mint kifelé, szilárd, erős, biztos lépésekkel halad céljai megvalósítása felé; erős anynyira, hogy maga az állam-kormány is keresi, s készséggel fogadja szövetségét. Csakhogy e szövetségnek borsos ára, s keserű utó-íze ne legyen. Nem a természetes, spontán fejlődési proceszszusnak eredménye azonban, hogy egyházkerületünkben a kormányzó testület és kormányzottak egymástól egy kissé el vannak választva, mint két különböző testület állanak egymással szemben, a köztük levő szervi összefüggés anynyira laza, hogy felületes szemlélet a kettő közötti szervi összefüggést igen könnyen tagadásba hozhatja. Pedig, ez a szervi összefüggés tényleg megvan; de, tudja isten, miért, sok minden figyelmeztet arra, hogy nincs meg a maga teljességében, és őszinteségében. Hanem, annál erősebb és szilárdabb a bürokratiko adminisztráció köteléke, mely erős vaspántokkal tartja össze a kormányzókat, és kormányzottakat. Az adminisztráció, rubrika-szisztéma következetes szigorúsággal, pontossággal oldja meg feladatát. Ennek megvan azon üdvös eredménye, hogy az egyházak zilált anyagi, szellemi viszonyai sok helyen rendezve lettek, sok helyen a rendezés folyamatban van, a folyó ügyek vezetése helyes útra tereltett, meg lett mutatva az út és mód az egyházi

élet fejlesztésére. Ez, kétség kívül, örvendetes jelenség.

A kormányzottak között ott vannak a gimnáziumok tanáraikkal, az egyházközségek papjaikkal, iskoláikkal, tanítóikkal, az egyházközséghez tartozó arisztokráciával, birtokosokkal, politikai és állami tisztviselőkkel, iparosokkal, kereskedőkkel, földmivesekkel, napszámosokkal, koldusokkal. Ezen osztályok közül mindenik, külön-külön egy önálló társadalmat képez, a többiektől teljesen izolálva, mint egy vas-páncéllal öszszeszerítva, saját keblbi érdekekkel, célokkal, törekvésekkel, irányzatokkal, melyeknek kizárólagos valósítására fordítják anyagi, szellemi, értelmi, erkölcsi erejüket, a rajtok kívül álló társadalmakkal semmiféle szervi öszszekötésben nincsenek, közös érdekeket, célokat nem ismernek, sőt az antagonizmusnak bizonyos neme ékelte be magát közéjük. Nem érzik szükségét annak, hogy egyházuk életében, az evangyéliumi keresztyén társadalomban, mint egy élő, organikus testnek részei tevékeny, munkás részt vegyenek; nem tudják, vagy nem akarják belátni azt, hogy mint mindig, úgy most, korunk átalakulási proceszszusában, a legkényesebb társadalmi kérdéseket, problémákat csupán csak az evangyéliumi kovász, a krisztusi szellem, s a lélek megszentelő erejének hozzájárulásával, az egyház segítségével lehet helyesen megoldani; a társadalmi erkölcsök elfajulása, a szociálistikus törekvések, anarchia, atheizmus, kommunisztikus törekvések, az evangyéliumnak, evangyéliumi szellemnek, az újjá szülő szent-léleknek közreműködése nélkül semmi féle hatalmi eszközökkel rombolásaikban meggátolhatók nem lesznek. Nagyon szomorú egyházi életünk körén belől ezen társadalmi osztályoknak ily éles elkülönítése, egymástól való idegenkedése, izoláltsága. Avagy, nem akarjuk-e figyelemre méltatni Pál apostolnak a Kolosse-városbeliekhez intézett, s nekünk is szóló komoly intését «Atyámfiaink, legyetek erősek az úrban, és az ő hatalmas erejé-

ben; öltözzétek fel istennek minden fegyverét, hogy megállhassatok a kísértő álnokságai ellen; mert nekünk tusakodásunk van az élet sötétségeinek vezérei ellen, a lelki gonoszságok ellen. Annak okáért, vegyétek fel istennek minden fegyverét, hogy ellene állhassatok a veszedelmes időben, és mindeneket elvégezvén, megállhassatok. Álljatok annak okáért, a tí derekatokat beövezvén igazmondással, és felöltöztvén az igazságnak mellvasába; a ti lábaitokat a békeség evangyéliumának készületivel megsaruzván; annak felette a hitnek paizsát felvevén, hogy ama gonosznak minden nyílaait megolthassátok.»

Végezetre, mint megfoghatatlan és érthetetlen tényről említettem fel, hogy a jobb jövedelmű egyházak papjai, kik az anyagi gondoktól mentve vannak, az egyetemes egyház és papság érdekében semmit, vagy nagyon keveset munkálkodnak, nagy bölcsen visszavonulnak, és hallgatnak. Vannak néhányan, kik a szép-irodalmi téren fejtik ki szellemi, értelmi, s erkölcsi erejüket, inkább törekednek a Parnaszusra, vagy a halhatatlanok Pántheonjába, mint isten-országába. Az egyházi munkatér megmivé-
lésére inkább a nyomorral, szegénységgel küzdő egyházak szegény, elfeledett papjai vállalkoznak; a kik gondolkoznak, terveznek saját sanyarú soruknak enyhítésére, az egyház felvirágzására alkalmas eszközöket, módokat keresni és találni. Hja, a szegénység, nyomor nagy tanító-mester.

És most elhallgatok. Eddig is sokat, talán többet mondtam, mint a menyeyit az uralkodó világnézettel, közforgalomban levő nézetekkel, irányzatokkal ellentétben mondani kellett volna. De, megvan azon reményem, hogy az események, törekvések, irányzatok magasra emelkedő hullámcsapásai az igénytelen sorokat eltemetik, azok minden komoly eredmény nélkül, mint szappan-buborék, enyésznek el, meghagyva nekem lelkiismeretem azon vigasztalását: «dixisti et animam tuam salvasti».

A vallás iránti közöny némely okai és ellenszerei.

(Felolvastatott a sepsi ref. egyházmegye papi értekezleti gyűlésén.)

(Folytatás.)

Végül, a vallás iránti közönynek oka a szándékos vallástalanosság, melyet hitetlenség név alatt ismerünk s a melylyel csodálatos módon együtt jár a babona. Mert vannak a társadalomban egyének, kik nem érnek rá, hogy a vallásosság oltárán áldozzanak, vannak kik a rosznak lévén követői, nem szeretik a vallásos élet követelményeinek való hódolatot, de vannak olyanok is, a kik mintegy hi-

vatásuknak tartják, hogy ők vallástalanok legyenek, semmit se higgyenek, sőt mások hitét, vallásosságát gúny, nevetség tárgyává tegyék. Sőt vannak, kik csak azokat tartják valódiilag mivelteknek, kik felülemelkedve ama szerintük haszontalanságon, melyben a vallásos érzés és hit nyilvánul, a hitetlenséget negélyezik, a hit helyébe az ész és tudás, a tudomány matematikai pontosságú szabályait állítják. Ezek összezavarják a vallásnak lényegét, tartalmát és annak külső nyilvánulását. Azt hiszik, hogy a vallás áll a templomba-járásban, az istentisztelet végighallgatásában, bizonyos vallásos cselekvények megtételében. Nem tudják, vagy legalább is nem akarják tudni, hogy a vallásos hitnek, a vallásos érzelmenek ama külső cselekvények csak nyilvánulásai; valamint az igazság egy és ugyanaz, csak felfogásában és alkalmazásában különböző: úgy a vallás eszméje örök, változhatatlan, csak ama ruha, melybe a folyton haladó kor öltözteti, változó és a kor irányához alkalmazkodó. És a midőn támadást intéznek a vallásos hit ellen, csak eme külső ellen prédikálnak, ágítálnak, ama bennök szunyadozó érzelmet azonban, mely náluk is nyilvánvalóvá lesz a szellemi jóllét, boldogság előmozdítására fordított igyekezetben, az emberszeretet nagy és fenséges eszméinek megvalósítására vonatkozó törekvésben, a jó, igaz, nemes előhaladása felett érzett örömben, minden vallástalanságuk, hitetlenségük mellett, eltitkolni, nem tudják. De akaratauk és szándékuk ellenére vannak a vallásos hit szolgálatában és a midőn a vallásos életről van szó, a a kicsinylés, mit szavaik nyilvánítanak.

Azt hiszem, hogy az elmondottak után, nem csak egyedül vagyok azon véleményen, hogy a vallás iránti közönynek oka nem egyes emberben keresendő és találandó fel és itt épp a lelkészben, mint a vallásos hitélet őrében, ápolójában, hanem mélyebben gyökerező okai vannak annak. A közönynek gyökérszájai ott vannak a társadalmi élet talajában, onnan szív fel magának táplálékot, miazmái benne vannak a társadalmi élet levegőjében és a kinek arra hajlama van, eme miazmák ezt eltöltik és a közöny betegévé teszik. A vallásosság a benső szellemi élet egy ténye, és ha egyes ember ezerek meg ezerek benső világára olyan hatást tudna gyakorolni, hogy azt az ő kívánalmái szerint lenne képes átalakítani vajjon, a lelkipásztor miért ne tenné meg saját jól felfogott érdekében azt, hogy hiveit egytől-egyig a vallásos hitélet felkent és fölszentelt bajnokaivá tegye? A nevelő keze alatt egy még ki nem képzett egyén áll a növendékben és minden fáradság, gond, igyekezet mellett is, a nevelés nem éppen ellenkező eredményt ér el sokszor, mint a minőnek elérése való célja? Pedig a nevelőnek nem kell annyi irányban megosztania figyelmét, mint a lelkipásztornak. Nincsenek keze alatt csökönyösek, akaratosak, domi-doctusok, ellenséges indulatuak, gőgösek, a papot lenézők, gúnyolódók, irigyek, rágalmozók, stb., a kik saját útjukon indulnak s hagyják a lelkipásztort beszélni, hiszen, azért kapja a «képét.» És küzdenie kell a lelkésznek a gonoszokkal, a roszakkal, álnok szívűekkel, kik nem szeretik a világosságot és így nem szeretik a világosság terjesztőjét sem. Ezeket átalakítani, a vallásos élet számára megnyerni, a jó megvalósítására bűzditani, ösztönözni és alkalmassá tenni,

istenország iránti lelkesedésre vezetni, vagy teljes lehetetlen, vagy egy egész élet munkájába és fáradságába kerül. Bizony, azok, kik a társadalomban uralkodó rosszért, a vallástalanságért, hitetlenségért, közönyösségért a lelkipásztort teszik felelőssé, nem ismerik az emberi sziveket, nem az életet, nem az emberi erőnek korlátok közé szorított voltát, mely csak akar tenni sokat, tesz is mindent, mi hatalmában van, de erején felül valót végre nem hajthat.

De ha a lelkipásztornak nincs is hatalmában, az emberi sziveket egyszerre teljesen átalakítani, egy minden vallásos egyén előtt álló cél megvalósítására nyerni meg: nem mondhatni, hogy ez irányban tenni valója nem volna, és ha igazán meg akar felelni hivatásának, ne tehetne sokat. A meggyőződésből származó szavaknak, tetteknek mindig megvan a maga ható ereje és nem téveszti el hatását még a közönyösekre és ellenséges indulatúakra sem.

Legelső sorban feladata tehát a lelkésznek, szóban, mint tettben példányképpül szolgálni a vallásos hitélet terén. Feladata, többről-többre haladni és hirdetni az igét nem a hallgatók számához mérten, hanem mint az ige megkívánja és a mint a szentlélek adta vala nekie a szólás tehetségét. Hogy pedig hallgatói szívére hathasson, meg kell ismernie mindeniket, tőle kitelhetőleg, minél teljesebb mértékben. Meg kell ismernie a hallgatók gondolkozásmódját, érzelmvilágát, képességeit, mert csak így szólhat hozzájuk azon hangon, a melyet megért, így hathatni reájuk épp ott, a hol annak leginkább helye van. És ha a lelkipásztor feladata, a hivek építése, hogy legyenek lelkiház, akkor így többet és hasznosabbat munkálhatni, mint a homiletika legszigorúbb kívánalmainak megfelelő beszéd által. Mert a mi megváltónk, nagy mesterünk, a Jézus Krisztus is nem a szónoklástán követelményei szerint kidolgozott beszédek által nyerte meg a lelkeket, hanem amaz egyszerű és mégis fenséges, ama rövid és mégis páratlan vallásos-erkölcsi tanításai, példázatai által, a melyek megragadták, megkapták az üdv után sovárgó sziveket és mintegy csak az általuk ki nem fejezhetett érzelmeknek, gondolatoknak adtak szavakat.

És ekkor, megismerve a hallgatók gondolkozásmódját, érzelmvilágát, bátran tovább építhetünk. A kor rohamos haladása elől egy lelkipásztor sem zárkozhatik el s ha eme rohamos haladást a vallás iránti közöny egyik okául mondám, korántsem akartam ez által azt erősíteni meg, hogy eme rohamos haladásnak talán elensége volnék. Világért sem! Örömmel üdvözlöm minden újabb vívmányát az emberi elmének és az akadályokon győzedelmeskedni tudó akaratnak. Mert eme rohamos haladásnak is mi egyéb célja lehet, mint az általános jóllét előidézése, népek és nemzetek boldogulásának eszközlése? Vajjon, nem erre törekszik a vallásos élet is? Csakhogy a míg a kor áramlatába elmerülő az ész és értelem fáklyájával igyekszik bevilágítani amaz utat, melyen még annyi homály és setéség veszi körül az embert; míg boldogságának napját ragyogó fényében megláthatja s a végeredményben lelki szomjúságban elpedve, veszi észre, hogy az emberi tudás korlátok közé van rekesztve: addig a vallásos élet útján a hittel felövezett lélek mindig megtalálhatja a lélek vágyait ki-

elégítő szellemi jóllétet, megelégedést, boldogságot. Ez irányban kell hatnia a lelkipásztornak s ezt kell felmutatnia. Fel kell tüntetnie, hogy a tudomány csak erősíti az ismeret-, tudásszomjat, de az elért eredmény után sem csillapítja azt, míg a vallásos hit a lélek üdülését idézi elő; a tudomány felmutatja az emberi ész és erő korlátait, a vallásos hit e korlátokat nem ismeri, mert korlát nélkül emelkedhetik a vallás tárgyához: a végtelen tökéletességű istenhez; a tudomány mindenütt a teremtett világban változást, enyészetet talál, lát és tapasztal, míg a vallásos hit a vallásos érzelemben, a szeretet örök törvényében látja amaz örökkévaló és változhatatlan istent, kinek jelenléte a szívben megnyugvást idéz elő, ama szellemi világot, melyben megújodik az elfáradt lélek, melyben csöndesség, megelégedés, égi üdv és boldogság tölti el a keblet, mert a szeretet törvényének betöltésében, a vallásos buzgóság és hit ápolásában az emberi szellemnek örökkévalóságát, életét sejtje és reméli a maradandóságot, halhatatlanságot kutató és kereső szív. Azért, tudomány és vallásos hit nem ellenségei egymásnak, mint sokan hinni szeretik, sőt ugyanazon célra irányzott törekvésben egymást segítik; a míg ugyanis a vallásos hit kifejezhetésére a tudománytól kölcsönöz tisztultabb nézeteket, addig a tudománynak a boldogság és megelégedés, a lelki béke és csöndesség elérhetésére vonatkozó elégtelenségét a vallásos hit egészíti ki. Csak hogy, természetesen, ez irányban hatni, úgy lehet, ha a lelkipásztor nem zárkozik el a tudomány által elért vívmányok elől, hanem a szellemi fejlődéssel lépést tartani igyekszik tőle telhetőleg.

(Vége következik.)

Vén Mihály.

Az egyházmegyékből.

I.

A szilágy-szolnoki egyházmegyéből.

A szilágy-szolnoki ev. ref. egyházmegye folyó évi november 16-án tartotta meg őszi közgyűlését.

A közgyűlésnek papi tagjai szokatlan nagy számmal jelentek meg, míg a világiak a szokott mérvben, egy-kettő, a kik szorgalmas látogatói minden gyűlésnek, ezeken kívül aztán vagy kettő-három, a kik egy pár percre néznek be.

A közgyűlésnek három fontosabb tárgya volt.

1. Dull László, ujonnan választott egyházmegyei főgondnoknak a gyűlés színe előtt történendő beiktatása, elnöki üdvözléssel. Így jelezte a meghívó.

Nagy László esperes úr, a tőle megszokott ügyes és magvas beszéddel üdvözölte az új főgondnok urat, kifejezve azt, hogy mit vár tőle az egyházmegye a beléje helyezett bizalomért.

A főgondnok úr ékes beszédben válaszolt s a meggyőződés heve ömlött el szavain, midőn ígérte, hogy az isten által neki adott talentumok mértéke szerint, legjobb tehetsége és meggyőződése szerint fog munkálkodni az egyházmegye felvirágoztatásán. Eddigi munkálkodása után, nem frázisnak tekintjük e kijelentést. Hiszszük, sőt meg vagyunk győződve arról, hogy a főgondnok ur nem pusztán titulussal tekinti ezt a szép hivatalt, de tudja, ismeri és teljes igyekezettel teljesíti is az azzal járó szép és legtöbbször igen fontos kötelességeket. Ezt hiszszük és reméljük mi kivétel nélkül az

egyházmegyének tagjai és hogy reményünkben csatlakozni, nem fogunk, annak igen sok és szép bizonyítékát nyújtotta már a főgondnok ur egyházmegyénk életében eddig is, és még több bizonyítékát fogja adni ezután. Adja az ég. Bekiktatásának emlékére 100 frtos alapítványt tett az özvegyárvai gyámpénztár javára. Ezért pedig fogadja forró köszönetünket.

Esperesi jelentés az egyházak folyó évi megvizsgálásának eredményéről.

Nagy és terjedelmes munka. Hú kép az egyházmegye életéről, a legapróbb részleteiben is a legnagyobb hűséggel megrajzolva. A maga egészében derült a kép, de bizony vannak annak sötét részei is. A gyarapodás ugy vagyoni, mint szellemi téren szemmel látható. Magtáraink szaporodnak, de bortárainkat megölte a fillokszera. Híveink egyházias buzgó-sága nem csökken, habár akad olyan hely is, a hol végpusztulóban van. Iskoláinkat tanulóink mind nagyobb mérvben látogatják. Szóval, előre megyünk, nem roham-lépésben, de folytonosan.

3. Szabályrendeleti javaslat az egyházmegyei gyűlések pontosabb és lelkiismeretesebb látogatása tárgyában.

Nem csalódom, ha a közgyűlési tárgysorozat ezen pontjának tulajdonítom a pap atyafiának a közgyűlésen való nagyobb számban való megjelenését. Az aljegyző, Bartha Dezső aa. terjesztette elő a szabályjavaslatot indokaival együtt, ő is készítette. A végszó oda lyukadt ki, hogy bizony meg kell birságnálni a hanyagokat, ha szép szóval nem lehet velök birni. Nem volt népszerű a javaslat az egész közgyűlés előtt, még a tisztikar se pártfogolta, hiába tartott mellette készítője egy igen ügyes és értelmes beszédet, nem tudott többséget szerezni. Mindenki csak erkölcsi motívumokat emlegetett, de a fizetéstől egyenlő akarattal irtóztott és a javaslatot egyelőre a napi rendről levették. E pont felett folyt az egész közgyűlésen a legnagyobb vita. Sokan beszéltek és mind az erkölcsi motívumokkal kívántak hatni a restekre. Pedig hát, erre azt mondom én, hogy ennek a szernek már nem igen van elég gyógyereje. Hiszen, a mi esperesünk használja eme motívumokat a szelid intéstől fel az egész skálán, egész a fegyelmi keresettel való fenyegetésig; kér, ijeszt, fenyeget és vagyunk, a kik minderre semmit sem hallgatunk és tizedik sürgetésre irunk meg egy jelentést. Emez erkölcsi motívumok mellett, halomra nő a gyám- és közpénztár hátraléka; de, ha birsággal fenyegetnek, tiltakozunk. Hát, ha úgy jó, hogy négyen-öten tanácskozzanak az egyházmegye ügyei felett, akkor csak maradjunk az erkölcsi motívumok mellett, de, ha azt akarjuk, hogy az egyházmegye minden arra hivatott tagja részt vegyen, még pedig cselekvő részt az ügyek intézésében, akkor csak jó lesz, egy párszor kiróni azt a birságot; harmadikszor már nem lesz rá szükség, leszünk elegenden és lassankint kedvet fogunk kapni mindnyájan a gyűlésre való jövetelre. Ez az én hitem.

A közgyűlésnek pedig több tárgya nem lévén, eloszlott.

Diószeghy Mór.

II.

Az udvarhelyi egyházmegyéből.

Az udvarhelyi ref. egyházmegye rendes őszi közgyűlését november hó 16-ik és 17-ik napjain tartotta meg Sz.-Udvarhelyt. Nem új korszakot nyitó, nagy változások előidé-

zésében emlékezetesnek maradó, hanem a csöndes és sikeres munkásság, s ezzel együtt a belső megerősödés terén tett határozott előhaladást igazoló esemény vala e közgyűlés az egyházmegye életében. De hát, a ki ismeri egyházmegyénk életét, az tudja, hogy itt most nincs is szükség egyházpolitikai, vagy adminisztrációs rendszerváltoztatással, avagy személyi kérdések tárgyalásával járó új fordulatokra, mert tulajdonképpen még egy nem rég nyílt új korszak kezdetén állunk, s ennél fogva az egyházmegye legközelebbi célja az, hogy a túlnyomó többséget alkotó józan felfogás által választott irányban és szellemben a felfrissülés, erkölcsi megújulás, s ezek alapján, a belső megerősödés szükséges és természetes feladatait munkálja. Hogy e tekintetben egyházmegyénk hivatása magaslatán áll, s hogy vezető munkásai méltók e hivatáshoz, s már is sikeresnek mutakozó munkásságuk isten segedelmével biztosan célt ér: ezt a most szóban lévő közgyűlés lefolyása is igazolta.

A tanácskozás megkezdése előtt, a ref. templomban szép számmal összegyűlt közgyűlési tagok és kevés közönség lelki épületére Karácsony István, székely-keresztúri pap aa. egy szépen kidolgozott, tartalmas és szépen is előadott imával fordult az erő és áldás örök forrásához, magasztalva nagyságát, hálát adva testi-lelki áldásaiért, s lelkének segedelmét kérve az erkölcsi világrend építése, protestáns anyaszentegyházunk erősítése céljából teljesített munkálkodásunkhoz. Innen a tagok a tanácskozási terembe vonulván, mindenekelőtt, egyházmegyénk köztisztületben álló esperesének nagytiszteletű Menyhárt András aának esperesi jelentését hallgattuk meg, melyben feltüntette a legutóbbi esperesi látogatás alapján a népingásra, tanügyi és vagyoni állapotokra vonatkozó adatokat; továbbá, jelezte, hogy az egyházmegyének sokáig mostoha sorssal küzködő, bár főfontosságú intézményére, az özvegy-árvatári intézetre is lassankint jobb napok kezdenek derülni, mert a biztosítatlan tőkéket az adósok részint befizették, részint biztosították. A hol figyelmeztetés, adminisztrációs eljárás nem vezet eredményre, ott keményebb eszközök alkalmazatnak, mert a cél: a tőkéknek bármilyen módon való biztosítása a legrövidebb idő alatt, mindenek fölött álló, s ennek elérésében nem lehet akadály az özvegyek és árvák rovására egyik-másik embernek nemtetszése, vagy gondatlan hanyagsága. Továbbá, mint örvendetes jelenséget említette föl, hogy az egyházmegyei felekezeti tanítótestület megalakult, s munkáját már is megkezdette azon üdvös intézkedéssel, hogy szervezte mind a fiókköri, mind az általános tanítói dalegyleteket. (Az egyházmegyei tanító-testület működésének megkönnyítése céljából, fiókkörökre oszlik, melyek közül az udvarhelyi fiókkör, tudomásunk szerint, már is szervezkedett). Egy másik örvendetes hír volt az esperesi jelentésnek az a része, hogy a Papi Értekezletnek régen szünyadó ügye végre megmozdult, a mennyiben a fiókkörök szerinti vándorgyűlések megkezdődtek s a hol eddig ilyent tartottak, ott már is jóleső siker koronázta a fáradságot, mert sikerült a nép érdeklődését, részvétét fölébresztetni, az Értekezlet megkezdése előtt mindenütt istentiszteletet tartanak, melyen a hívek nagy számmal és örömmel jelennek meg. A papi értekezlet ügyének föllendülése nevezetes mozzanat egyházmegyénk életében, mert bár elmondhatjuk, hogy az egész egyházkerületben tán ennek az egyházmegyének papsága szervezkedett volt legelőször (ha jól tudom, még a 60-as években) a papi értekezlet céljá-

nak művelésére, de nehányszori kísérletezés mellett is, ez a fontos ügy egész a legújabb időkhöz csak olyan állapotban vala, hogy nem lehetett egyebet mondani róla, mint: halni nem tud, élni nem akar. Pedig valóban, csak ezzel, s ezzel hasonló eszközökkel tehetünk bizonyosságot arról, hogy a mi éltető levegőnk az evangyéliumi szabadság és felvilágosultság, a mi erősségünk a lélek és igazság, melyet eltakarni, legyőzni, nem lehet semmiféle hatalomnak; csak ilyen eszközökkel tudjuk a lelkeket fölfrissíteni, s az igazság szeretetére bírni, s hiveinket az egyház élő tagjaivá tenni. Ha e nemű kötelességeinknek eleget teszünk, akkor nyugodtan nézhetünk szembe a pápások türelmetlen mozgolódásaival, s nincs miért féltünk a ránk bizott nyáját; akkor magunkévá tehetjük az esperesi jelentésnek idevonatkozó záró szavait, melyek a más felekezet nyugtalankodásával, vétkes támadási kedvével és kísérleteivel szemben, békére, türelemre, higgadságra intenek, s legsikeresebb fegyverekül ajánlják a munkát, a világosság szakadatlan, bátor terjesztését, mert így nem kell félni a népet, hogy visszakiváncsokozzék a sötétségbe.

E jelentést, s annak főleg a gyámintézeti ügyekre vonatkozó részét, a közgyűlés örvendetes tudomásul vette, s esperes aának buzgósága és lelkiismeretes kötelességteljesítése iránt teljes elismerését nyilvánította.

Esperes aa. jelentése folytán továbbá sajnálattal vette tudomásul a közgyűlés, hogy Darvay L. egyházmegyei főjegyző aa. a családjában előfordult gyász eset miatt, úgyszintén Bedő F. aljegyző aa. betegsége miatt, nem jelenhetett meg a közgyűlésen. Ennélfogva, közgyűlés egyhangulag Benkő F. egyházmegyei aligazgató és alsó-rákosi pap aát kérte föl a jegyzői tiszt teljesítésére.

(Vége következik.)

Külföldi egyházi szemle.

A Harnack által fölkeltett mozgalom még folyton izgalomban tartja Németország tudományos embereit éppen úgy, mint a gyakorlati életben működő férfiai. Egymásután teszik meg nyilatkozataikat pro et contra, ámbár az egész riadalom, mely nagyobb részben bizony oszterentáció, csak szó, pára, szó, szó, mint Hamlet mondaná. A protestálók között nagyobb jelentőségű az antithéziseivel és paradoxonaival feltűnést keltett profeszszor, Cassel, ki az aktuális Luther-innepély történeti reminiscenciáival szintén kilencvenöt tételt bocsátott világgá, sok részben helyeslendő és komoly megfigyelést érdemlő nézetei mellett, főleg az apostolikum, ebben a Szűz-Máriától születés elismertetési törekvésével. Mások sem késnek a vitába bele szólani, s eltagadni nem lehet, hogy ma Németországon, úgy szólván, ez a kérdés uralja a nagy theologiai harcok helyett helyesebbnek képzelt guerilla-küzdelmek által eldöntendő és megvívandó új alakulását annak a világ-nézetnek, mely mellett ma még igen kevesen vannak, ellene pedig igen sokan, ám, folyton apadó számmal. Mikor fog a magyar tudományosság oly szerepet játszani, hogy ilyen kardinális kérdésekbe is bele tudjon önállóan szólani, felteszszük e kérdést, mert a mostani külföldi vándorlás idején messze látjuk ezt, közelebb csak úgy, ha itthon többet akarnánk dolgozni és tanulni.

A római katolicizmusnak sehol sincs oly kedves hazája a kontinensen kívül, mint a britt Észak-Amerika. Itt éppen megfordítva áll a katolikusok és nem katolikusok közt a

viszony, mint az európai anya-államban. Sőt, egy kevéssé, tán még rosszabbul is. Angliában már meg van nyitva a katolikusoknak a legfelsőbb méltóságok ajtaja is, de Canada, Quebec, és a többi észak-amerikai államban még az isten-tiszteletet sem tarthatják meg nyugodtan a nem katolikusok. Nem hangzik ez oly kirívóan, ha tudjuk, hogy ezekben az államokban van a leggazdagabban képviselve mindenféle szerzetesi rend, a mi csak a föld kerekéségén létezik. Csak úgy hamarosan elszámálva, vannak itt: trappisták, redemptoristák, oblatisták, sulpiciánusok, jezsuiták, maristen-testvérek, a ker. tan testvérei, a Soeurs-Grises, karmeliták, a frères de Saint-Coeurs, hospitáliták, a congregacio hölgyei, a Religieuses de Jesus-Marie, a jó pásztor asszonyai, dominikánusok, a szentsakramentum atyái, a kereszt atyái, a Clercs du Saint Viateur, a soeurs Tertiaires Franciscaines, a Sisters of Providence, és így tovább a végtelenségig, míg el nem érkezünk a 2658-ik szerzetesi rendig. A tagok száma még elrettentőbb, mert hozzávetőleges számítással, 200,000-re teszik a fogadalmas, a felszentelt, magasabb rendeket felvett és az előléptetési létra mindenféle fokain álló mileseit az itt bizony egyáltalában nem küzdő, hanem még az állam pénztárával gazdálkodó ecclesiának. Méltán kérdésbe tehetjük: áldás-e az emberiségre nézve, vagy átok a kultúra és a haladás; hiszen, a lét, s a tudás terhe még nem nyugtalanította azokat a boldog lelkeket, kik tudtak vezetőszalagon járni, és a saját fejöket másokéival kicserélni. Nem lesz-e jó, ha az észak-amerikai államok soha sem ébrednek fel álmaikból? S nem tudják meg rendeltetésüknek célját és hatalmát? Vagy tán, igen?

Görögország még eddig nem volt annyira körülhálózva egyesületekkel, jótékony és másféle egyletekkel, mint a többi európai államok. Csak újabban kezdik ezeket divatba venni. Most ott is az egyletek járnak. De a görög nép, mivel élelmes, itt is meg tudja találni, hogy milyen úton járjon. Ha egyletet alkot, ezt nem úgy teszi, mint mi, hogy csak a titkárnak, meg egy pár tisztviselőnek legyen belőle jövedelme, de úgy, hogy az valóban áldásos legyen. Ezért, nem is rajong a nagy számok, nagy méretek után, de annál jobban kihasználja azt a keveset, a mije van. Vannak Görögországban vallásos egyletek is. Ilyen pl. az Anaplas és a Parnassos, melyeket még a király s a királyné is megtisztelt látogatásával. Tervebe van véve, hogy ezek egész télen át felolvasásokat tartsanak az előbbi a nép, utóbbi a műveltek számára, azután a felolvasások jövedelméből állítsanak fel egy nagy könyvtárt, melyben főleg a papok, kik a műveltségnek még alacsony fokán állanak, kötelezett tanulmányokat folytassanak. Általában véve, Görögországban nagyon rajta vannak, hogy a hitéletet erősítsék, öntudatossá tegyék, s főleg, hogy a régi ellenszenvet a pápa és egyháza ellen folyton élénkségekben tartsák; a miből magyarázható ki az is, hogy mindenféle egyháznak tagjait szívesen fogadják és barátságba veszik, ha egyszer a pápa egyházának ellensége. Az ó-katolikusok gyűlésére is, mely Lucernben tartatott, és rá a görög egyház is meghivatott, szívesen vett részt az egyik patriarcha, Nicephorus Kalogeras, s a másik csak éppen akadályoztatása miatt nem mehetett el. Ebből a nagy ellenszenvből érthető meg az a mély sajnálkozás is, melyet egy egyetemi tanár fiának a róm. kath. egyházba való átlépése okozott, s az eset okául nem is vesznek mást fel, mint az illetőnek beteges természetét, melylyel nem tudott ellenállani a jezsuiták csábításainak. A vallásos nem-

zeti öszszetartásra, különben Görögországban, nagy szükség van, mert egyfelől az orosz politika szétbomlasztó erejével kell megküzdeni, habár közelebbbrül az ez által Antiochiában keltett egyházi zavar szépen lecsendesült és semmi következménye nem lett, másfelől a római kuria folytonos törekvései és kísérletei is sok veszedelmet hoznak Görögország fejére;

aztán, a határain kívül élő honfiak is ki vannak téve az illető ország beolvasztási kísérletének, mint pl. Bulgáriában történt, hol a görög egyház iskoláit csak azzal a feltétellel akarják elismerni, ha a görög helyett bolgár nyelven tanítanak. Ám, Görögországot nem kell féltetni, mert mindig meg tudja találni erős jellegével azt az irányt, a hol magát érvényesíti.

T Á R C A.

Könyvismertetés.

Ker. Hittan; Ker. Erkölcsstan, a gimnázium III-ik és IV-ik osztályai számára, irták Kovács Lajos és Gergely Károly. Ker. Egyháztörténelem, a gimn. V-ik osztály számára, irták Gergely K. és Kovács L.

A tiszántúli ev. ref. egyházkerület tulajdonai.

(Vége.)

Az iskola közönséges tárgyainak tanítási elmélete is nagy eszményt tár az oktató szeméi elé, mennyivel nagyobb-nak kell azonban ennek lenni a vallástanító előtt, kinek munkája amazokét sokszorosan felülhaladja, kinek a legnagyobb mértékben kell a vezetése alatt álló erőket művelni, hogy ő mutathassa fel a legnagyobb hasznot és a legállandóbb hatást, hiszen, neki a tanuló elméjének erélyét a végtelenig kell fokozni tudni, igaz aztán, hogy ő fejtheti is aztán ki a legvalódibb nevelést, mert az ő világa, mint az anya vérkeringése a gyermekekre, úgy megy át tanítványainak lelkébe.

Nem érdemes-e, ezekért meditációkat tenni a vallástanároknak, komoly felelősséget érezvén istennek országa érdekében? Nem szükséges-e, hogy a tanítás célját, eszközeit, módszerét és alkalmazását helyesen megállapítsák a maguk számára? És lehet-e könnyelműen menni el azok mellett a kísérletek mellett, melyek a vallásos nevelés érdekében történnek?

E kérdésekkel is, azt hiszük, elegendő feleletet adtunk arra, miért foglalkozunk mostan az előttünk lévő három könyvecskével.

A mi azt a pár megjegyzést illeti, a mit mi itt tenni akarunk, azok mostan, a dolog természeténél fogva, nem valami sokra terjednek. A mi jót láttunk e könyvekben, t. i. a rövidséget, főntebb elmondtuk; egyéb felemlíteni valónk pedig alig van. Szinte csodálatos, hogy olyan tankönyv-írók, mint a szóban forgó művek szerzői, kik már évek óta forgolódnak e téren, olyan könyveket bocsátanak közre, melyekről nagy hibákat nem mutathatván ki, tulfelől kiválóbb előnyökről sem szólhatunk. Ha akarjuk, irhatunk róluk kedvezően; ha akarjuk, éppen annyi megerőltetés nélkül le is bírálhatjuk. Mire való már, ennyire minden szín, minden markansabb vonás nélkül írni? Nem domborodott ki még egyéniségük annyira, hogy mutassanak is valamit? És különösen a Hittan és Erkölcsstan, mert az Egyháztörténelem ügyesebb összeállítóra vall: miért annyira lapos, hogy alig emelkedig feljebb az alföldi puszták sivatagjánál? Hiszen, így melyik tanuló fog kedvet kapni belőlük e két, éppen legfőbbik disciplinánk tanulásához? Vagy tán, a közbeszurt zsoltárversekről hitték az írók, hogy azok fogják a tárgyalást felélénkíteni, melyek sokszor csak per tangentem érintvén a kérdést, pusztán a memoriát terhelik? Hol maradt e könyvekből az a parányi rész, mely a szubjektív hitre appellál, mely jellemet próbál fejleszteni, mely elárulná, hogy szerzői nem csak a didaktikai technikát értették, hanem a fontosabbik didaktikai philosophiát is? Nem kicsinyeljük azt a törekvést, mely

a rendszer felépítésére törekedett és megtartotta a régi formákat; nagyon helyes, a délibábos foglalkozás a lehető legveszedelmesebb lett volna ezen a téren, de vajjon, a katekhetikának, mint tudománynak és az általános paedagógiának követelményei annyira szemben állanak-e egymással, hogy helyes, ha itt az analysisnek, az inductionnak semmi nyomát sem találjuk? A dogmatikus oktatást nem kellene már annyira erőszakolni, mint szerzők teszik, hiszen, sem a scholasztikusok világában nem élünk már, sem pedig a gyorsaság nem kényszerít arra, hogy örökké száraz és megállapított tényeket adjunk azoknak, kik semmitől sem irtóznak annyira, mint éppen ettől. Valóban, éppen a csodák közé tartozik, hogy ha mindig csak a vallástani elvontságokat tölcéserezük és gyötörjük bele az ifju elmékbe és szívekbe, véletlenül ott meg szokott maradni az istenhez való vágyakozás, bár egyéb aztán nem is a hosszú esztendő kintó tanításai után. S hozzá, az ilyen megnehezítő eljárást éppen a legfinomabb, legérzékenyebb és így legkönnyebben eltompulható lelki erőknél kell tapasztalnunk! Nem gondolják meg azok, kik ezt teszik, hogy a demonstracio istenén kívül van még egy más isten, a kit nem bizonyítgatunk, hanem annál mélyebben érez szívünk. S az emberben a vallásos érzést nem megteremtteni kell, hanem csak felkölteni, mert a vallás az emberi lélek természetes szüksége és ösztönszerű nyilvánulása. Mily fönséges templommá lehet tenni az iskolát a vallástani órák alatt, hogy megnyilatkozik ott, mint a rózsabimbó, a növendékeknek szíve és lelke, s az a kifejtett erély, az az egyszer átrezdült érzelem, mely ott önkénytelenül megtermékenyítette a gondolkozni, a cselekedni tudást, mint végtelenül tisztító erő nem elégszik meg aztán a pusztá átmenő fázisokkal, hanem meghajtja a térdet és egész mélységében fogatja fel a vallásos és erkölcsi távlatot ha t. i. nem olyan tankönyvekből kell azoknak a növendékeknek tanulni, melyek egymás mellé rakott mondatoknak száraz halmazai, hanem olyanokból, melyeknek vége, mint az ismeretes ó-szövetségi létráé, a magasságba nyúlik fel. És aztán, sok a hiány is e könyvekben. Az erkölcsstan részben egyik-másik erény nagyon bőven van tárgyalva, a mi miatt aztán számos ethikai momentum még csak megemlítve sincsen. Az erkölcsstan, különben, is gyengébben sikerült, mint a hittan. Mi ennek az oka? Hiszen, van olyan fontos tudomány, mint amaz, habár önmagában, a vallásra hivatkozás nélkül, nem követhetjük mi, kik úgy vagyunk alkotva, hogy erényre való törekvéseinkben jól esik egy meginghatlan támasz és egy minta, melynek vezetése alatt akaratumkat egy végtelen tökélyű lény akarására idomíthatjuk. Azt nem állíthatjuk itt sem, hogy az erkölcsstan alapelvei nem helyesek, a beosztás elvetendő, hiszen, olyan jelenségekkel állunk ezt illetőleg szemben, melyek átmentek már a századok bírálatán s a mi bennök van, azt az idők hagyták helybe; csakhogy ezt aztán nem is tudjuk a tankönyvírók javára felírni, mert nem az

övek, az ő szellemüknek ebben nincsen semmi része. Általában véve, mit vártunk volna mi a Hittantól és Erkölcstantól? Azt nem, hogy isten létét bizonyítsák, hogy az örökkévalóságot és a mindenütt valóságot ad oculos demonstrálják; azt sem, hogy új tudományt adjanak előnkbe, melyek által el tudjuk úzni a tagadásnak és kételkedésnek minden jó iránti anarkhista ellenségeit; még abban is megnyugodtunk volna, ha nem a teljes tudománynak főbb eredményeit, azokat a végső eszméket és következtetéseket adják, melyek a kompendiumból elmaradhatatlanok; mert mi egy iskolai kézikönyv iránt, mint fennebb elmondottuk, nem sok követelményt támasztunk. De megkivántuk volna a tárgyalásnak nagyobb gondosságát, választékosabb irányát, mondjuk, lendületesebb mivoltát; az előadott disciplinának nagyobb megrostálását, és erősebb kidomborítását azoknak, melyekre igazoltabb szüksége van az embernek, mint a századok valamennyi csatáinak ismeretére. Megkivántuk volna, hogy kevesebbet igyekeztek volna e könyvek az észhez beszélni, hiszen, kritikai századunk úgy sem valami nevezetes arról, hogy el hagyná hatalmasodni a vallásos érzet megizmosodását az értelmi erők elhatalmasodásának kárára; jó lett volna, arra törekedni, hogy az ifjak korán megszokják azt a keresztyén felfogást, mely jókor eldobta a stoikus hitet, és erényt, mert csak az öntudat diktálta azokat, jó lett volna, e könyvekben azt a vonást megörökíteni, hogy legyen valami azokban abból, a mi megdobogtassa az ifjak szívét; hiszen, ez az, a mit be kellene foglalni a kátékba, ámbár, éppen ezt hagyják ki rendszeren. Erre nem tartjuk elegendőnek a zsoltár-verseket, bár nincs egy-egy szebb dolog, midőn halljuk, hogy a szív beszélget a szívvel zsoltárookban és dicséreteken; hiszen, ez mélyíti a felindulást, ad szárnyat az emlékezetnek, s lobbantja lángra az áhitat tüzét, de csak akkor, ha együtt énekel az egész gyülekezet, s az nem csak a fülben verődik vissza, hanem a szívekben is.

De, leszállunk e magas követelések színvonaláról. Szívesen elismerjük, hogy nincs nehezebb dolog, mint ezekhez mérten, jó tankönyvet írni. Elismerjük, hogy azért szólottunk eddig kemény hangon, hogy ezt tartottuk szemünk előtt. Beszéljünk másképpen, alkudjunk meg a ténylegessel.

Lehet-e, könnyebb módon hittant és erkölcstant írni? Kell-e azért az egész emberi szívet, az embernek összes feladatát ismerni, ha azt prózába foglalva, azaz, bizonyos könyviteli módon akarjuk érthetővé tenni; hiszen, tudjuk, hogy a társadalmi problémákat is meg lehet oldani a társadalom ismerete nélkül? A kik tudják, hogy a biblia a vallásban levő hittani és erkölcstani rész örök-becsü kodexe, azok azt felelik e kérdésre: hogy lehet. Mi igazat adunk nekik. S most vessük fel azt a kérdést: hát így, e szempontból, többet érnek-e kezünk alatt levő könyveink? Nem leszünk sem indiszkrétek, sem kérlelhetetlen szigorúságúak, ha itt a feleletet elhallgatjuk, a bibliai szellemet nem kutatjuk, sem nem boncolunk, sem nem latolgatunk

Több jót mondhatunk az általában véve sikerültebb Egyháztörténetről. Nem tudjuk, önállólag milyen arányban írták a három művet a szerzők? De, határozottan kitetszik, hogy míg a két előbbi egy író műve, addig az Egyháztörténelmet más írta, nem az, a ki amazokat. Nem mondjuk, hogy nem ez szolgált előnyére, de az tény, hogy ez nagyobb megnyúgvással ajánlható a használatra.

Azért, a mit mondani akarunk, tulajdonképpen nem is

a könyvre magára vonatkozik, hanem a Tantervre, mely az egyháztörténelmet tanítását egy évre szorítja, s rákényszeríti az ötödik osztályra. Egyáltalában, nem jól van ez így. Vajjon, mi a történelmet tanításának célja? Csak a történelmet tudása? Csak az ősök, s a múlt szellemének értése? Csak abba az áramlatba való bevezetés, mely a jelent őszszeköti a múlttal? Így veszik fel, de nem jól. Mi azt hisszük, hogy a történelmet azért kellene tanítani, hogy rászoktassuk tanítványainkat a történelmet szelleme által az önállóságra, az érettségre, a szociális nagykorúságra. (Mi más az egyház is, mint egy szociális nagy hatalom?) Arra, hogy értvén a múltat, egyházunk helyzetét és miszsióját, olyan álláspontokat tudjanak majd elfoglalni, sőt maguknak teremteni, melyek a szellemi kiskorúságot kizárják, de megfelelnek öntudatos lényegiségüknek. Elérjük-e e célt az ötödik osztályban? Hiszen, itt még a világtörténelemben is legfeljebb csak a könnyen áttekinthető középkorig jutnak el az ifjak és pedig igen helyesen, mert ez talál szellemi fejlettségükhez, melylyel a középkori nomád élet-viszonyokat, a naiv ó-kori felfogást, a még mindig egyszerű állami szervezetet, a képzeletet bőven tápláló szellemi életet megérthetik; arra, hogy értsék az újkor küszöbén álló nagy vallási mozgalmat, emez eszmei forradalmat, hogy belássanak az újkor szellemébe, hol hiányzik a nyers közvetlenség, az indulatoknak gyors fellobbanása, az aszkétizmus, a hirtelen elhatározás ereje, melyek megvoltak a középkorban, de bőven virágozik a diplomatikus fontolgatás, az érzelmek elfojtása, a számító, a tervező, a türelmes spekuláció erre az újkorra még a világtörténelemben is csak későbbben, az érettség bizonyos fokával jutnak el. És már, a mi egyháztörténelmünk tanítása, mely a dolog természetéhez képest inkább az újkorra támaszkodik, ez ott van az ötödik osztályban, hol a tanulók képtelenek felfogni, hogy mi az a reformáció? Nagyon helyes volna, ha e tekintetben valami változtatás állana be, s ezt a diszciplínát a magyar prot. egyháztörténelmmel együtt áttennők a legfelsőbb két osztályba. Itt aztán, nem kellene elbeszélésekkel és mesemondásokkal tartani a növendékeket, s az üldözések minél rikitőbb kiszínezésével ébreszteni fel bennök az egyház iránti szeretetet.

Ezeket pedig itt azért hozzuk fel, mert mind a szerzőnek mentségére szolgálnak; ő az ötödik osztály számára írta egyháztörténelmi kézikönyvét, tehát másképpen, azaz, úgy, hogy abban a történelmet tanításának valódi principiumai mind érvényesülhessenek, éppen nem dolgozhatott.

Összefoglalva a mondottakat, mi e kis könyveket ajánljuk az érdeklődők figyelmébe. A miket mondottunk, abból nem az következik, hogy teljességgel elvetendők, mert ha a könyveket az írók szemeivel nézzük, sok dicsérni valót találunk bennök; csak az, hogy más alapon kell elindulni, kell írni, kell megszerkeszteni az ilyen iskolai könyveket. Használjuk csak minél többen, így válik ki belőle a jobbik rész. A jobbik részért pedig, vagy egy kis tanulásért, ha úgy esik, úgy sem kár soha experimentálni.

Külömfélék.

Szives kérelem.

Az esztendő hanyatlak; ma-holnap itt a vége. E napokban mindenkinek számot kell vetni a helyzettel, önmagával. Megtettük ezt mi is. És úgy találtuk, hogy bár sok fogyatékoság van bennünk,

de ez esztendőben sem hiányzott a buzgó igyekezet, a jóakarát, és áldozat-készség. Szívesen elviseljük e tekintetben olvasóink igazságos ítéletét.

Ezzel szemben, ki kell mondanunk, hogy ez esztendőben sem részesültünk olyan anyagi támogatásban, melyre méltán számíthattunk. A buzgók mellettünk állottak, de most, az esztendő végén, még mindig 150 hátrálékosunk van, holott nekünk fedezni kellett a lap minden költségét. Ha most be nem fizetik, ha nem akarjuk, hogy örökre hátrálékosok maradjanak, kényszerítve iennénk, az Igazgató-Tanácshoz fordulni, hogy módokról gondoskodják azokkal szemben, kik teljességgel nem akarnak fizetni. Ezt elkerülni óhajtának.

Szívesen kérjük az illetőket, hogy e kellemtelenségtől mentsenek fel minket és magukat.

Kolozsvárt, dec. 7. 1892.

Szász Gerő.

== **Mély részvétellel és igaz fájdalommal** jelentjük, hogy sz. lónai paptársunk, huszonöt esztendőn keresztül a kolozskalotai egyházmegye volt esperese Szakács István, életének 79-ik, papságának 56-ik évében, folyó hó 11-én meghalt. Az ifjabb nemzedék már kevéssé ismerte. Évekkel ezelőtt visszavonult esperesi hivatalától és nem vett részt a népesebb gyűléseken, hol az egyén is olylyá válik, mint az apró pénz, jól ismerté, megszokottá. Visszavonult forrón szeretett, nagy számú családja körébe, egyházába, és élt családi és papi hivatásának egészen, majdnem elfelejtve. Ám, mi ismertük virágzó férfi korában, testi és lelki erejének teljességében, ott, a közügyek küzdelmeiben, és mély részvétellel, igaz fájdalommal gondolunk arra, hogy kihullott sorainkból. Őszintén mondjuk, hogy nem született vezérnek, nem volt hegyen épített város; de azt is ki merjük mondani, hogy Szakács Istvánnál nemesebb szívű, igazabb kedélyű, becsületesebb jellemű, egyszerűbb, igénytelenebb, megbízhatóbb ember nem volt széles földeken. Az ő szíve és háza mindig nyitva-tárva volt; igaz ember volt a barátságban, őszinte a szeretetben, követelés nélkül való az életben, és igénytelen a világgal szemben. Abban a világban született, és oly gondolkozási körben növekedett, mely még puritán természeteket, és igazi kálvinista jellemeket adott a közéletnek mindig követendő példaul. Megáldotta a gondviselés hosszú élettel, melyből egy fél-századnál többet töltött el a papi pályán. Mennyi öröme lehetett, munkálkodván az úrnak szőlőjében, és mennyi megpróbáltatás, önküzdés, mennyi áldozat az úrnak oltárain! Immár megpihent. Elment, elvenni jutalmát. Egész anyaszent-egyházunk részvéte kíséri egyszerű sírjába, és ez adjon vigasztalást bánatos özvegyének, gyermekeinek, unokáinak, dédunokáinak és nekünk, igaz barátainak. Legyen emlékezete áldott!

== **Megjelent és beküldetett hozzánk**, «Hit, remény és szeretet könyve, az élet kedvező és kedvezőtlen napjaira.» Imádságok és elmélkedések, a magyar protestáns nép számára. Irta Csiky Lajos, debreceni ev. ref. hit-tanár. Harmadik javított kiadás. Hasznos, kedvelt volta mellett bizonyít, hogy nyolc esztendő alatt tizenegyezer példányban adatott el. Továbbá megjelent «Gyermek-Lant». Vallásos énekek gyűjteménye, különösen vasárnapi iskolai használatra, összeállította Farkas Sándor. Második kiadás. Végre, megjelent «A János-evangélium világ-nézete». Irta Stromp László. Különlenyomat a Protestáns Szemléből, ára 70 krajcár. Ime, e hasznos könyvekből ki-kí vásárolhat magának karácsoni ajándékot.

== **A «Reformátusok Lapja»**, mely eddig mérsékelt voltának és józan meggondoltságának adta jelét, legközelebbi számában egy fulmináns cikket ad közre a kolozsvári theol. fakultás ellen, melyet azzal zár be, hogy ha majd menni fognak a kérő-ívek, a cikk írója azt fogja mondani mindenütt, a hová eljuthat nem adunk egy fillért sem. A cikk írója pedig «egy Kálvinista földbirtokos». Hát, jól van; ez az úr nem fog adni semmit, le fog beszélni még sokakat. Mindig voltak ilyen emberek és lesznek ezután is. Ám, ha az egyetemes zsinat elfogadta, és határozattá emelte az erdélyi egyházkerületnek ez általa nemesnek és jónak tartott törekvését: a «Ref. Lapja» helyesnek tartja-e, hogy a már meghozott határozat ellen lázítson és szírdalmaztassa az erdélyi egyházkerületet? Mikor szűnünk meg valahára egymás ellen agyarkodni? Ez az evangéliumi szeretet? Ez-e az élő hit? Nem jobb volna-e, ha egymást támogatnók, gyöngeségünk tudatában, hogysem lépten-nyomon jelét adjuk gyűlölködésünknek, s ezzel is fegyvert önmagunk ellen az ultramontánok kezébe? Jónak tartjátok ezt, ti, kik a közvéleménynek irányt kellene hogy adjatok?

== **Nyilvános köszönet.** A lecsméri ev. ref. egyház «Orgona» alapjára az alább írott kegyes adományokat vetük: Özv. Marosi Sámuelné gyűjtőívén 4 f t. 80 kr. Pál Ödön ur gyűjtőívén 7 f t. 60 kr. Kabay Sándor ur gyűjtőívén 17 f t. 56 kr. Veress Miklós tanító ur gyűjtőívén 4 f t. 95 kr. Papp György tanító ur gyűjtőívén 4 f t. 50 kr. Ngs. Vályi Árpád ur gyűjtőívén 20 f t. Szilágyi János ref. lelkész gyűjtőívén 6 f t. 06 kr. T. Ferenci Boriska gyűjtőívén 2 f t. Lukács Márton 3 f t. Kabai Sándor ur 1 f t. Baranyi György 1 f t. Molnár Ferenc 3 f t. Borzasi Mihály 2 f t. Összesen 77 f t. 57 kr Ezen kívül, az egyházközség hívei a nemes cél megvalósítására, ajándékoztak 660 liter kukuricát. Midőn úgy a t. gyűjtőknek, mint a kegyes adakozóknak, egyházam nevében, hálás köszönetemet nyilvánítanám, tisztelettel kérem mindazon t. gyűjtőket, kiknél még gyűjtő-ívek vannak, hogy azokat 1893 év márci 1-ső napjáig hozzám küldeni sziveskedjenek. Lecsmeren, 1892. december 9-én. Szilágyi János, ev. ref. lelkész.

== **Hálás köszönet.** Sz. udvarhelyi ügyvéd tkts dr. Nagy Sámuelné, szül. Szolga Irén öngyásága a patakfalvi egyházközséget advent első vasárnapján egy 35 f t. értékű nagyon csinos urasztali ezüst kishelyivel ajándékozta meg. A nemes tett nem szorul dicséretre. Az egyházközség egy szíves adománnyal, a nemesen gondolkozó és egyháza iránt lelkesülő urnő pedig egy isten előtt kedves cselekedet felemelő érzetével lett gazdagabb. Istennek áldása, egyházközségem szívből jövő hálaérzete legyen a nemes tett méltó jutalma! Patakfalván, 1892 dec. 10. Sándor András, ev. ref. pap.

HIVATALOS RÉSZ.

3458—1892.

KÖRLEVÉL,

*valamennyi erdélyi református kollégium méltóságos
tt. Előljáróságának.*

Tudomásul, és nyilvántartás végett, tudatjuk, hogy a közoktatásügyi magyar királyi miniszter úr folyó év 44,238 szám alatt a hajdu-nánási ev. ref. gimnázium ötödik és hatodik osztályainak a nyilvánosság jogát az 1892/3-ik tanévre is megadta.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerület Igazgató-Tanácsától, Kolozsvárt, 1892. december 9.

Parádi Kálmán,
tanügyi előadó.

Szász Domokos,
ref. püspök, mint elnök.

338—1892. HIRDETMÉNYES IDÉZÉS VÁLÓPERBE.

Kovásznai születésű Csutak Rózália, bukaresti lakos, férjét, barátosi születésű Beder Gáspárt, ki őt ezelőtt kilenc évvel hűtlenül elhagyta, s azóta sem tartózkodási helye, sem életben léte felől tudomása nincsen ezennel hirdetményesen idézteti a romániai ev. ref. egyházmegye házassági törvényszéke elé, oly kijelentéssel, hogy mátol számítható hat hónap lefolyása alatt jelenjék meg a nevezett házassági törvényszék előtt, mert akár jelenik meg, akár nem, válóperét ellene, mint hűtlen elhagyó ellen, megkezdí és le is járhatja.

A romániai ev. ref. egyházmegye esperesi hivatalától. Bukarest, 1892. december 9-én. *Bartalus János,*
ref. esperes.

Felelős szerkesztő és kiadó: Szász Gerő.

Protestáns Közlöny

Az erdélyi egyházkerület hivatalos közlönye.

XXII. Évfolyam.

Kolozsvártt, 1892. December 22.

51. szám.

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN EGY ÍVEN.

Előfizetési ára: Egy évre 6 forint, félévre 3 forint, negyed-
évre 1 forint 50 kr.

Szerkesztőségi iroda, hová a kéziratok és előfizetések *bérmertve*
küldendők: *Külmagyarutca 9. sz.*

K a r á c s o n.

Dicsőség a magasságban istennek és a földön békesség az emberek között, kikhez jó akarattal van!

Azon éjszakától, melyen mennyei sergek sokasága zengé e dicsőítő éneket, az emberiség a maga életének új korszakát számlálja. Azon éjszakán egy új nap tűnt fel az emberiség szellemi életének egén, az istennel való kiengesztelődésnek, a váltságnak, az istentől és istenben való életnek, az isten-fiúságnak napja, mely az emberek között, kiken az úr jó-tetszése megnyugodott, a mennyei atya kegyelmének és egymás testvéri szeretetének lelkét árasztá szét.

Méltán osztja Pál apostol az emberiség egész életét két nagy korszakra. Egyik terjed Ádámtól a Krisztusig, a másik kezdődik Krisztussal, tart napjainkig, és tartani fog a teljes megdicsőülésig. «Mert teremtetett az első ember, Ádám, élő állattá, az utolsó Ádám pedig megelevenítő lélekké. Az első ember a földből való, és földi, a második ember mennyei. A minemű a földi, olyanok a földiek is, és a minemű a mennyei, olyanok a mennyeiek is. És miképpen hordoztuk a földinek ábrázatját, a mennyeinek ábrázatját is hordozzuk. (I. Kor. XV 46—49.)»

Benne és általa egy új, isten lelkétől született élet plántáltatott az emberiségbe; benne és általa emberivé lett és velünk is közöltetik a mennyei atya életének teljessége a megváltó szeretet. «Ő benne vala az élet és az az élet vala az embereknek világossága. És e világosság a sötétségben fénylik... valakik pedig azt bevevék, ada azoknak oly méltóságot, hogy istennek fiaivá lennének.» (János I. 4 5. 12.) «Mert valakik isten lelkétől vezéreltetnek, azok isten fiai. Maga a lélek bizonyosságot tesz a mi lelkünkkel együtt, hogy isten fiai vagyunk. Hogyha fiak, tehát örökösek is; istennek örökösei, a Krisztusnak pedig örökös társa; ha ő vele együtt szenvedünk, hogy ő vele együtt

dicsőüljünk... Mert tudjuk, hogy azoknak, kik istent szeretik, mindenek egyiránt javukra vannak... Mert én bizonynyal elhitem, hogy sem élet, sem halál, sem jelenvalók, sem következendők, sem magasság, sem mélység, sem más teremtett dolog el nem szakaszthat minket az istennek szerelmétől, mely vagy a mi urunk Jézus Krisztusban. (Róm. VIII. 14. 16. 17. 28. 38. 39.)»

«Valakinek ilyen bizodalma vagy a benne, megszenteli ő-magát, miképpen ő is szent.» (I. János III. 6.) «Azt tudván, hogy ama mi ő-emberünk ővele megfeszítettett... hogy meghaljunk a bűnnek éljünk pedig új életet az istennek, a mi urunk Jézus Krisztus által.» (Róm. VI. 6—11.)

Vajha, az úr születésének emlék-innepe a mi ő benne való újjá-születésünknek is áldott karácsona lenne!

Ezen buzgó óhajással bocsátjuk ki — — kedves tanítványunkat a karácsoni öröm, a Krisztus, és a Krisztusban való újjá-születés hirdetésére.

Nagy Enyeden, 1892. évi december hó 20-án.

Dr. Kovács Ödön,
a jegyző tanár helyett.

Józsa Zsigmond,
dékán.

A segéd-lelkészségről.

A segéd-lelkészségről óhajtok egyet-mást elmondani. Az indító ok, mi arra késztet, az, hogy ez az ügy mindnyájunk dolga. A segéd-lelkészség erdélyi ref. egyházkerületünkben is életbe van léptetve, de korántsem a maga valóságában. Az első és a második lelkész-képességi vizsgálat közti idő, egy év, meggyőződéseim szerint, arra szolgálna, hogy a pap-jelölt betekintést nyerjen az egyházi ügyekbe. És mit látunk? Azt, hogy az első lelkész-képességi vizsgálatot kiállott ifjak legtöbbször, a helyett, hogy segéd-pappá lett volna, s ez által a papi hivatalban némi gyakorlat szerzésére törekedett volna, köztanítóságot vállalt, s e minőségben minden egyéb foglalkozik inkább, mint a gyakorlati lelkészettel. Én úgy vélem, hogy közelebb jutunk a célhoz, ha az illetékes körök előtt a segéd-lelkészség ügye nem marad írott malaszt, hanem azt teljes erejében érvényre juttatják, mert akkor nem fordul elő az az eset, a mi bizony sokkal megtörtént már, hogy az ifjú pap nem

levén eléggé beavatva az egyházi ügyekbe, át-átmegy egyik-másik kollegájához, megkérdezni: hogy van ez, hogy van az a dolog, kedves kollega úr?

Ide iktatom nézetemet, ítéljetez felette.

Mint minden pályán, úgy a papi pálya körül is vannak olyan dolgok, pl. a pörös felek kibékítése, az egyház belügyeinek vezetése, a sákramentumok kiosztása, stb. melyek némelyikéről, habár fogalmuk is van az iskolai száraz theoria, s az egyházi szeminárium után, de az egyházra, s annak tagjaira csak úgy lesznek áldások, ha azokkal a gyakorlati életben megismerkedünk.

A segéd-lelkészség intézménye éppen ezen ismeretek megszerzésére van hivatva, azért lett létrehozva. Én a segéd-lelkészkedést úgy tekintem, mint a papi hivatal gyakorlati időszakát, s ezt két évre tenném, melynek kitöltését mindenik papjelölttől megkövetelném, s ez alól senkit sem mentenék föl. Tekintsünk csak mélyebben a papi hivatalba, lehetetlen, hogy helyeseljük azt a szokást, a mely a közelmúltban még divott, hogy t. i. az ifjú papok legtöbbször, praksis nélkül, foglalta el papi hivatalát, főleg azért, mert gyakorlatlan, illetőleg, avatatlan kezekre lett bízva ügyeinek vezetése; de, lehetetlen, helyeselnünk azt a ma divó szokást is, mikor az első lelkész-képességi vizsgálatot kiállott ifjú nem a papi pályán, hanem a tanítás, vagy egyéb téren igyekszik gyakorlatot szerezni magának, s érvényesíteni tehetségét.

Mindezek nem történnek vala meg, ha egyházkerületi közgyűlésileg kimondatott volna, hogy a papi vizsgát letett ifjú csak segéd-lelkész lehet, egyéb semmi; ha kimondatott volna, hogy a segéd-lelkészi évek betöltése előtt, senki rendes pappá meg nem választható, arra nem is kandidálható.

Ha így lett volna, akkor nem történt volna meg az az eset, hogy a szilágy-somlyói, s széki segéd-papi állásokra egy erdélyi pap-jelölt sem folyamodik, mert akkor nem lehetett volna negligálnunk a segéd-papi állásokat, bár elismerjük, hogy jobb iskola ez, mint valamelyik gimnáziumnál tanítóskodni, mert itt megtanulhatjuk azt, a mit a theologia meg nem tanít: a gyakorlati lelkészkedést.

Legyen szabad azért, arra kérnem az illetékes tényezőket, hogy teljes erejükből hassanak oda, hogy a segéd-lelkészség ügye rendeztessenek, mert csak így remélhetjük «e viszsza állapot» megszűnését.

A vallás iránti közöny némely okai és ellenszerei.

(Felolvasott a sepsi ref. egyházmegye papi értekezleti gyűlésén.)

(Vége.)

Másfelől, megismerve a hallgatók gondolkozásmódját, érzelem-világát, eleget tehet a vallásos hit-élet fejlesztése végett előtte álló követelményeknek azon a téren is, a melyen már nem a kor rohamos haladása, a tudomány által elért eredmények tűnnek fel a vallás iránti közöny okaiul, hanem a melyen a mindennapi élet gondja, a nyomott társadalmi viszonyok kötik le teljesen a figyelmet, és mégis, tán éppen ezen okok következtében, mert az ember mindig az el nem ért után vágyódik, a minél teljesebb anyagi jólét, az élv- és gyönyör-vágy nyomódnak minden más felett előtérbe. És itt, mi egyébvel hathatna a lelkipásztor,

mint az ember előtt álló nemes és magasztos cél, az emberi hivatás feltüntetésével, midőn megmútatja, hogy az emberi élet feladata nem a test mindennapi vágyainak kielégítése, hanem ama szellemi tehetségek kifejtése, ama lelki kívánságok betöltése, melyek kielégíthetőségüket mindenki által egyformán a vallásos hit-élet mezején lelheti fel. A mindennapi élet gondja mindenkire egyiránt reá nehezedik, ki a társadalomban helyet akar magának kivívni, kiben az elhátározás, hogy munka és fáradság útján jusson tökéletességhez, a mely nem is adatik senkinek, legyen bármennyire gazdag és hatalmas, törekvés, igyekezet, munka nélkül. Ha az élet gondja egyiken súlyosabb, mint a másikon, ha a társadalmi viszonyok nyomottak, annak nem a vallásos hit-élet az oka. Gond jut mindenkinek, a királytól a koldusig, sőt minél szélesebb valakinek hatásköre, annál több a felelősség, melyet magára vállalt, és a nyomott társadalmi viszonyokat mindenki érzi, a ki a társadalomban van. De, továbbá, az életnek gondja, a nehéz társadalmi viszonyok, nem szolgálhatnak ürügyül arra sem, hogy az ember, mi helyt alkalma van, fenékiig igyekezzék őríteni a világi élvezetek és gyönyörök poharát, sőt célul tűzze ki a minden erőfeszítés és munka nélkül elérendő jóllét, kényelem, élvezet megszerzését, a mint hogy ezerek meg ezerek így gondolják a társadalomban az egyéni jóllét elérhetőségét. Munka, és fáradság mindig volt, mióta a paradicsom-kert eltűnt, és lesz mindig, míg az ember előtt megvalósítandó cél gyanánt a tökéletesség, és az ez állapotban elérendő üdv és boldogság áll, a melyeket összedugott kézzel, szellemi özszes tehetségeink, képességeink megfeszítése, ki-mivelése nélkül soha, és semminemű körülmények közt sem érhetünk el. Mindent csak istentől várni, minden csalódásért, minden reánk jövő bajért, gondért őt tenni felelőssé, sőt ezért megvetni a vallásos hit minden körülmények közt megnyugtató, biztató erejét és hatását, a mi pedig naponkint ezer meg ezer számba fordul elő az emberi szívnek és gondolkozás-módnak oly elfajulása, az emberi önzésnek oly káros nyilvánulása, mely az ember boldogtalanságában, elégedetlenségében boszúja meg magát. Ez ellen küzdeni, e gondolkozásmód téves irányát felmútatni, a lelkipásztornak kötelessége. Annyi minden esetre itt is áll, hogy mindent a lelkipásztor nem tehet, a társadalmi nyomott viszonyokat enyhíteni, egyedül neki, nem áll hatalmában, ide megkiváncsoltatik a társadalom összes jobb erőinek együttes munkássága, a midőn őket a tettekben, cselekedetekben mindenkivel szemben a törvényes rend, az igazság alkalmazása, az ember-szeretet nagy és fontos parancsolatai vezérlik. Ekkor nem lesz panasz a nyomor, az igazságtalanság, az egyenlőtlenesség miatt, nem fordul a mindenütt csak mellőztetést, igazságtalanságot, egyenlőtleniséget szemlélő amúgy is bizalmatlan ember, a társadalmi rend, isten, szóval: mindaz ellen, a mi pedig az emberileg elérhető boldogság megvalósítását tűzte maga elébe. A társadalom jobb részének ez irányba vezetése, buzdítása, ösztönzése által hathat a lelkipásztor a kicsinyhitűek erősítésére, a munka és fáradság útján elérendő jóllét eszközésére, isten magasztos rendjével való megelégedésre, és a szív nyugalmának, boldogságának a vallásos hit mezején történő keresésére és megtalálására. Így, a jók példája által, a társadalmi romlottság, erkölcstelenség fékezésére és gyengítésére is hathat.

Ekkor mind kevesebb alkalom lesz arra, hogy valaki a társadalom életéből következtetést vonhasson a vallástalanságra, hitetlenségre. Arra útmutatást adni, hogy miképpen működhetik a lelkész e téves iránynyal szemben, túllépné ez értekezés határait, mely nem is ezt tűzte maga elébe feladatúl, csak útalni akart a közöny némely óvszereire. Ez irányban sokféleképpen lehet hatni, midőn feltünteteti a lelkipásztor előttük helyzetük tarthatatlanságát, a mennyiben a vallástalanság, a hitetlenség soha sem volt az emberi szellem lényegéhez tartozó teheték, mint a rosszat, a bünt nem lehet olyannak állítani, a melynek megvalósítása lett volna eredetileg az emberiségnek feladata; a mit kigúnyolnak, a vallás eszméje, nem emberi találmány bizonyos emberi önző célok megvalósítása érdekében, hanem az emberi léleknek oly tulajdona, a melyet elvitázhatatlanná tett az évezredek alatt szerzett tapasztalat; és a mivel csúfolódnak, a legtöbbször nem is vallás a maga lényegében, hanem csak nyilvánulása külső látható tényekben. A mulandóság és változások eme honában, hinni istenben, az örökkévalóban és változhatatlanban; hinni az ő fiában, kiben minékünk is örökkétartó lét és halhatatlanság adatott a szeretetben, a halhatatlanság után vágyódó lélek fenmaradásában; hinni a szentléleknek, az isteni léleknek mibennünk munkálkodásában, vezérletében oly elengedhetetlen keléke az emberi szívnek, melyet kiirtani, nem lehet. Hiszen, magok a hitetlenek is hisznek valamit, vagy valamiben; hit nélkül pusztaság lenne az élet, melyen egy kielégíthetlen magasabb vágyunk tikkasztó szele semmisítené meg az embert. A midőn a vallásos hit ellen küzdenek, csak a bennök levő hit törekszik világosabb és általok is megérthetőbb tartalomra. És végül, vajjon eme hitetlenek közt is nincsenek-e, kik nemes cél megvalósítására törnek, kik teszik a jót önzetlenül, minden jutalomra való tekintet nélkül, betöltik, a mit az ember és felebaráti szeretet nagy törvénye megkíván? Bizonyára, vannak és pedig nem csekély számmal! Vajjon, ezek nem ugyanazt teszik-e, a mit a vallásos ember cselekszik istennek nevében, az ő jótetszésének megnyerése érdekében, azon törvények szemelőtt tartásával, a melyek a Jézus vallásában és evangéliumában kijelentett és kinyilvánított törvények? Csak arról kell őket meggyőzni, a miről előbb-utóbb meg fogja úgy is győzni a vallásos érzelem, melyet elfojtani teljesen, nem lehet, hogy a mi ellen támadnak, az nem a vallás igazsága, mely annyira fenséges önmagában, mely minden támadás dacára érvényesül a társadalom előhaladásában, mindazokban, kiknek oly enyhítő, üdítő az élet fáradaimaiban, oly biztató, bátorító a munkában, a törekvésben, oly lelkesítő a jó és igaz törvényének megvalósításában, terjesztésében, előbbre vitetében, hanem a vallásos igazságok külső alakja, mely változó és a kor irányához alkalmazkodó és csak önmaguknak akarnak hizelegni az által, hogy ők minden hit nélkül, emberi erejükre támaszkodva is meg tudnak élni, a vallásos buzgóságot nélkülözhetik, tehát, csak öntetszelgésből, hiúságból hitetlenek, a melyet azonban semmivé tesz az emberi erő gyarlóságának, az emberi hatalom korlátok közé szorítottságának érzete és tudata!

Ime, az eszközök, a melyeknek segélyével; a fegyverek, a melyeknek felhasználásával, küzdhet a lelkipásztor

a napjainkban elterjedt vallás iránti közöny ellen. Rendíthetlen hit a lelkipásztor szívében és annak nyilvánítása minden alkalommal; haladás a tudományos műveltség terén és az ez által nyújtott eszközök helyes megválasztása és sikeres alkalmazni tudása; az emberi magasztos és nemes hivatás feltüntetése, a vallásos hitélet fenségének és nélkülözhetlenségének bizonyítása mind ellenszerei a vallás iránti közönynek és e közöny terjesztésének. Egyeseknek e téren végrehajtott munkássága elenyésző csekélynek tűnik fel a társadalom rengeteg tömegében, de az egyesek együttes és közös célra irányzott működése megtetszik a társadalmat alkotó egyéneknek a jóban való előhaladásában, a rosztól való félrevonulásában és annak kerülésében, az úr házának buzgó szeretetében, a vallásos hitélet őrei őszinte tiszteletében, a vallás dolgai iránti érdeklődésben, az emberszeretet nagy munkáinak gyakorlásában. Bizonyos, hogy e munkásság, az erre irányzott törekvés sok lelki harcot, sok küzdelmet idéz elő, sok és terhes szenvedésnek, ellenséges indulatnak teszi ki a lelkipásztort; de vajjon, mi ez azon érzet-höz képest, melyet a jól végzett munka, a teljesített kötelesség tudata után a nyugodt lelkiismeret nyújt, azon meggyőződés, hogy nem volt haszontalan szolgál, ki a reá bizott talentumokkal nem helyesen sáfárkodott? Ha a reánk bizottakat csak egy kis lépéssel sikerült előbb vennünk a vallásos hitélet terén, a jó és igaz, a szeretet eszméje megvalósítása útján: életünk, munkásságunk nem volt haszontalan. Fennen lobogtassuk azért a zászlót, melyre istenországának igazsága van felírva jelszó gyanánt és a jó megvalósítására irányzott törekvés terén velünk levén az isteni segedelem, minden ellenünk intézett támadás, minden kicsinylés dacára, mely munkásságunkat oly csekély értékűnek hirdeti, felépíthetjük istennek országát a hivek, a reánk bizottak szívében.

Vén Mihály.

Igazgató-Tanácsunk üléséből.

Kolozsvár, 1892. December 11—12.

Elnökölt: Szász Domokos, püspök aa. Jelen voltak Báró Bánffy Dezső, főgondnok, dr. Kolosvári Sándor, Szász Béla, Vályi Gábor, Szász Gerő, Domokos Antal, Parádi Kálmán, dr. Sárkány Lajos, Márkus János, Deák József, Bodor Antal, és Kádár János.

Az időközben ellátott ügyek bejelentése és jóváhagyó tudásul vétele után, titkár aa. jelentést tett az egyházkerület betegség által akadályozott ügyvéde, Balogh Györgytől, jelentés mellett, beadott és átvett összes peres ügyekről, minek következtében a részére szabály szerint megállapított és még kiadandó ügyvédi költségek és munka-díjak kiutaltattak. A befejezetlen ügyek továbbbi képviselőjével, ideiglenesen, dr. Bogdán Péter, kolozsvári ügyvéd bizatott meg, a miről az érdekelt alantas egyházi testületek is értesítettek.

A n.-enyedi Bethlen-kollégium megokolt fölterjesztésére, a régen elhalt br. Kemény György-féle követelésnek, felhajthatianság okán való, törlése engedélyeztetett.

Mócs községében, a néhai Veress Mihály, lévitától megvásárolt telek átadása iránt, az akadémikus örökösökkel szemben, a törvényes lépések megtételére az ideiglenesen alkalmazott ügyvéd útasított.

A szil-szolnoki egyházmegyében a szécsi dezolált egyház 300 frtnyi tőkéjének, mely régi gyakorlat szerint az esperesnek jövedelmez, kebli elhelyezése engedélyeztetett.

Báró Bánffy Dezső, főgondnok indítványára, abból a célból, hogy az Igazgató-Tanács kezelése és felügyelete alá tartozó pénzek a központba fölterjesztés helyett, esetleg a vidéki, jó hitelű, takarékpénztárakba is elhelyezhetők legyenek, bizottság küldetett ki az iránti vélemény-adásra, hogy az erdélyrészi takarékpénztárak minő úton és módzatok mellett volnának rábirhatók arra, hogy az egyes egyházközségek elhelyezendő tőke-betéteinek számára folyó számlát nyissanak és vezessenek.

Az enyedi egyházközségnek engedély adatott arra, hogy az egyik papi állomás javadalmának a hivek adózásából fedezett részét, a megrendelt megszorítások mellett, a Sárpatak-alap jövedelméből fedezhesse.

A kackói Plihal-féle, megvételre följánlt birtok, kicsinységénél fogva, a megvásárlásra alkalmasnak nem találtván, napirendről levétetett.

A kilyéni egyház érdemes agg lelkészének nyugalomba lépése engedélyeztetett.

A m.-vásárhelyi egyházközség megokolt fölterjesztésére, ezen egyház fölhatalmazást nyert, hogy a város részére, közbiztonság építhetése céljából, arra alkalmas egy holdnyi területű földjét eladhassa.

Az enyedi Bethlen-kollegium előjárósága, a br. Bánffy Dénes-féle, régen fölmerült követelés ügyében útasított, mint első fokú autonóm iskolai közigazgatási hatóság, az érdemleges határozat meghozására.

Az erdélyrészi ref. tanárok özvegy-árvai alapja iránt a kolozsvári pénzügyigazgatóság, a tett kérdésre, értesített arról, hogy a nevezett alap Ig.-Tanácsunk főhatósága és felügyelete alatt áll.

A vámos-gálfalvi iskolának állami iskolává alakítására a szükséges lépések megkezdése engedélyeztetett.

Egy az iskolából régen kikerült tanuló ama kérésével, hogy a VI. gym. osztály tantárgyaiból, a görög nyelv mellőzésével, tehessen vizsgálatot, elutasított.

A sepsi-szt.-györgyi «Mikó» kollegium ifjúsága önképzőköri alapszabályainak a közoktatási miniszter kívánalmai szerint való módosítása elrendeltetett.

A torda-aranyosi kir. tanfelügyelőnek Szolnok-Doboka megyébe történt áthelyezése, az iskoláink iránt eddig is tanusított s jövendőre is kikért jóakarátának elismerése mellett, tudásul vétetett.

A kisdédovási törvény végrehajtása tárgyában kibocsátott közokt. miniszteri rendeletnek vonatkozó szakaszai az egyházközségekkel közölni határoztatott.

A bánffy-hunyadi egyház útasított, hogy a csucsai állami iskolában, a vallásitanításról, ezen anya-egyház tartozik gondoskodni.

Az esztényi egyház papi lakának kiigazítása engedélyeztetvén, annak költségei fedezésére a k.-szilvási leány-egyházközség központban kezelt tőkéje kamataiból 80 frt. kiúttatott.

Az első magyar általános biztosító-társaság tett ajánlata alapján, az egyházmegyékhez, a jégkár elleni biztosítás tárgyában, körrendelet intéztetik.

A sz.-udvarhelyi egyház központban kezelt tőkéjének mennyiségéről értesített.

A medgyesi körlelkész részére, a miszoi alaptól járó javadalmának nyolc óra eső része, 33 frt. 30 kr. tartozásának levonásával, kiúttatott.

A pelei és ilosvai körlelkészek állomásának kölcsönös kicserélése engedélyeztetett.

A keszűi egyházközség kérése, tanítójának központi segélyezése tárgyában, teljesíthető nem volt.

Az egyházmegyéből.

I.

Az udvarhelyi egyházmegyéből.

(Vége.)

A névsor fölolvastatván, kitűnt, hogy a közgyűlés határozatképes. Most következett volna a tárgysorozat fölolvása és földolgozása, de mielőtt ez megtörtént volna, előbb egy kettős águ interpellációt hallottunk. Ugyanis, Miskolci Károly ügyvéd és egyházmegyei képviselő aa. az iránt tett kérdést: van-e tudomása az esperesnek arról, hogy némely egyházközségben a szokásos és az egyházi törvény által is elrendelt hétköznapi reggeli templomozást elhanyagolják, más helyeken meg a pap palást nélkül jelenik meg olyankor a templomban? Esperes aa. azt felelte, hogy ő az egyházközségek vizsgálása alkalmával, kötelességszerűen erre is kiterjesztette és kiterjeszti gondját, e féle mulasztás, rendetlen hanyagság egyetlen konkrét esetben sem jutott tudomására, s ő nem érezhette magát indítatva, hogy a hivatalosan beadott feleletekkel szemben, bizalmatlankodjék, s azok mögött, gyanakodva, vizsgálódjék, mindazonáltal fölkéri a közgyűlést, hogy most is újlag figyelmeztesse pap aait. a rendes hétköznapi isten-tisztelet megtartására, mindenféle hivatalos funkció alkalmával a palást használatára, mert ha valami ilyenféle mulasztás bármely konkrét esetben valakire személyileg rábizonyul, azt, hibájához mérten, a közgyűlés kérlelhetetlenül meg fogja büntetni. E válaszszal úgy a közgyűlés, mint az interpelláló megelégedett.

Tárgysorozat rendén, olvastatott azon bizottság jelentése, mely az országos közalap 1889—90—91-ik évi számadásait vizsgálta meg és hagyta helybe. E jelentést, illetve annak azon végeredményét, hogy a bevételi és a földhitelintézethez felküldött összeg teljesen egyenlő, a közgyűlés tudomásul véve, esperes aának. köszönetet szavaz, hogy e nagy egyházmegye már régóta zavaros közalapi ügyét teljesen rendbe hozta.

Tárgyaltatott számvevő aa. azon jelentése, mely szerint a szolokmai, bözödi, etédi, küsmödi, bethfalvi, szent-ábrahामी egyházközségek többszöri felhívás dacára sem adtak be számadást. Közgyűlés határozatilag kimondotta, hogy esperes aa. szólítsa föl az illetőket, 15 napi határidő kitűzésével, kötelességeik teljesítésére, és sikertelenség esetében annak elteltevel a főtiszt. püspök urat kérje föl a pap és számadó gondnok elleni fegyelmi kereset elrendelésére.

Szakács Mózes tanügyi előadó aa. felolvasta nagy gondal, s kiváló szakértelemmel szerkesztett jelentését. Az ebben felhozott indítványokat közgyűlés határozatokká emelte, különösen általános helyesléssel találkozott az az indítványa, hogy a túl-korosság miatt nem nyugdíj jogosult tanítók érdekében felirat intéztessék a konventhez.

Bod Károly tanár aa. hivatkozva az új nyugdíj törvényre, sérelmesnek látja azon intézkedést, hogy a felekezeti kántor-tanítók javadalmának csak fele tekintetik tanítói fizetésnek s ez a felerész vétetik alapul a nyugdíjazásnál, a másik felerész kántori fizetésnek vétetvén. Javasolja, hogy az egyházmegye keressen valami módot, mi által megvédelmezhesse felekezeti tanítóinak érdekét. A közgyűlés abban állapodott meg, hogy ez ügyben feliratot intéz a mélt. Ig.-Tanácshoz útasítást, s orvosló intézkedést, illetve. kezdeményezést kérve ebben a fontos ügyben

Veres Ferenc közügyigazgató aa. és öreg kora dacára is, a köteleltségteljesítésben sok fiatalabb társának példányképül szolgáló pap indítványozza, hogy azon egyházkerületi képviselőktől, kik e megtiszteltetésben csak a címet és az abból sugárzó fényt tartják első rendű dolognak, de kellő buzgóságot nem tanusítanak, a munkából részt nem kívánnak, és az egyházmegyei közgyűléseken nem jelennek meg, s gyakran annak ügyeivel szinte ismeretlenek, az ilyenektől vonassék meg a kerületi képviselői díj. A helyes és az igazság szeretetéről tanuskodó indítványt a közgyűlés hosszas és élénk eszmecsere után elfogadta.

Ne maradjon említés nélkül a gondnoki kar Nesztorának, egyházmegyénk sok érdemű, fáradságtalan főgondnokának, mélt. Gyárfás Domokosnak jóleső részvéte, kit agg-kora, távolság és zord idő nem akadályoztak abban, hogy a közgyűlésen megjelenjék, s ott buzgóságával, tapasztalataival részt vegyen a munkában, s példát adjon ez által azoknak, kik munkabíró koruk dacára is húzódoznak a köteleltség-teljesítéstől, irtóznak egy-egy bizottságba való kinevezéstől, mert ha ott neki kell feküdni a munkának, vagy másnap referálni kell, akkor nem tudnak még első nap kora délután istenhozzadót mondani a tárgysorozat lejárata végett ott rekedt nehány hivatalosnak.

Délben vídám hangulatu ebédnél pihenték ki a nagy számmal megjelent közgyűlési tagok a délelőtt fáradsámaikat, és gyűjtöttek erőt a további munkára. Adja isten, hogy e munka hozza meg az óhajtott gyümölcsöket százszorosan! (Z.)

II.

A sepsi egyházmegyéből.

Egyházmegyénk folyó évi november hó 24-én tartotta meg őszi rendes közgyűlését Seps-Szent-Györgyön, a Mikókollegium helyiségében. Zagoni Pál esperes a fia az elég szép számban egybegyűlt érdeklődők jelenlétében olvasta következő megnyitó beszédét.

Ma egy éve, hogy a mélyen tisztelt közgyűlés az esperesi fontos és nagy felelősséggel járó hivatal kötelességeinek teljesítésével megbízott; és most, midőn esperesi munkálkodásomnak egy évi időszaka az idők kerekén leforgott, megállok e ponton, hogy a rövid mult tapasztalataiból a jövőre nézve, biztatást találhassak, reménységet merithessek. Midőn egy évvel ezelőtt e nehéz, de gyönyörűsége, e fontos és úgy az erkölcsiekben, mint az anyagiakban nagy felelősséggel járó hivatal küszöbére léptem, hivatásom feladataul tűztem ki, eljárásaimban az igazságot a méltányossággal, hivatalos szigort a testvéri szeretettel akkint egyesíteni, hogy az egyéni önállóság joga megsértve ne legyen; hogy a kollegiális bizalma erősödjék, hogy a testvéri szeretet harmóniája meg ne zavartassék; szóval, úgy érvényesíteni a tör-

vény intézkedéseit, hogy az itt kifejtett erélyesség a szabadság, egyenlőség és testvériség elvei megvalósulásának ne akadályozója, de segítője legyen. Magának elfogulatlan bírása senki sem lehet, így, farizeusi elbizakodottság nagy mértékével mondhatnám csak én is, hogy megadtam igazán az én hivatásomnak dézmáját; sőt, e gyengeségem érzetében, a publikánussalohajtok fel: «Isten, légy kegyelemmel gyarló szolgádhoz», hogy az utat, a melyen egyházmegyénk anyagi és szellemi felvirágoztatásán munkálhat, eltalálhassa. Azonban, e rövid egy évi tapasztalat is feljogosít arra, hogy nyugodt öntudattal kijelenthessem, miszerint egyházmegyénk életében ez az év is a béke és egyetértés esztendeje volt; a hit és erkölcsi élet, dacára, hogy ez időszak az anyagi érdekek küzdelmének időszaka, nem hanyatlott; a törvény, úgy az egyesek, mint a testületek által tiszteletben tartott; iskoláinkban a növendékek oktatása az igényeknek megfelelően, jeles eredménnyel teljesített; az egyes egyházak anyagi javainak rendezése, biztosítása a teljes megoldás stádiumához jutott; mindezek azon örvendetes jelenségről tanuskodnak, hogy lelkésztársaim és mindazok, kik anyaszentegyházunk magasztos céljának megvalósítására munkálni, hivatva vannak, nem a külső törvények szigorátul tartva, de hivatásuknak szívökbe írott törvénye által lelkesítve, törekszenek a hit, remény és szeretet országának építésén. És nekem úgy rémlik, hogy erre a lelkesedésre, a lelkesedés emlőjéből táplált, egyesített szívós akaraterőre s ennek méltó tettekben való nyilvánulására nagyobb szükség van, mint valaha.

Azokat az időket éljük, midőn ébren kell lennünk, hogy a szabad-vizsgálódás, az egyenlőség és testvériség krisztusi alapelvein nyugvó egyházunk épületét a rázkodástul megóvhassuk s a mga épségében, fokozatos fejlődésében megtarthassuk. Nem csak a világi gazdagságban kéjtelgő, az isteni csalhatatlanságok bitorló, magát egyedül üdvözítőnek s minket megvetéssel Kálvin-féle eretneknek hirdető papi hatalom teszi az éberséget szükségessé; hisz, ez a küzdelem nem most kezdődik; ref. anyaszentegyházunk, születésétől kezdve, folytatja e hatalommal szemben az önvédelemnek ama dicső szabadság-harcát, mely annyi jeles őseinknek tette a martyrkoszorut fejére; de ébren kell lennünk azok esetre is, ha magyar hazánk szabadelvű kormánya a teljes vallásszabadság, polgári házasság és anyakönyvelés jelgével fölékitett zászlóját diadalra juttatja.

Nagy lépés ez, az én egyéni nézetem szerint, s nem tudom, meg van-e már érve e nagy szabadságra a mi népünk? Nem tudom, hogy ha ki lesz mondva, miszerint az esketés nem kötelező, s így el lesz szakítva a kapocs, mely az egyént a bölcsőtől a koporsóig egyházához csatolta, s le lesz törölve az egyéni élet nevezetesebb mozzanatairól ez a nimbusz, mely a családi élet viszonyait az adás-vevési szerződés anyagias színvonaláról az idealizmus magaslatára emelte: nem lesz-e az átmeneti időszakban a miveletlenebb osztálynál elszakítva egy időre az a kapocs is, mely az istenhez és az ő egy fiához, az úr Jézus Krisztushoz csatolta? Nem fog-e kihűlni a buzgóság melege? Nem fognak-e ez által meglazulni az erkölcsök, mindaddig, míg a miveletlenebb tömeg a mivelttség azon fokára emelkedik, hogy a vallás-szabadság gazdag szellemi táplálékát megemészteni, képes leend?

De, tegyük fel, hogy az ultramontán áramlat győzni fog, hogy a pápizmus hatalma zátonyra juttatja a szabadelvű

törekvések hajóját: ezen esetben is, egy a diadalmában elbizakodott hatalommal kell tovább folytatni az önvédelmi harcot. Mindkét esetben ébren kell lennünk. Ott a leikesezés szent hevével éleszteni a buzgóságot, hogy az átmeneti időszak esetleges rázkódásai kikerülhetők legyenek; itt az egyetértés megdönthetetlen erejével tartani a haladás zászlóját, s az igazság fegyverével védeni jogainkat, mely hazánknak, nemzetünknek, az emberiségnek elévülhetetlen szent joga, melynek törekvés célja a tökéletesedés, eredménye a népek boldogsága. Erős hitem, ref. anyaszentegyházunk történelme által táplált rendíthetetlen bizalmam van abban, hogy az a jóságos isten, ki végetlen kegyelmével szenvedő egyházunkat az üdöztetések annyi küzdelmei között is fentartotta s megsegítette arra, hogy szegénysége dacára, önmegtagadásának verejtékkel szerzett kincseiből is gazdag áldozatot hozzon a magyar kultúra és ez által a magyar szabadság oltára: a megpróbáltatások jövő időszakában sem hagyja el igazságos küzdelmeiben. Ezen biztos reményem kifejezésével, üdvözlöm a mélyen tisztelt közgyűlés tagjait s esedezem istenhez, hogy a szeretet és egyetértés, a törvénytisztelet által tegye mai gyűlésünket is az ő országa terjesztésének méltó eszközévé.

Ezen ohajtásom után, a folyó évi márc. 2-án tartott gyűlés óta egyházmegyénk életében előfordult azon nevezetesebb eseményekről, az egyházi és polgári hatóságokkal folytatott levelezéseimről s ezek következtében tett azon intézkedéseimről teszem meg tiszteletteljes jelentésemet, melyek a vizsgálatról s az egyházmegyei tanács munkálkodásáról teendő jelentésekben benne nem foglaltatnak. Mielőtt, azonban, ezt megtenném, mély tisztelettel emlékezem meg azon veszteségről, mely főtiszteletű püspökünk családját a legjobb és legboldogabb édes anya halálával érte. Ritka áldása a gondviselésnek, midőn egy édes anya két élő püspök fiára adhatja anyai áldását s hazája iránti kötelességét annyi elsőrangú kitűnőség adásával róvhatja le; de, épp oly ritka áldás oly édes anyát birni, ki lelkének drága kincseit oly ritka bőv mértékben közölhette gyermekeivel. Minél nagyobb volt a gyermekekre az áldás, annál nagyobb a veszteség és annak fájdalma. Ez a veszteség a mi veszteségünk épp oly mértékben, mint a mily mértékben nagy nyereség ránk nézve az, hogy rendkívüli szellemi képességgel s csaknem az emberi erőt meghaladó buzgósággal bíró püspökünket egyházkerületünknek adta. A közgyűlés közérzetének vélek eleget tenni, midőn indítványozom, hogy a leggazdagabb és legboldogabb édes anya elhunytá alkalmából egy tiszteletteljes feliratban adjon kifejezést közgyűlésünk a szeretve tisztelt főpásztor és gyászoló-családjára iránti részvételének.

A lelkész és énekeskarban előfordult változásokra vonatkozólag, megnyugvással jelenthetem, hogy ez az év nem tartozott azok közé, melyek a pótolhatatlan veszteség keserű emlékét hagyták magok után. Lelkészi karunk egy tagja halt el csak, uzoni nyugalmazott lelkész tiszt. Benedek Ignác afia. kinek kiváló buzgósággal párosult szép tehetségét két év tizednél tovább tartotta kötve a hosszas betegség szenvedése. Julius 12-én történt haláláról hivatalos értesítést csak a tegnapi napon kaptam s épp ezért, papi testületünknek temetésén való megjelenéséről intézkedést annyival kevésbé tehettem, mert a boldogult egyházmegyénk területén kívül halt meg és temettetett el. A boldogult, uzoni egyházunkban aránylag rövid szolgálati ideje alatt is sok marandandó emlékét hagyta szelid, nemes lelke buzgóságának, kitűnő szellemi képessé-

geinek: azok, a kik ismerték, kartársai, egykori hallgatói fájdalmas érzéssel tesznek tanuságot arról, hogy anyaszentegyházunknak egy régi idő óta megrongált, egykor erős oszlopa dült össze az idvezült halálával.

Október 4-én az énekeskar karnak egy szelid lelkű, kötelességeit hiven teljesítő tisztas öreg tagja, szent-királyi egyházunk egykor értelmes tanítója, énekeszére, Kelemen Ferenc hosszas és becsülettel folytatott élet után meghalt. Mindkettőre nézve, azt hiszem, hogy a közgyűlés osztatlan érzésének adok kifejezést, midőn azt kívánom: legyen emléküek áldott, nyugalmuk csendes és jutalmukat, az igaz törekvések hervadhatatlan koronáját, nyerjék el az élet és halál örökkévaló urától.

Szacsvai egyházunknak főtiszteletű püspök ur által, kinevezett segéd lelkésze, tiszt. Jáni Lajos, afia. Csekefalvára megválasztatván, új állomását elfoglalandó, augusztus 8-án eltávozott. Én adminisztráns lelkésznek Bajkó György kis-borosnyói lelkész afiát. neveztem ki, ki egész buzgósággal törekszik ezen egyházunk anyagi és szellemi ügyeinek rendben tartására. E változással ismét megnyílt az alkalom a szacsvai és magyarósi egyházaink törvény által kimondott egyesítésére; de ezen egyesítés keresztülvitelét egyfelől a magyarósi lelkész öregsége s ez által a kettős terhek hordozására képtelensége, másfelől szacsvai egyházunk tagjainak az egyesítéstől való idegenkedése gátolja. Kerestek és találtak is papot, ki ez állomás elfoglalására hajlandónak nyilatkozott; most erre az illetékes hatóságok engedélyét kérik. Tárgysorozat rendén ez ügy szönyegre fog kerülni.

Komollói egyházunk lelkésze, tiszt. Hatházi Ferenc, afia. kidei körlelkészszé neveztetvén ki, új állomását október 10-én elfoglalta. Adminisztráns lelkésznek Ceglédi János afiát. neveztem ki, kit az üres állomás köröztetése érdekében a szükséges intézkedések megtételére utasítottam, de idáig ez ügyben semmi intézkedést nem tettek; szóval jelenté, hogy a hívek egy ideig a papi javadalom gyarapítása céljából, betölteni, nem kívánják s ez ügyben az engedélyt kérni fogják.

Oltszemi egyházunk, miután énekesz-tanítói állomásának három izben való köröztetése sikertelen maradt, ez állomás javadalmát 80 frttal. az egyháztagnak megróvásával emelte s ekkor választási jogárul lemondván, kérte, hogy a főtiszteletű püspök úr Jakab Álmos szilágy-sámsoni énekesz-tanítót időnyeres és a párta-szakadás kikerülése céljából, nevezze ki. Ezen indokolt kérésnek a főtiszteletű püspök ur engedvén, nevezett afiát. ideiglenes tanítónak kinevezte, s említett tanító afia. jelentette is, hogy folyó hó 28-án ez állomást elfoglalja.

Brassói egyházunk hitoktató segéd-lelkészévé, a mltszgos Ig-Tanács 251. számú intézkedésével, tiszt. Nagy Károly, a theologia akadémiai tanárságra jelesen képesített akadémista papjelölt neveztetett ki, ki hivatalos munkálkodását szeptember havában meg is kezdte. Ezen kitűnő ifju alkalmazásával e kényes és fontos állásra a főt. püspök ur vigyázó szeme a legalkalmasabb erőt kereste és találta fel.

Most már áttérek az egyházi kormányzat egyéb ügyeire.

Első sorban arról teszem meg jelentésemet, hogy egyházmegyénk is osztozva a közörömben, minden külső fénytől ment protestáns egyszerűséggel ünnepelte meg a legalkotmányosabb király, I-ső Ferenc József áldás-teljes uralkodásának 25 éves fordulóját. Folyó évi június 8-án egyházmegyénk minden templomában hálaima s szívből fakadó

könyörgés emelkedett a királyok királyához, hogy a népek millióinak szeretetétől környezett drága életét alattvalói boldogítására sokáig tartsa meg. Ez által egyházmegyénk nem a külső szokásoknak hódolt, hanem a felséges uralkodó iránt érzett hódoló-tiszteletnek és őszinte hálás szeretetnek adta kifejezését s ha a jóságos isten az imádság őszinteségének mértéke szerint részesíti azt meghallgatásban: akkor az uralkodói erényekben gazdag király még sokáig fogja nemes szíve szeretetének melegét alattvalóival éreztetni.

Felekezeti iskoláink ügyéről részletes jelentését a tanügyi előadó fogja megtenni. Én csak egy pár mozzanatot említek fel: egyik, a mint előbb is jelzém, az, hogy oltszemi egyházunk hosszasan vajudó tanító-választási ügye, a Jakab Álmos kinevezével, véget ért; megnyugtatóan azonban jelentem, hogy t. Bartók Dénes a fia. a tanítói állomás üressége ideje alatt, méltányos díjazás mellett, a kiszabott tanterv szerint pontosan végzé a tanítást.

A másik tárgya jelentésemnek, hogy a mltsgos Ig.-Tanács komollói iskoláinknak 39 drb. könyvet, két nagy térképet, egy drb. meter táblát és egy csoport fal olvasó táblát ajándékozott. Midőn e kegyességért e helyen is, az egyház-község nevében, köszönetet nyilvánítok, egyszersmind azon körülményre hívom fel a t. közgyűlés becses figyelmét, hogy komollói iskoláinknak épp azon fal olvasó táblák, melyeket ez alkalommal nyert, még elég jó állapotban vannak s ezért visszatartottam, hogy ha a t. közgyűlés jónak látja, egy más felekezeti iskolának adhassa a mltsgos Ig.-Tanács beleegyezésével. E tekintetben intézkedést kérek.

Kőrispataknak 215 frt. nyugdíj-hátrálékát a nméltsgu miniszterium elengedte.

Építkezések tekintetében gazdag eredménnyel tehetek jelentést. Első sorban is, brassói egyházunk korszakot alkotó építkezéséről szólok. Egész magyar ref. egyházunk közös ohajtása teljesült, midőn ezen úgy nemzeti, mint egyházi tekintetben fontos és kényes helyen, a diszes templom építése befejezést nyert s büszkén emelkedik a város legszebb pontján a reformált magyar Sionnak a honszeretet és hitbuzgóság által örök időkre megerősített bástyája; s mellette a diszes emeletes papilak mind kettő fennen hirdeti, hogy egyesített erővel, igazi hitbuzgósággal a legnagyobb akadályokat is jelentéktelen göröngyökké lehet simítani s hogy ama Kálvin-féle eretnecségnek, mely a szabad vizsgáldást, a szabadság, egyenlőség, testvériség eszméinek megvalósítását tűzte ki a Jézus nevében zászlójára: örök élete van.

E helyen a legmélyebb hálaival kell megemlékezni a főtiszteletű püspök ur kiapadhatatlan buzgóságának, ritka püspöki talentumainak anyaszentegyházunk érdekében oly bámulatos eredménnyel értékesített fáradságtalan munkásságáról. Ugyanis, folyó évi augusztus 14 én, midőn e diszes templom a használatnak átadatott, a templom-szentelésre, nagytiszt. Szász Gerő, gen. főjegyző urral megjelenvén, megjelenésükkel az ünnepélyt oly impozánssá tették, hogy annak emléke nemcsak brassói egyházunk történetében, de minden igaz magyar hazafi lelkében hosszas időre fenn fog maradni.

Hálával kell megemlékezni azon szívélyességről, melylyel Brassó város polgársága, Brassó vármegye törvényhatósága, a különböző polgári testületek, a róm. kath. egyház kivételével, mely az ünnepélytől magát tüntetőleg távol tartotta, az egyes felekezetek hatóságai, még a zsidó hitközség előljárósága is és a m. kir. honvédség főpásztorunk iránt

viseltetett s tisztelet-tételükkel ünnepi örömmükben osztottak, annak sikerére befolyással voltak. Elismerésemet kell nyilvánítanom ezen ref. egyházunk tagjainak, az építettő bizottságnak, erejüket meghaladó buzgóságukról, melyet úgy a költséges építésnél, mint az ünnepély sikerének megvalósításánál tanusítottak.

(Vége következik.)

Benedek Árpád,
s.-szentkirályi ev. ref. pap.

Külföldi egyházi szemle.

Olaszországban nagyban készülődnek a pápa 50 éves papságának jubileumára, melyet a jövő év február havában akarnak megünnepelni. A rendező bizottság, mely e célra alakított, felhívta az egész világ római kath. közönségét, hogy ez eseményt méltóképpen örökítse meg, a mi úgy lesz lehetséges, ha a pápa világi uralmát állítják vissza. A szép terv, mondja felhívásában a bizottság, csak úgy számíthat valami megvalósulásra, ha nagyszerű zarándoklásokat szerveznek a szent földre, s ott imádkozni fognak istenhez, hogy e földön helyettesét tegye részesévé mindenható hatalmának és szabadítsa ki szomorú börtönéből. Aztán pedig e mellett úgy, ha minél több Péter-fillett küldenek Rómába a szegénységben sanyalódó szentszék szükségleteinek fedezésére. Itt van ugyanis az ideje, hogy a világot átölelő egyedüli igaz egyház érvényesítse isteni erejét, tegye meg azt, a mi hozzá kiváltóképpen illik, mutassa meg fölemelő nagyságát és magasztos hivatását külsőképpen, azaz, megvalósítandó egysége által. E terveknel s ezek megvalósításánál azonban, csak az a baj van, hogy hirdetőik elfeledik a mai kort; azt hiszik, hogy még mindig a régi társadalomban élnek, hol a keret volt a fő, az ember pedig csak eszköz; ezek építenek, mint a régiek, kiknek munkáik szintén nem voltak állandók, mert azt feledezték el rendesen, a mi az ember lényegére apellál, hogy nem hiszen többé abban, a miben bizalmát már elvesztette. Mi soha sem félhetünk attól, hogy Róma még veszedelmes lesz az egyetemes emberiségre, mert akkor felejtene kellett volna, tanulnia kellett volna.

A német parlament házában ezentúl egymás után fogják felállítani azoknak a nagy férfiaknak szobrát, kik e nép szellemi szupremáciájának Veszta-tüzét lángra lobbantották. A szobrok közt az elsők helyén lesznek feállitva a reformátoroknak ércalakjai, és kiváló hely van azoknak is kiszemelve, kik valaha a vallásos élet ébren-tartásában tevékeny és előkelő szerepet játszottak. A szobrok felállítását, a tervezet szerint, az állam eszközli a saját költségén, hogy törvényhozói a nemzet Pantheonjában alkossák meg jövő nagyságukat. A görög areopágon is fel voltak állitva az istenek szobrai, kik a görög nép perszonifikációi voltak, Hellasz művészi szellemének művészi productumai; a római forumról is elismerte Cicero, hogy a háboru és ez teremti az igazi római. Majd, meglátjuk, miként lesz Németországon. Fogják-e érezni a birodalmi férfiak azt a szellemi kontaktust, mely aztán őket vezérelni fogja? Mi, mikor ilyeneket tapasztalunk, csak megszorodott szívvel gondolhatunk rá, hogy mi őseinknek, köztük reformátorainknak még úgy sem állitunk emlékeket, ha azt nem külső ábrázolásban, hanem igazi, mert szellemöket hirdető, abból táplálkozó alkotásokat kell emelni. Nem az volt-e a XVI-ik század reformátorainak, Genfben Kálvin-

nak a törekvése, hogy az egyházat közös akarattal, szilárdan fentartott szellemmel erősítsük tovább és tovább? És mi mégis a debilitás erősítésén dolgozunk igen sokszor.

Oroszországban egyáltalában nem akarnak felhagyni az oroszosítási törekvésekkel. Már a Balti-tenger melletti tartományokat csaknem egészen semmivé tették, különösen pedig az egyházi és iskolai életet egészen lehetetlenítették; most azután Finnlandnak rontottak neki, ezt akarják beolvasztani. A pétervári szent zsinat kezdte el a tervet ezuttal. Wiborgban felállította a finnlandi érsekséget, melynek célja az, hogy lassankint egészen hatalmába ragadja az egyházi ügyeket, a mikor aztán egy csapással véget vetnek az oroszok a finnnek önállóságának, nyelvének, nemzetiségének. A szegény finnek tudják, érzik ezt, vergődnek is, de mit tegyenek? Az ő számukra, úgy látszik, e földön már nincsen segély és nemzeti létük napjai nagyon is meg vannak számlálva.

A keresztyénség őstörténelme okmányainak felkutatásában legtöbb eredményt ér el napjainkban a Mission archéologique française au Caire. Legközelebb újra felfedezett egy pergamen-kodexet, mely három ősker. görög nyelvű apokryphus könyvet tartalmaz. A felfedezés azért nagy fontossága, mert élénk világosságot vet arra a szétdaraboló kritikára, mely össze-vissza hányta az írásokat és a maga által feltalált tendenciákat mind belevitte azok idejének meghatározásába. A kodex egyik része a Péter-evangélium, mely nagy rokonságot árul el a negyedik evangéliummal s a mint megállapították, a második század első feléből származik. Ha ez igaz, kissé megingatja azt a nézetet, mely a negyedik evangéliumot körülbelül 160-ra tette Kr. u. vaia mint aztán azokat a theoriákat, mely ennek kibékítő, sőt végleg elsimitó, eszményesítő voltát is felveszi. Ismét több van tehát egy adattal, mely ellene szól annak, hogy minden tudományt csak századunk, csak a magunk számára foglaljunk le. Vajjon, hiszik-e Baurék, hogy egyedül csak az ő tudományukban van okosság és igazság?

Németország szám nélkül való egyletei között nem mondhatjuk, hogy az utolsó helyet foglalja el az u. n. «erkölcsi egyesület», mely az idén már negyedik nagygyűlését tartotta meg Darmstadtban. Kiterjedése sem oly kicsiny, hogy figyelmünkre ne volna méltó, mert már tizenöt nagy fiók-egyesülete van. Célja pedig egészen szép, habár sok benne az utópia; sőt, bizonyos tekintetben nevetségesnek tetsző, mert német alposságot eláruló szín; egy azonban föltétlenül érdemes a kiemelésre s ez az, hogy távol akarja magát tartani teljesen az állami segély igénybe vételétől, egészen maga erején, a társadalom hatása által akar hatást gyakorolni. Még ugyan nem tudja magát érvényesíteni, a mint jelszavai után hinné a világ, de haladása kétségbevonhatatlan. Ez idei gyűlése például, mely nagy fokú irodalmi tevékenységet is tudott már felemlíteni, nem volt annyira határozatlan, mint az előbbi gyűlések; az egyháznak pedig, mint olyannak, bevonása nagyon is helyes sakkhúzás volt, mely kétségen kívül meghozza a maga gyümölcsét, az egyháznak pedig nagyon javára szolgál. Vajjon, nem az-e itt, nálunk, Magyarországon az egyház iránti bizonyos ellenszenvnek az egyik oka, hogy az egyház nem alkuszik meg a korral, a kornak azzal az eltagadhatatlan irányával, mely a maga

munkásságát, a detaillozott és kellőleg felosztott tevékenységben meritvén ki, ezeket úgy is megvalósítja, ha az egyház nem követi, holott éppen az egyháznak kellene felkeresni ezeket, megragadni és bevonnai a saját autoritativ fenhatósága alá. Szép az, ha egy lelkipásztor ott áll a katedráljában, kezében a könyvek könyvével és beszél abból és csak abból, ha még üres padok lennének is előtte; szép, mert úgy állhat ott, azzal az erkölcsi erővel, hogy szilárd, mint egy szikla, melyet körülstromolnak a hullámok, de ő felette áll azoknak. De a mi mesterünk tanításait így nem fogjuk a világ vérkeringésébe átvinni, sem pedig közvetíteni azokat az örök beszédeket, melyek mindenütt igazságok és vezérlő principiumok maradhatnak.

*

Eddig csak dr. Falb foglalkozott olyan jövendölésekkel, melyek soha sem következtek be. Most már akadt egy társa is az angol Baxter személyében, ki a Jelenések könyvéből kimagyarázván XIII. Leót, III. Napoleont, Boulanger-t és sok más nevezetes férfiakat, utoljára arra a következtetésre jut, hogy e mulandó világnak 1901. máj. 1-én fog a vége bekövetkezni. A múlt században is foglalkozott Bengel az ilyen jövendő-mondásokkal, ő 1832-re tette a világ végét, vagyis, inkább az Antikrisztus megjelenését. Ez az Antikrisztus azonban nem jött el, ha ugyan Strauss Jézus életét nem akarjuk egy ilyen Krisztus-tagadónak venni. Tán Baxter jövendölésével sem lesz valami másképpen; ha ugyan Helmholtz-nak nincs igazsága, csak hogy akkor is még nyugodtan lehetünk, míg az utóbbinak tizenhét millió eszendeje eljár a fejünk, illetve, a sirunk felett.

Nem lesz érdektelen, ha itt közöljük Németország felekezeti statisztikáját, a mint az hivatalos adatokból kiolvasható. Németország 49,428,470 lakosa közül 31,026,810 evangélikus, 17,674,921 római katolikus, 145,450 másféle keresztyén, 567,884 zsidó és 562 másféle vallású. A felekezetenkívüliek száma 12,753. Poroszországra esik 19,232,449 evangélikus, 10,251,458 római katolikus és 95,349 másféle keresztyén. Zsidó van Poroszországban 372 ezer 59. Bajorországban 53,835. Elszász-Lotharinggiában 34 ezer 645. Badenben 26,735. Hessenben 25,531. Hamburgban 17,877. Württembergben 12,639. Szászországban 9,368. A Rajna-tartományban a viszony így alakul. 4,710,391 lakosra esik 3,351,318 róm. kath. 1,295,673 evangélikus. 47,234 zsidó. A harminczegy millió evangélikus közt van 1 $\frac{1}{3}$ millió református. A lutheranusok tehát 30-szor többen vannak; vajjon, lehet itt szó unióról, a református érdekek nagyobb pártolásáról? Mégis csak legtöbben vagyunk tiszta reformátusok mi, itt Magyarországon, a világ egyetlen egy országában sincs külön-külön véve annyi.

Nagyon, de nagyon különös, sőt tán, még egyéb is, hogy a magyar róm. kath. egyház papjai mig itthon mindent elkövetnek a liberalizmus ellen, és szövetkeznek a klerikális sajtóval azon irány legyőzésére, melyet a protestantizmus képvisel: addig a külföldön úgy tüntetik fel magukat, mint a legszabadabb elvű magyar hazafiak. A »Contemporary Review«-ben jelent meg közelebről egy cikk bizonyos magasabb állású magyar róm. kath. főpaptól, melyben hosszasan foglalkozik a magyar egyházpolitikai kérdésekkel. Azon kezd, hogy XIII. Leó pápa politikája ez idő

Folytatás az 1/2. ív mellékletén.

szerint a világi hatalom visszaszerzésére irányul, ezért kacérkodik a hármassal szövetséggel, a francia republikával, sőt ezért kívánja magától az egyháztól is, hogy engedelmessé tegye neki, bár ha ellenkezője volna is az, a mit akar annak, a mi a hazának életkérdése; felidéz a vészes felekezeti kérdést és vallásháborút, hogy pár mértföldnyi birtoka legyen. És éppen Magyarországra vonatkozólag teszi ezt, a mely ország a katolicizmusnak valóságos Eldorádója. Sikertelenül pedig neki felidézni azt a háborút, a mit akart. Az elkeresztelési bérdezésben kezdetben a püspökök mind a kormány mellett állottak s csak későbbben csatlakoztak az ellenpárthoz élükön az ország primásával, mikor a pápa beleavatkozott a kérdésekbe. Világos a célzata, folytatja tovább a cikkiró, azért nem nevezi ki a magyarországi cardinalis jelölteket, mert rejtett céljai vannak, holott ez, ha megtalálna halni, még a hármassal szövetségre is veszélyes lehetne. Az egészben főleg az a félő, mondja, hogy ha az olasz pápa jogot kapna a magyarországi ügyek intézéséhez, akkor ugyanolyan joguk lenne az orosz cárhoz folyamodni azoknak, kiknek a cár a fejök. Így okoskodik a cikkiró. Különös, milyen szabadelvűek, mily türelmesek, mennyire a nemzet sorsát szívükön viselők a mi nagy ellenségeink, az egyedül id-

vezülő egyház főpapjai s milyen sötétszemű szörnyetegek itthon. Hogyan férhet ez meg egymás mellett?

*

Az angol biblia-terjesztő társulat ez idő szerint 395 különböző nyelven, illetve, szójárásban, vagyis 333 nyelven és 62 szójárásban adja ki a bibliát. Ebből Európára esik 55 nyelv és 25 szójárás. A nyelvtudósok úgy veszik fel, hogy a földön körülbelül 3000 nyelvet beszélnek az emberek; ha ez igaz, akkor csak mintegy nyolcadrésze érti még az emberiségnek a könyvek könyvét. Csakhogy a 3000 nyelvből mindenesetre igen nagy számmal vannak azok, melyek igen kicsinyke körre szorítkoznak, míg több nyelv, mint pl. az európaiak általában, aztán az arab, a malayi, stb. oly általánosan ismeretesek, hogy azok is beszélnek, melyeknek anyanyelve egészen más. Ugy, hogy nem tévedünk, ha azt mondjuk, hogy körülbelül az emberiség kétharmadának meg van adva már a lehetőség, hogy a bibliát értsék és olvassák. 1804-ig, mikor a társulat alapított, csak 57 nyelven volt ismeretes a biblia, csak az utóbbi tíz év alatt pedig több, mint ötven nyelvre lett az lefordítva.

TÁRCA.

Karácsonkor.

Karácson estéjén, Minden esztendőben Szeretném, ha király Lehetne belőlem.	Ha koldus, ha bűnös: Nagy birodalmamba, Szerető szó nélkül, Senki sem maradna.
Csak ha király volnék, Tudnám, mit csináljak: Kinyítnám aranyos, Gyöngyös palotámat.	Könnyet a hol látnék: El azt se kerülném, Szép selyem kendőmmel Szépen letörülném!
Minden éhezőket Oda gyűjtögetnék, Minden elhagyottat Szárnyam alá vennék.	Karácson estéjén, Minden esztendőben, Szeretném, ha király Lehetne belőlem!

Szabolcska Mihály.

Karácson.

Szálljatok le, szálljatok,
Betlehemi angyalok!
Özvegy, árva, anynyi vár ma
Bú-hegesztő balzsamot.
Szálljatok hát, szálljatok le;
E napon az ég ide
Úgy se lehet meszsziére!

Szálljatok le, szálljatok,
Betlehemi angyalok!
Anyja mellett anyyi gyermek
Hall ma szépet rólatok
Istenem, de hány van, a kit
Gondviselő hű kezek
Nem ölelnek ma se meg!

Szálljatok le, szálljatok
Betlehemi angyalok
Hozzatok a boldogokra
Egy kis enyhe — bánatot.
Hadd, lássanak oda is, hol
Karácsonyfa sohse nyit,
Hol ma sincsen enni mit!

Szálljatok le, szálljatok,
Betlehemi angyalok!
Zörgessetek ma este meg
Minden piciny ablakot!
S házikókba, palotákba,
Egy örömet vigyetek
Boldog, édes innepet!

Szabolcska Mihály.

Keleti bölcsek.

A keleti bölcsek látogatása az új-szülött Messiásnál, mely mint innep-nap január 6-ikán «epiphania» néven innepeltetik, nem egyéb, mint manifesztációja annak, hogy Krisztus nem csak a zsidókhoz, hanem a pogányokhoz is, azaz, az egész emberiséghez küldetett.

A keleti bölcsek látogatása, egy oly kedves kép az evangéliumban, oly vonzó a keresztyén szívre, oly kimeríthetetlen anyagot szolgáltatott a művészetnek, hogy valóban megérdemlí, ha egy kissé behatóbban foglalkozunk vele.

Először is az a kérdés, hogy kik voltak ezek a keleti bölcsek, és mit tudhatunk titokzatos küldetésükről?

Ez a név μάγοι (magus, magicians) eredetileg egy megtisztelő cím volt, melyet az akkádaiak (khaldea őslakói) kiváló tudósaiknak ajándékoztak, kiknek tudományuk főleg a csillagászat körül forgott. E név gyakran előfordul az ékirásokon, s valódi értelme magyarul ez: tudós. Később, a khaldeusoktól átvették a babiloniaiak, s tőlük a persák és görögök.

Hanem, a mint általánossá lett e név, el is veszté egykori nimbuszát. Az «apostolok cselekedetei»-nek írója VIII. 9. 11. és XIII. 6.-ban Simont és Elimast nevezi így, kik «ördögök, ördögi mesterséggel ámitók» valának, s azután általánosan alkalmazták a magus nevet bűvészekre, varázslókra, és jövőmondókra, kik igen nagy számmal lehettek úgy Kis-ázsiaiban, mint Görögországban.

Egykorú írók is gyakran említék őket. Diogenes Laertius pl. írja, hogy egy szíriai magus megjövendölte, hogy Szokrates erőszakos halállal fog meghalni, és Szeneka szintén beszél egy magusról, ki Athént meglátogatva, fölkereste Plató sírját, s áldozott neki, mint isteni lénynek.

A hagyomány szerint, azonban, a keleti bölcsek királyok voltak, mely meggyőződés valószínűleg Ézsaiás LX. 3. versén alapult: «és népek jönnek a te világosságodhoz, és királyok a te föltámadásod fényességéhez.» A hagyomány, továbbá, úgy képzei, hogy Arábiából jöttek, lévén a tömjén és mirha arabiai produktum; valószínűleg LXXII. zsoltár 10. verse alapján «Tarsis és a szigetek királyai ajándékot adnak, Séba királyai és Séba ajándékot hoznak». ártatlan képzelet, mely csupán fölemlítésre méltó.

Kérdés, hogy hányan lehettek?

Az egyházi atyák közül különösen Augusztinus és Khrysostomus nyilatkoznak e kérdésről. Szerintök, a keleti bölcsek tizenketten voltak; de, ez a nézet nem gyökerezett meg, mert később egészen általánossá lett a hit (valószínűleg a hármasság ajándékra való tekintettel), hogy a keleti bölcsek hárman voltak. Azután állott elő olyan tudós is, ki mindent kikutatott felőlük, nem csak nevüket és hazájukat, hanem külső kinézésüket is. Beda Venerabilis színről-színre ismeri mind a hármat. Szerinte: Melkhior fehér haju és hosszú szakállu öreg volt; Gáspár piros arcú, szakáltalan ifjú; Baltazár sötét, barna arcú férfi az élet delén. Továbbá, arról is informáltunk, hogy Melkhior Sem-nek, Gáspár Kám-nak, és Baltazár Jáfet-nek volt leszármazottja. Így ők reprezentálják az élet három periodusát, és a globus hármasságát. Megemlítendő még, hogy a kölni «Kathedra» ereklyéi közt, a három király koponyája, mindenik arany koronával ékesítve, még most is ki van állítva, és bárki által megtekinthető.

Sokkal érdekesebb lehet előttünk egy másik kérdés, hogy t. i. mi lehetett oka útazásuknak?

Némelyek arra fektetik a fősúlyt e kérdésnél, hogy Tacitus, Svetonius és Josephus irataiban határozott nyomát találjuk annak, hogy ez időben egy szélesen elterjedt hit uralkodott Keleten, mely szerint, nem sokára egy hatalmas fejedelem támad Judeában, s uralkodni fog az egész világ felett. Tehát, a keleti bölcsek is e meggyőződésnek engedve, vették útjukat Jeruzsálem felé. Hiszen, ők a Zoroaszter tanítványai voltak, s az új-szülött királyban az Arimán meggyőzőjét látták. Míg mások keveset adnak e bizonyításokra, s az egész dolgot Josephusnak tulajdonítják, kinek műveit jól ismerték Rómában.

Hogy mi lehetett oka útazásuknak, e kérdésre, másfelől, Máté evang. azt feleli: mert látták a Messiás csillagát napkeleten, s hogy őt megtalálhassák, azért jöttek.

A régi korban általános volt a hit, hogy a csillagok titokzatos mozgása az emberi élet-sorsot szimbolizálja. A görögök és rómaiak is azt hitték, hogy a nagy emberek születését és halálát bizonyos égi testek fel- és letünése jelzé. Avagy, hát nem volt-e megjövendölve már az ó-testamentomban is IV. Mózes XXIV. 17. versében: «Származik csillag Jákóbból,

és támad királyi pálca Izraelből.» S ha éppen Krisztus születése alkalmával valami különös égi tűnemény jelentkezett, avagy nem rögtön reá alkalmazta a nép-hit?

Maga Mahomed is egy csillagra mutatott, mely föllépését igazolja, s azt a gyorsan eltűnő csillagot, melyet Tycho Brahe 1572. nov. 11-én fedezett föl, nem mindenki úgy magyarázta-e, hogy az egy harcias fejedelem útját jelzi? S nem alkalmazták-e tényleg Gusztáv Adolfra? Ez volt az általános hit, mely fenmaradt a legújabb időkig, s így kellett történni a Jézus születése alkalmával is.

És mennyivel inkább érdekes Máté evang. megjegyzése, mert magára vonta a csillagászok figyelmét, s a nagy Kepler is hozzájárult csillagászati szempontból azon számításához, mely által Krisztus születése valódi évét kívánták megállapítani.

1603, december 17-én történt, hogy Brunowski, a Kepler tanítványa, a Saturnus és Jupiter nagyszerű összetalálkozását észlelte, mely úgy tündökölt, mint a gyémánt. Később fogyni kezdett, s 1606 márciusban végképpen eltűnt. E különös tűnemény megragadta a Kepler figyelmét, s számítani kezdén, úgy találta, hogy e konjunkció minden kétszázadik évben, más-más állatjegyben, ismétlődik, s csak 794 év, 4 hó és 12 nap múlva tér ugyanazon helyre vissza. Számítása oda vezette, hogy Krisztus születése alkalmával is ez tündökölt.

Ha hitelt adhatunk Kepler számításának, akkor kétségtelen, hogy egy ily ritka tűneményt a khaldeusok azonnal úgy értelmeztek, mint valami rendkívüli esemény előhírnökét. S ha még ehhez hozzá vesszük, hogy e tűnemény a «Halak» konstellációjában mutatkozott, melyről a khaldeus csillagászok azt hitték, hogy Judea sorsát jelzi, bizonyos, hogy rögtön Palesztina felé kellett hogy fordítsák tekintetüket.

El is mentek, s meg is találták a Messiást. Víttek neki ajándékot: aranyat (a királynak), tömjént (az istenségnek), mirhát (az embernek).

A csillagok most szelid fényvel tekintenek alá a bölcsek sírjára, kiket végtelen vágy vezetett a világosság után. Az a csillag pedig, mely egykor Betlehem felett megállott, ma még szelidben ragyog. Most már nem csak néhányan látják, hanem milliók követik, mert ő világosságú jött e világra, hogy senki ne maradjon setétségben.

Különfélék.

Felhívás előfizetésre.

Az esztendő végére jutottunk. Zúgolódva, panaszkodva, de csak mégis itt vagyunk. És mintha az idők szelleme felémelt újjal intene, hogy itt is kell maradnunk. Régióta nem voltak a felekezetek közti viszonyok oly bonyolultak, élesek, mint éppen most; soha sem volt lapunkra nagyobb szükség, mint most. Hát, éljünk, munkálkodjunk, világosítsuk, lelkesítsük egymást.

Rajtunk nem fog múlni. Törekvés, jó-akarat, nem hiányzik. Kérjük a támogatást szellemiekben és anyagiakban. Hátrálékosaink tegyenek eleget a múltra is; lapunk barátait kérjük, hogy a jövőre előfizetésüket beküldeni, szíveskedjenek.

Munkás-társaink fogadják szíves köszönetünket, és kérjük, ne vonják meg azt jövőre sem. Hogy a munka-kedvet, és érdeklődést fokozhassuk, havi pályázatunkat jövőre is fenntartjuk. Valamint ígéretet teszünk, hogy a jövő esztendőben mindent el fogunk követni, hogy az egyházkerületi Papi Értekezlet végre megvalósuljon, és megkezdje azt a munkálkodást, mely új vért, új életet, új lelkesedést lesz adandó egész egyházkerületünk, és különösen egyes vidékeink egyház-társadalmi életének.

Concordia parvae res crescunt. Vessünk vállat, és rajtunk a pokolnak kapui diadalmat nem vehetnek; de kicsiny eszközökkel nagy szolgálatot tehetünk a protestáns felvilágosodásnak, magyar hazánknak, és a szabadságnak.

Kolozsvártt, dec. 20. 1892.

Szász Gerő.

== **A novemberben pályázatra bocsátott** cikkeinket írták: A magán-tanításról és Felekezeti képzésről, Ince Béni, tanár-jelölt; Október 31. Gönci János, koronkai pap; Zsinat előtt, Nemes Árpád, m.-bodoni pap; A napi kérdésekhez, Vajda Ferenc, püspöki titkár.

Ezek közül a Felekezeti tanár-képzésre szavazott: Dioszeghy Mór és Kerekes Endre; A magán-tanításról című cikke: Kiss Károly; a Zsinat előtt című cikke szavaztak: Sándor András, Kiss Ferenc, Puskás Lajos, Derzsi Lőrinc, Lőrinci József, Kovács Albert, Nemes Ferenc, és Thamó Gyula.

E szerint, a 15 forint pályadíjat elküldöttük Nemes Árpád, m.-bodoni paptársunknak, abban a reményben, hogy még sokszor lesz alkalmunk, e kedves kötelességet teljesíthetni.

== **Békesség legyen a földön**, és az emberekhez jóakarát! E szép köszöntővel köszöntünk be Lapunk útján azokba a családokba, melyek már ismernek minket, és mi ismerjük őket. Hogyan ne ismernők! Bölcsönk ott ringott egy szegényes kálvinista papiház szalmás födele alatt, mely ma is dicsekedésünk. Nem volt ott bőség, nem volt ott világi fény, még az elég is csak a kálvinista pap lemondani-tudásában talált megnyugvást. De, volt valami egyéb, mi elfeledhetetlenül él emlékünkből; mi bevésődött lelkünkbe kitörülhetetlenül. Volt puritán egyszerűség, élőhit, nivalkodás nélkül való buzgóság, békesség és jóakarát, mely templomra avatta fel az igénytelen papiházat, és felékesítette azt mind a templom szarváig. Hiszszük, hogy ez ma is megvan a kálvinista papok és családok csöndes hajlékában; óhajtjuk, hogy meglegyen. Ezzel az óhajtással üdvözöljük, köszöntjük olvasóinknak a karácsoni innepeket. Legyen békesség a házban, a családban, a szivben, és megnyugvás az öntudatban. Boldog karácsoni innepeket!

== **Olvasóink tudják, sokszor elmondtuk**, hogy az egyházi lapokat nem tartjuk arravalóknak, hogy verseket közöljenek. Nem tudjuk, izlés dolga-e, vagy micsoda, de mi nem tartunk minden verset vallásosnak, ha előfordul benne e szó: isten, hit, béketűrés, evangyéliom, Krisztus. És a rosz versnél csak a még roszabb igazán rosz. Hát, nem örömet közlünk. Pedig, szeretjük a szép verseket, és éppen ezért, ma szivesen teszünk kivételt, midőn bemutatjuk olvasóinknak a felfalusi ifjú papot: **Sabolcska Mihályt**, kit örömet idévelünk papi társaságunkban, egyházkerületünk kötelékében, és ki már is szép nevet vivott ki magának az irodalomban. Egyszerű igénytelensége közvetlenül megfogja szivünket, igaz hangja és mesterkéletlen természetessége úgy elbájol, mint egy mezei virág, mint a májusi tavasz. Ne is vágyjék el tőlünk: Erdély a költészet és a szerető szívek hazája.

== **Császár Bálint meghalt**. Egy név, mely ismeretes volt az országban; egy férfiú, kinek akarat-ereje, szívós kitartása, nemes tettei, régen elhallgattatták a gáncsolódókat; egy élet hullott ki sorainkból, mely sokáig feledhetetlen lesz. Hogy politikai életében minő pályát futott meg; hogy mint Sepsi-Szent-György városának polgármestere minő befolyással volt a székelység e kies városának átalakítására: mindezek eléggé érdekesek, döntők lesznek a történetíró számára, hogy emlékét követendő például állítsa a jövő nemzedék számára. Előttünk azonban a bir fontossággal, hogy Császár Bálint egyike volt azoknak, a ki soha szemei elől el nem tévesztette az írásnak ama kérlelhetetlen ítéletét «elvéssz az én népem, mivelhogy tudomány-nélkül való», és ezer irányu munkálkodásában a súlypont, a főcél mindenha az volt: szolgálni a székel nép szellemi, kulturális felemelésén; bizonyítani, hogy az a nép lélekben egy kiaknáthatatlan bánya, ha megadatnak neki a szükséges eszközök. És oda lépett a halhatatlan gr. Mikó Imre nyomdokaiba, kezébe vette a zászlót,

és kitartással, erős akarattal, a meggyőződés szenvedélyével futott, fáradott, zörgetett, kért, ostromolt, de ideálját egy percig is háttérbe szoríttatni, nem engedte, és kevesebb anyagi áldozattal ugyan, de éppen olyan rajongó szeretettel lett a s.-szt.-györgyi Mikó-kollégiumnak második fundatora. Mint a napot fény, sugár, meleg, és világosság nélkül elképzelni nem lehet, úgy elképzelni nem lehet Császár Bálintot a Mikó-kollégium nélkül. Ha valamelyes eredményt ért el, nem volt határa örömeinek, boldogságának; ha a dolog valamely akadályba ütközött, lelkének háborgásán nem birt erőt venni, és tán könnyeket hullatott; és mindörökké terveken törte fejét, hogy megszületendő kollégiumát minta-intézménnyé tehesse, és forrón szeretett székel népének «Alma-Materévé». Életének egyetlen célja, büszkesége volt, hogy fölszenteltetésének innepét megérje. Nem érte meg. Folyó hó 16-án meghalt. És jobb volt, hogy meghalt. Egy év óta halott volt már úgy is. Teste nem bírta meg azt az erőfeszítést, melyre szelleme folyton ösztönözte. Egykor fényes agyára homály borult. A Mikó-kollégium pompás épülete áll, de ő testben összeomlott. Szellemének, erős akaratának, nevének emlékezete élni fog e falakban, és e falak között mindig, mert a halálatos szívek mellett, a kövek is beszélnek. S.-Szt.-György városa a maga halottjának jelentette ki; halottja volt ő egyházkerületünknek is, és ennek jeléül, főtiszt. Szász Domokos, püspök aa. a zord téli idő dacára, S.-Szt.-Györgyre utazott, és végezte a temetési szertartást, melyen rajta kívül, részt vettek Révay Pál, helybeli, Kiss Albert, ilyefalvi és Kusztós Gyula, papok. Nyugodjék csöndesen. Emléke legyen áldott.

== **Néhai révész Bálint hátrahagyott** műveiből megjelent a III-ik kötet «Orációk és halotti egyházi beszédek.» Ára 2 frt. 10 kr. Ugy hiszszük, felesleges a magasztalás és ajánlgatás. Továbbá, megjelent Hornyánszky-nál «A mi a t y á n k képekkel.» Ára 80 kr. A füzet valóban pompás kiállításban hozatott piacra. Papirja szép, vastag, és képei, melyek a szöveget magyarázzák, a művészet remekei után készültek, és mind sikerültek. Hát, ebben nincs hiba. Azt is elismerjük, hogy a biblia örök forrás volt, melyből a művészet merített és örök-szép dolgokat alkotott. A Doré illusztrált biblijája nagyon szép. Szép-szép. De mégis csak képek ezek. Aztán, hogy is mondjuk csak. Előb csak asztalunkon lesznek; azután szobánk falára akasztjuk; majd bekerülnek a templomokba; azután Méltó tárgy a gondolkozásra.

== **Felvinci egyházközségünk** közelebről választott papja, Szécsi Ferenc, folyó hó 18-án tartotta meg beköszöntőjét. Előző nap érkezett meg, holott lovas bandérium és igen szép számú közönség várta az állomásnál. A beköszöntő alkalmával igen szép igató beszédet tartott tiszt. Sándor János, egyházmegyei jegyző, mint esperes-helyettes. Mindkét beszéd meg fog nyomtatásban is jelenni, melynek tisztja jóvedelme a helybeli torony-óra javára lesz fordítva. Banquette is volt, honnan főtiszt. püspökünknek üdvözlő-távirat küldött. Isten éltesse a derék ifjú papot!

== **Papválasztás**. Közelebről a következő egyházközségek papi állomásai töltettek be Kibédén megválasztott: Gönci Isván, ploesti pap-tanító; Mező-Bándon: Jancsó Sándor, pap-jelölt; Magyar-Péterfalván: Ignác László, pap-jelölt. Nevezett atyánkfiai kettős mértékben részesülnek a karácsoni örömben, és élvezik a léleknek megnyugtató szózatát, hogy mint ifjú embereket, oly népes egyházak tiszteltek meg bizalmukkal. Hirdessék azt a szent örömet hiveiknek is, és hintegessék a béke, s igazság magvait, mert az isten országa békességben, igazságban, és a szent-lélek által való örömben áll.

== **Papválasztás**. A széki egyházmegyébe tartozó árpástói jó III-ad osztályu egyházközségben folyó hó 11-én történt meg a papválasztás. A szavazás oly érdeklődés mellett folyt le, hogy a jogosult özvegyek is mind részt vettek benne. Szavazatok nagy többségével Mihály Ákos akademitá papjelölt lett a győztes, s mikor az eredmény kihirdetett, még azok is készséggel éljeneztek meg, a kik ellenfelére szavaztak. Szerencsét kívánunk ifjú afának!

— **A vajda-szentiványi I-ső oszt. papi állomásra** a következő folyamodók kandidáltak: Bod Károly, sz.-udvarhelyi tanár, Keresztesi Gyula, m.-vásárhelyi tanító, Pap Lajos, dedrád-széplaki, Nemes Árpád, m.-bodoni, Pap István,

sz.-kocsárdi, Benedek Árpád, s.-szentkirályi, Bíró Géza, selyei, és Bari Zsigmond, kőrösfői papok, a kik e sorrendben tartják meg próba-szónoklatukat.

HIVATALOS RÉSZ.

3123—1892.

FELHIVÁS

Nagytszeteletű Esperes aaihoz és a püspöki egyházközségek Tiszteletes t. Tanácsához.

Egyházkerületünk egyházközségei, papjai és tanítói gabna-terményeinek a jég által való elverése következtében szenvedhető s igen gyakran szerfölött érzékeny károknak megszüntetése, illetve, a szenvedendő károk megtérítése szegény egyházközségeink s a jégverés által igen gyakran egész évi javadalmukat veszítő t. pap és tanító aai. életbe vágó kérdése.

Ezen kérdés megoldásának szükségét Ig.-Tanácsunk belátván, kérést intézett volt az Első Magyar Általános biztosító társaság igazgatóságához, az iránt, hogy egyházközségeink, papjaink és tanítóink gabona-terményeinek jégbiztosítása tekintetében is nyujtson valamely kedvezményt.

A nevezett biztosító-társaság igazgatósága tárgyalás alá vevén kérésünket, Igazgató Tanácsunk iránti tekintetből, a jég üzlet veszteséges volta dacára is, hajlandó, egyházkerületünk részére a lehető kedvezményeket abban megadni, hogy biztosítóinkat 2% kedvezményben részesíti s ezenfelül a befolyandó biztosítási díjak 5%-át egyházkerületünk valamelyik közérdekű alapja javára engedi át, abban az esetben, ha a biztosítások ügynöki közvetítés nélkül érkeznek be, illetve, ha azoknak közvetítését egy-egy egyházmegye területéről egyszerre és egyöntetűen a megbizandó egyházmegyei biztos fogja eszközölni.

A biztosító-társaság ezen s Ig.-Tanácsunk által elfogadhatónak talált ajánlatát oly fölhívással közöljük, a nt. és tt. Cimmel, hogy azt egyházmegyei, illetve, egyházközségi tanácsban tárgyalatni s határozatot hozatni sziveskedjék arra nézve, hogy vajjon ennek alapján az általánosan kötelező, vagy a fakultatív jégbiztosítás kimondását véleményezi üdvösnek, célszerűnek s egyházi hivatalnokaink érdekeivel megegyezőnek, különösen tekintettel ama körülményre is, hogy az amugy is fölötté csekély segély-alapok csak igen kis részben képesek az e cimen segélyre szoruló kárait enyhíteni s e mellett mégis jelentékeny összeget vonnak el oly sürgős szükségektől, melyeknek enyhítésére a központi segélyezésen kívül más mód rendelkezésre nem áll.

Részletes jelentéseik betérjesztését az 1893. évi január hó végéig elvárjuk, hogy azok alapján, esetleg a biztosítási szerződés megkötése iránt intézkedhessünk.

Az erdélyi ev. ref. Egyházkerület Ig.-Tanácsától, Kolozsvártrt, 1892. december 12-én tartott üléséből.

Márkus Fános,
titkár.

Dr. Kolosvári Sándor,
elnök-helyettes.

3161—1892.

FELHIVÁS,

valamennyi nagytszeteletű Espereshez, és egyházközségi elöljáróságához.

Igazgató-Tanácsunk folyó hó 11-én tartott ülésében 3161. szám alatt kelt határozatával, Balogh György ügyvéd aat. elmebetegsége miatt az egyházkerületünkél viselt eddigi ügyvédi állásától felmentvén, s az Ig.-Tanácsunktól közvetlenül nyert, s még kezein levő perekben való további ideiglenes képviselőre az ügyvédi kamara által irodája részére ügygondnokul kinevezett dr. Bogdán Péter ügyvéd, kolozsvári lakost bizta meg, illetve, kérte fel.

Midőn erről az érdekelt egyházközségeket, és összes esperes aait. értesítjük, egyidejűleg felhívjuk az érdekelt egyházközségi elöljáróságokat, hogy az általuk közvetlenül nevezett Balogh György ügyvéd aára. bizott s még kezein lévő

perekben, anyagi felelősségük megóvása tekintetéből, a további képviselőről saját hatáskörükben 15 nap alatt intézkedni s a netaláni leszámolás eszközlése végett, Dr. Bogdán Péter ügyvéd, kolozsvári lakóssal érintkezni igyekezzenek.

Esperes aai. pedig utasítatnak, hogy érdekelt egyházközségeinket e tekintetben való intézkedéseik pontos és maga idejében való megtételében anyagi felelősség terhe alatt kötelességszerűleg ellenőrizzék.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerület Igazgató-Tanácsától, Kolozsvártrt, 1892. dec. 11-én tartott üléséből.

Márkus Fános,
titkár.

Szász Domokos,
erdélyi ref. püspök.

1321—1892.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ref. egyházkerületben, a n.-enyedi egyházmegyébe kebeleztet eger begyi kántor-tanítói állomásra ezennel pályázat nyittatik.

Javadalma: gazdasági épületekkel, sat. ellátott kényelmes új lakás. Egy tagban 28 hold föld-birtok, 4 drbban két hold veteményes, káposztás, kenderes. Készpénz az egyház pénztárából 102 frt. 74 kr. szalmás és vékás kepe; 10 szekér berki fa. Az egész fizetés, egyházhatósági becslés szerint, 413 frt. 92 kr. Kötelessége, a rendes kántori teendőken kívül, az I-ső osztály tanítása. Az állomás azonnal elfoglalandó.

Folyamodási határnap, 1893. jan. 10. A folyamodások Hegedüs Lajos, esperes aához küldendők, Gerendre.

Kelt Kolozsvártrt, 1892. dec. 20. Szász Domokos,
erdélyi ref. püspök.

1312—1892.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ref. egyházkerület kötelékébe tartozó oláhországi, ploesti pap-tanítói állomásra ezennel pályázat nyittatik.

Javadalom: a) a misszói alapból 400 frt. b) tanításért, a tanulók számaránya szerint, (15—20) 150—200 frt. c) a hivektől 220 frank = 104 frt. d) stóla, mely 50—100 flara tehető. Kötelességei: minden papi és tanítói teendőket végezni; a román és német nyelvet is tanítani, vagy ezek tanításáról gondoskodni; az iskola fűtésével és takarításával járó költségeket fedezni. A megválasztott, egy évi sikeres próba év után, állandósíttatik.

Pályázati határnap, 1893. jan. 10. Folyamodványok az ev. ref. püspöki hivatalhoz küldendők, Kolozsvárra.

Kelt Kolozsvártrt, 1892. dec. 20. Szász Domokos,
erdélyi ref. püspök.

905—1892.

KÖRLEVÉL.

A széki egyházmegyei közgyűlési képviselők mandátuma lejárván, felkérem a t. egyházközségi elöljáróságokat, valamint a t. tanító urakat, hogy képviselőiket a törvény értelmében válaszszák meg s a választás tényét igazoló jknyvi hiteles másolatokat, illetőleg, a zárt leveleket, folyó hó 31-ig hozzám küldjék be.

Azon paptársaimat, kik egyházközségük részéről a költség előirányzatokat még nem küldötték be, azonnal, a számadásokat pedig s az ezekkel együttjáró központi és egyházmegyei fizetendőket, jövő hó 15-ig, Ujvári József számvévő urhoz beküldeni, kérem, ne feledjék el. Szék, 1892. dec. 16-án.

Somkerek Miklós,
esperes.

Felelős szerkesztő és kiadó: Szász Gerő.

Mostani számunkhoz egy fél ív melléklet van csatolva.

Nyomatott Ajtai K. Albert könyvnyomdájában Kolozsvártrt.

Protestáns Közlöny

Az erdélyi egyházkerület hivatalos közlönye.

XXII. Évfolyam.

Kolozsvártt, 1892. December 29.

52. szám.

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN EGY ÍVEN.

Előfizetési ára: Egy évre 6 forint, félévre 3 forint, negyed-
évre 1 forint 50 kr.

Szerkesztőségi iroda, hová a kéziratok és előfizetések bármintue
küldendők: *Külmagyarutca 9. sz.*

Mese Szilveszter éjjelén.

Szilveszter este van. Az emberek nagy tömege egy haldokló év ágyánál viraszt, meginnepli annak kimúlását, s mikor éjfél ütött az óra, üdvözlö az új-szüllöttet, mely az elmúltnak helyét jött elfoglalni. Innepel mindenki, üdvözlő hangok lebbenek el minden ajkáról; de, mily roppant különbség van az innepi hangulat, s az üdvözlő tartalma és jelentősége között! Az egyik halandó a haldokló ágya mellett éppen zárszamadásait végzi, siet oda jegyezni a mérleget; minden jól ütött ki; a nyereség nagy vagyonban, hírben, dicsőségben, elismerésben. Megelégedve, örömtől sugárzó arccal siet érdek-társai körébe, hogy velük vígan, gondtalanul ülje meg a halotti tort; az évi nagy nyereség megengedi, sőt megköveteli ez áldozatot. A másik, családja szűk körében, ártatlan időtöltéssel, beszélgetve, fűszerezi az est unalmait, s várva-várja az új-szüllött megérkezését egy harmadik, víg cimborák között, zajos multságban, habzó pohár mellett, élvezi a haldokló tiszteletére rendezett bakhanáliákat, s akadozó nyelvvel, tántorgó lábakkal ordítja, «vivát», megérkezett az új év a negyedik, nyomortól, éhségtől megkínózva, reményt veszelve, elcsüggedve, átkozódik, hívja a halált, hogy megsza- badítsa szenvedéseitől; az ötödik hatodik ezredik. mindenik a maga felfogásának, élet-vi- szonyainak, hangulatának megfelelőleg innepel.

Ott ül a kandalló mellett, több mint ezer éves székén, géniusz is, hogy megpihenjen, egyedül, eléledve, senkitől nem környezve. Aludni nem al- szik, de ébren sincs; nyugalma fél-álom, fél-ébredlét. Kedvező állapot és hangulat a meglepetésekre, ön- kintelen fölrezenésekre. Hollá! Hangzik egy hang rémesen. Tájékozatlanul rezzen fel a szokatlan és ismeretlen hangra a géniusz. Hollá! Hangzik má- sodszor is rémesen. Ki vagy Kérdi megdöbbenve a szendergő, ki háborgatni mered a haldokló év

kimúlását? Ki vagy? Ki a haldokló mellett virasztó ünnepiességet zavarod? Ki vagy Én vagyok a dombtetői tölgy, szól a rémes hang. E haldokló év ágya mellett beszédem van veled, hallgass meg, sok-sok évet éltem át, sokat láttam, sokat tapasztaltam, érdemes lesz a megfigyelésre.

Csak beszélj, figyelmesen hallgatok.

E haldokló év elején, folytatja a rémes hang, még ott álltam a domb-tetőn, vígan, teljes élet- erőben, századokra terjedő élet-reménnyel. Azon helyen, hol csecsemő koromat, gyermek-éveimet, egész életemet leéltem, egykor temető volt, a domb alatt csinos község. Most annak semmi nyoma, helyét, s környékét nagy területen az én gyer- mekeim, unokáim, szép-unokáim, ezek unokáinak unokái, az én csontomból való csontok, véreimből való vérek népesítették be. Az a szép tölgyfa- erdő egészen az én nemzetségem, tőlem származott éveknek hosszú során keresztül. Ez a hely, a hol most virasztasz, tengerszemből kiemelkedő sziklacsúcson fekszik; a tengerszem körül ős-erdő terült el, honnan bölények, szarvasok, vad-disznók jöttek alá enyhíteni szomjukat. Az idő vas-foga leörölte a sziklát, a leomló törmelék, a vízi növények levele, gyökere, a belé ömlő csermelyek iszapja betömte a tengerszemet, emberek foglalták el, házakat építettek helyére; az ős-erdő kiszorult ősi birtokából, nyárnak idején rengő búza-kalász himbálódzik a szellő érintésére, pacsirta énekel, fűrjek szaladgálnak, félénk nyúlak bújkálnak ott, honnan egykor a zordon vadság a nap melegét és vilá- gosságát teljesen kizárta. Az én apám éppen a tengerszem partjain terjesztette ki hatalmas kar- jait, dúsgazdag lombozatát. Én, mint kis makk, gondtalanul himbálóztam apám karján ott, a lom- bok között. Eljött a vihar, apám régi ismerőse, hatalmasan megrázta karjait, öszszezilálta hajfűr- teit, megropogtatta derekát, engem kíméletlenül földre dobott. Nagy fájdalmat éreztem egész tes- temben, elkábúltam, elvesztettem eszméletemet,

s mire magamhoz jöttem, pajkos gyermekek játszottak velem.

Egy napon, épp azon helyen, hol századokat éltem át, egy újonnan felhányt sír mellett, mély gyászba öltözött nő jelent meg, magával hozta növeletlen gyermekeit. A nő elvesztett férjét, árván maradt gyermekeinek atyját siratva, friss virággal hintette be a sírt, beszélt gyermekeinek a legjobb édes apáról, kit oda temettek. A gyermekek nem érzve az anya fájdalmát, nem ismerve a veszteség nagyságát, vígan, gondtalanul ugrándozták át a sírt, gödröt vájtak annak oldalába, s engem ének-szóval, halotti szertartással oda temettek el. A kedvező talaj, égalji viszonyok, a gyermekek és özvegy gondozása mellett, gyorsan nőttem, szemlátomást gyarapodtam, gyökereim meszsze elágaztak, behatoltak a sírhantok mélyébe, s ott a porladó testek gazdag tápot szolgáltatottak. E sírok sötét üregében ismerkedtem meg néhány dió, alma, s más gyümölcs-fával, melyek gyökerei már előttem behatoltak oda, tápot keresni. Azok a gyümölcsfák rég elpusztultak, hirok is elveszett, s helyet engedtek az én nemzetségemnek.

Századok teltek el, derekam annyira megerősödött, hogy számba sem vettem, ha a villám koronkint testem hosszában eret vágott rajtam; hamar beforrott, s még egészségemre szolgált; azzal sem sokat törődtem, ha a vihar, jég-eső egy-két karomat letörte, mások nőttek helyette. Újjaimon a cinke himbálózott, s kitartó szorgalommal fogdosta a kártékony férgemet, hogy azok nekem ne ártsanak; a fürge harkály tudományos apparátussal szedegette ki testemből a szű pondróit; egy letört karomnak sebhelye nem gyógyult be, kis odu lett belőle, ide seregély-család költözött be; ezt kikergette egy megszökött méh-raj karjaim tövénél a szarka, vadgalamb rakta idomtalan fészket, hogy télire a mókusnak adjon szállást; fejem búbjához a hollók, varjak, csókák tartottak igényt, oda gyűltek össze, ott károgtak, onnan indultak zsákmányolni. Millió, meg millió lénynek adtam szállást és eledelt. Földig érő lombjaim védszárnya alatt az emberi jogok lelkes védői, az igazságnak, szabadságnak fölkent bajnokai esküdtek egymásnak örök-hűséget, tartottak lelkesítő beszédeket, hogy széttörik a zsarnokság rabláncait, ajánlották fel vagyonukat, életüket, vérüket a haza, a nemzet oltárára, s esküvel pecsételték meg lelkes elhatározásukat, borzasztó átokkal sújtották az árulót, örömtől újongva, mint megszentelt jelvényt szag-

gatták leveleimet, s tűzték kalapjuk mellé. Láttam, mikor a zsarnok, bérenc-árulóktól vezetve, még ott az eskü helyén rájuk tört, láttam élethalál harcukat, hallottam halál-hörgéseiket, bámúltam lelkesedésüket, bátorságukat; sírva borúltak hajfürteim a hősök holt testeire, kik ott lábaimnál találtak örök nyúghelyet; századokon át virasztottam sírjuk felett, s őrzöttem szent emléküket. Majd, megjelentek a társadalmi rend felforgatói, a gonoszságnak, sötétségnek vezérei, a rablók, a gyilkosok, tolvajok, hogy a biztos helyen menedéket találjanak. Láttam sötét arcukat, betekinttettem fekete lelkiismeretük rejtekeibe, hallottam borzasztó szavaikat, istentelen terveiket. Szégyellem kimondani, ők is leveleimet tűzték kalapjukba diszitésül. Az utolsó években csak a község lelkésze látogatott meg, kezében egy fekete kötésű könyvvel, a bibliával, ironnal, s papírral, melyre szorgalmasan jegyezgetett. Ez év elején, a mint a hó leesett, ő is kimaradt. Utoljára megjelent két favágó, szemtelenül mosolygó arccal, hánya-veti elbizakodással körüljárt, pislogó szemével végig mérte derekam hosszúságát, vastagságát, ostoba műértő tudakossággal megbecsülte értékemet, ezután levetette foltos felsőjét, feltúrte ingújjait, kezébe vette élesen kifent fejszét, megmondom, hogy a fejsze nyelét egy meggondolatlan percben én adtam, akkor nem is sejtve, hogy saját veszemre. Miután egyhangulag konstatálták, hogy még ép, egészséges, erőteljes vagyok ugyan, de zsarnok, mivel karjaim terjedelme, lombjaim sűrűsége nagy területen elzárja a nyíló virágtól, és fakadó lútól a nap melegét és világosságát, felfogja az eső- és harmat-cseppeket, s így a jogosult élet gyilkosa vagyok az éles fejszét belém vágta. Egészen megrázkódtam, borzadály futott végig testemen. A fejsze csapásai alatt egymás után hullottak ki testemből az onnan kimetszett darabok. Megtörtént az utolsó fejsze-csapás is és én nyögve, nagy zuhanással estem közös édes anyánk ölébe; nyögésemet, zuhanásomat, karjaim, derekam ropogását viszhangoztatták a hegyek, és völgyek, számba sem véve a két vigyázatlan favágó fájdalmas ordítását, kik gondatlanságuk miatt összezúzott testtel, élettelenül feküdtek alattam. Én bevégeztem, idő előtt végeztem be életpályámat, könyörülj rajtam, végy kezembe, vess be a kandallóba, hogy a lángok emészsenek meg Isten veled!

Elkábultan, félálmosan ragadja fel a géniuszt a fecsegőt, reszkető kezekkel, fontolgatás nélkül

hajtja be a kandalló égő üszkei közé; lángok csapnak fel, kivilágítva a sötétségbe, körülövezik martalékuk derekát, ez meg sziszszzen egyet-kettőt, azután néma csönd. Ezt a csöndet egyszerre a toronyóra zavarja meg, éjfél ütött, az ó-esztendő kiszendvedett, lezuhant a végetlen idő sötét éjszakájába, magával vive azt, a mit ígért, azt a mit adott, azt is, a mit elvett, csak az emlékezetet hagyva meg; ezer meg ezer torok kiáltja, «vívát», «megérkezett az új esztendő».

Mit tevék? Vádolja ön-magát az eszméletre ébredt géniusz. Mit tevék? Annak a tisztos dombtetői tölgynek utolsó maradványát is, azt a rémesen beszélő fahasábot emésztő tűznek adtam martalékul, a helyett, hogy mint szent ereklyét megtartottam volna az utókor számára. Mit tevék? Fel az álombúl! Munkára fel, ott van a domb alatt, s meszsze, lent a völgy térein, ott van a dombtetői tölgynek nemzetsége, ott van az az élet-erős tölgy-erdő. Munkára fel! Hogy virúljon, gyarapodjék az, s önző, lelketlen favágók ne nyese-gessék annak ágait; ne vagdalják ki törzsökét, ne pusztíthassák el azt, mi disze, ékessége az úrben sebesen nyargaló földtekének. Munkára fel! Tizenkettőt ütött az óra. Munkára fel, míg késő nem lesz!

Horváth István.

Igazgató-Tanácsunk üléséből.

Kolozsvár. 1892. December 27-én.

Elnökölt: Br. Bánffy Dezső, főgondnok. Jelen voltak: Dr. Kolosvári Sándor, Bartha Lajos, dr. Szász Béla, dr. Sárkány Lajos, Bodor Antal, Márkus János, Deák József, Gyarmathy Miklós és Kádár János.

Az időközben elnöki uton ellátott folyó ügyek jelentése és jóváhagyó tudomásul vétele után:

Előterjesztetett Bede Károly, tanító felfolyamodása, az illető egyházmegyei tanács ama határozata ellen, a melylyel 25 frtnyi özvegy-árvai intézeti hátrálékos tartozása után 8 frtnyi késedelmi kamat fizetésére is szoritva van. A felfolyamodás elvetése mellett, az illető úgy a tőke, mint a kamat fizetés teljesítésére utasított.

A központi pénztár azon jelentésére, hogy téves felosztás okán, a Cserényi-féle alapítványi alpból, az egyik javadalmas: Gr. Vass Ádámné részére 181 frt. túlfizetés történt, ezen összegnek 6% kamat visszatartása mellett, a javadalmasnak 1893. évi juniusi járandóságába való beszámítása engedélyeztetett.

A központi pénztárnak, Torockay Lászlónéval szemben, még az 1840-es évekből származó, annak idején nem biztosított 294 frt. tőke és 384 frt. hátr. kamat követelése, mint nagyon hiányában teljesen felhajthatatlan követelés törlése, a ker. közgyűlés jóváhagyásának fentartásával, engedélyeztetett.

A kolozsvári kollegium és Dobál Izsákné között

létrejött és bizonyos közös használatu ingatlan megosztását tárgyzó egyezség jóváhagyatott.

Az ajtoni kántor-tanítói, a bardoci tanítói és a krasznai kántori díjlevelek, az egyházkerületi közgyűlés jóváhagyása fentartásával, megerősített.

A kolozsvári egyházközség kérésére, a belső templom közelében és a kollegiumi tanári lakások szomszédságában levő puszta telek, mely annak idején a theol. fakultásnak építkezési célra föl volt ajánlva, az egyházközségnek korlátlan tulajdonába visszabocsáttatván, annak a törvényszabta formák mellett, a leányiskola jobb berendezése s jövődöbeli kibővítése céljára való eladhatása is engedélyeztetett.

Az egyházkerület részére annak idején megvásárolt és a jobb és biztosabb jövedelmezés céljából újabb épületekkel kiegészítendő Mäetz-féle ház és telek új építkezési tervzetének elkészítéseért 500 frt. díj-előleg kiutaltatott.

A hosdái egyház és mlts. Zeyk József főgondnok ur közt, a multban létrejött csere-ügyletből származott differenciák, az egyház helyett hátrálékos régi adótartozások törlesztésére fizetett összegek megtérítésének szives elengedése és egy új temetőhely számára alkalmas tér átengedésének megígérése mellett, kiegyenlítést nyervén, a kiegyezés helybehagyatott.

Titkár jelenti, hogy az egyház-kerület befejezett és folyamatban levő összes peres iratainak Balogh György volt ügyvéd-től történt átvétele alkalmából, úgy a bevégzett, mint a folyamatban levő és ezután indítandó ügyekről, a folytonos evidenciában tartás és szorgalmazhatás céljából, egy külön perkönyvet készítettett, a mely a szükséges mutatóval is el van látva, a mit az ülés színen bemutat. Helyesléssel tudásul vétetvén, a könyv folytatólagos vezetése elrendeltetett.

A pár héttel ezelőtt végzetesen elhalt Kilin Károly, irnok helyére 1 frt. 50 kr. napi díjjal, a levéltári kezelőmunka végzésére, Henter Ákos napi díjas léptettetvén elő, ennek helye egyelőre betöltetlen hagyatott.

Az esztényi körlelkészi lak kiigazítására, a még hiányzó 36 frt. a kecses-szilvási egyh. közp. kamataiból kiutaltatik.

A kisdobai nyugalmazott és már annak idején túlhaladott életkora miatt az orsz. tanítói nyugdíj-intézetbe be nem léphetett tanító ügyében a szil.-szolnoki egyházmegye közgyűlése azon kérésének, hogy Igaz. Tanácsunk nevezett tanító részére évi 100 frt. kegydíjt kérelmezzen, az előrelátható eredménytelenség miatt, eleget nem tehetvén, nem ellenzi az Igazg.-Tanács azt, hogy a nyugalmazott tanító javára az egyházközség magát évi 50 frttal megrójjja és hogy közp. tőkéje kamataiból évenként szintén 50 frt. folyósíttassék. Fenmaradván különben az út arra, hogy a kegy-díjért az illető közvetlenül Ő felségénél kérelmezhesse.

A kide-csoma-fáji körlelkész részére a gyulai egyház közp. 600 frt. tőkéjének kamata lévén biztosítva; miután ezen egyház tőkéje nem hat, hanem ötszáz frtot teszen ki, a hiány más módon való pótlására az intézkedés megtétt.

A helybeli posta-főnöki hivatal amaz értesítvénye, hogy a keresk. miniszter úr a távbeszélőnek az igazg.

tanácsi épületbe történt bevezetését 50% kedvezmény mellett engedélyezte, tudásul vétetett s havi 3 frt. díj kiutaltatott.

Az egyházmegyéből.

A sepsi egyházmegyéből.

(Vége.)

A múlt közgyűlés útasítása értelmében, ezen templom, és papilak építés-ügyében van szerencsém a következő jelentést tenni: a templom-helyet a várostól 8500 forintért vásárolta az egyház; a templom-építés költsége 32,000 forint; kerítés és fölszerelés 4500 forint; papilak építése 8477 frtba került, összesen 53,477 forintba. E szükségletre fedezetül volt templom-tőke 10,000 forint; törlesztési kölcsönt nyertek oly feltétellel, hogy a hívek rovatál útján 700 forint törlesztésére köteteték magukat, e kölcsön tett 27,500 forintot; országos gyűjtésből bejött 5000 forint; önkintes adakozásból 3000 frt. összesen 45,500 frt. A hiányzó 7000 forint fedezésére részint iskola-alapjukat, részben pedig amaz élő-tőkéből, a hívek áldozat-készségéből remélik fedezni a hiányt. Isten segítse szent törekvésükben.

Fel-Dobolyban a templomon nagyobb mérvű javítás tétetett, s a torony bádoggal teljesen újra fedetett 1100 forint öszszegben.

Hétfaluban folyó év őszén a templom annyira felépítetett, hogy fedél alatt áll. Költsége 9300 forint. Részletes jelentésem az építés befejezésével fogom megtenni.

Hidvégen a mesteri telken egy új kő-csűr lett építve, és a papilakon egy kő-istálló építése van tervbe véve. Mindkét épület építéséhez a hívek elismerésre méltó áldozattal járultak, úgy, hogy 1000 forint központban kezelt és öszszegyűlt kamatpénz fedezni fogja a két épület költségeit.

Komollón, egy, a kor kívánalmainak megfelelő iskolát épített a község, melyben felekezeti tanítója által a község minden tankötelese oktatást nyer.

De, midőn e nagy értékű számos építkezést örömmel jelentem be, nem hallgathatom el a csapást is, mely kökösi egyházunkat látogató. E helyen a papi telken levő csűr, midőn a kepe-gabonával rakva volt, ismeretlen okból kigyúladt, és az elégett csűrrel oda égett a nyúgalmazott öreg lelkész minden kepeje, és az egyház által már eladott, részére maradt papi kepe-rész. De, ha ez egyetlen egyházat csapás látogatta is, több egyház gyarapodásáról is tehetek jelentést.

Árkosnak láttamoztam egy 150 forint regále-váltság nyugtáját; Szentkirálynak, 400 forintost; Szacsvának, 50 forintost; Kökösnak, 50 forintost; Rétynek, 350 forintost; Angyalosnak, 450 forintost; összesen tehát, ezen hat egyház pénz-alapja mintegy 1500 forinttal gyarapodott.

A folyó évi szeptember 10-én tartott egyházkerületi közgyűlés folyamáról a kerületi közgyűlés tagjai teljes tájékozást nyerhetvén, ez alkalommal csak az igen fontos, s egyházkerületünk életére kiható körülményre hívom fel a közgyűlés becses figyelmét: hogy a főtiszt. püspök úr hatalmas alkotó munkássága ez évben sem pihent egyházkerületünk javára munkálni; nem kevesebb, mint 101,000 forintot szerzett az egyháznak, korábbi útasítását teljesítvén, az ötszázalékos papirok kicserélésével; az öszszeg nagy része a kolozsvári theol. akadémiára, 5000 forint a papi özvegyek és árvák gyámintézetének alapjára,

a többi szintén egyházi célokra rendelte fordítani az egyházkerületi közgyűlés.

Hétfalusi egyházunk a templom telkén levő házait, melyek eddig 190 forintot jövedelmeztek, most hat évre 330 frt. évi haszonbérért adta ki az erdő-gondnoksnak oly feltétellel, hogy még egy szobát toldatni köteles. Ez is gyarapodás ezen szegény egyházunknak, mert az egy szoba-építés pár évi haszonbér-többlettel fedezve leend.

Gidófalvi egyházunk a kolozsvári theol. akadémiára 25 frtot; tiszt. Magyar Károly, ottani lelkész a fia 10 firtos alapítványt tett, melyért a mltgos Ig.-Tanács 1768. számú leiratában köszönetét fejezte ki.

Hétfalusi egyházunk templomépítési könyöradománygyűjtése az egyik gyűjtő betegsége miatt részben megakadt volt, de egyházunk annak folytatására engedélyt kérvén, a nagymélt. m. kir. közoktatásügyi miniszter ur engedélyezte s most a gyűjtés folyamatban van.

Brassói egyházunk Bolonyában levő fatornya s a temetőből egy kis rész 1715 frtért eladatván, a szerződés megerősítés végett felterjesztetett s a mltsgos Ig.-Tanács 879. számú leiratával a szerződést jóváhagyta. Szintén brassói egyházunk életéből jelentem, hogy érdemekben gazdag, elaggott lelkésze, tiszt. Molnár János a fia. hivataláról lemondott s nyugdíjazását kérte. A mltgos Ig.-Tanács 900. számú leiratában 345 frt. fizetés és 150 frt. lakbér nyugdíj mellett a kérésnek helyet adván, az egyház utasított az állomásnak félfizetésre leendő betöltésére. Azonban a főtiszt. püspök urnak a templom-szentelés alkalmával sikerült rábírnai, hogy teljes fizetéssel még egy évig folytassa hivatalát agg lelkész a fia. s így a nyugdíjazás érvényesítése még egy évre prolongáltatott.

A közalap-kezelő bizottság által szerkesztett közalap-kirovás főtábellája és az 1891. évi egyházmegyei közgyűlések jegyzőkönyveinek másolatai illetékes helyükre március 17-én föl lettek terjesztve, ugyszintén az üdvözlő felirat, melynek fölkiüldését a múlt közgyűlés elrendelte. Br. Bánffy Dezső ur öccellenciája országgházi elnökké történt kinevezése alkalmából felkiüldetett s ő exciája válaszában köszönetének adott kifejezést.

A múlt évről szóló anyakönyvi másodpéldányok Háromszék megye tkts. alispánjához idejében beterjesztettek. Jövőre ujabban föl hívom lelkész társaimat, hogy az esperesi hivatal kikerülésével ne terjesszék fel.

Háromszék megye alispáni hivatalának megkeresésére, fölszólitottam eresztevényi egyházunkat, hogy Gábor Áron siremléke elhelyezésére szükséges temetőhelyet e célra átengedje. Említett egyházunk a kérést készséggel teljesítvén, az átengedési okmány az alispáni hivatalhoz beküldetett.

Nagytiszt. Péter Károly, esperes ur, mint a Rikán belöli gyámintézet elnöke, megkeresett hivatalosan, hogy szemerjai lelkész, Bőjtthe Géza a fiát. kinek gyámintézeti foglaloja, évi díjja s a kamatok befizetve nem lettek, a befizetésre kényszerítsem. Intézkedésemre nevezett lelkész a fia f. évi október hóig időhaladékat kért; október eltelt, de arról, hogy sürgetésem dacára is, befizette volna, semmi tudomással nem bírok. További intézkedésemet e tekintetben meg fogom tenni.

A mltgos Ig.-Tanács 1734—1892. számú végzésében értesít, hogy Gidófalván elhalt tanító, Márton József özvegyét ama kérésével, hogy a halál utáni félévi kegydíjban részesítessék, elutasította; ugyancsak az Igazgató-Tanács

1440—1892. számú leiratában megnyugvással veszi tudomásul, hogy az évek óta huzódó odiozus Hadnagy-alap ügy esperes által elintéztetett.

Örömmel kell jelentenem, hogy szemerjai egyházunkban, melynek keblében idáig hanyatlást tapasztaltunk, az életre valóságnak jeléről vettem tudomást; ugyanis, el lett rendelve az egyház erdejében negyven hektóliter makknak elültetése; a presbiterium kötelességévé tette az egyháztagoknak az erdős terület kitisztítását, makk összegyűjtését és elültetését s ez üdvös intézkedés által pár száz frt. kiadástól lett megkímélve ezen egyházunk pénztára.

És már nem fárasztom tovább a t. közgyűlés becses

figyelmét: a vizsgálatról és az egyházmegyei tanács munkálkodásáról előterjesztendő jelentés még világosabban föl fogja tárni egyházmegyénk ez évi életműködését és ezek meg fognak győzni arról, ha némi hiányok merültek föl egyházmegyénk egy évi életfolyamában, de a gyarapodást a törekvésekben, a haladást senki sem tagadhatja meg.

Mindezek után az isten megsegítő kegyelmét gyűlésünk folyamára újból is esedezvéen s magamat a mélyen tisztelt közgyűlés szives jóindulatába ajánlva, a gyűlést ezennel megnyitottnak nyilvánítom.» (Folytatása következni fog. Szerk.)

Benedek Árpád,
-szentkirályi ev. ref. pap.

TÁRCA.

Zayzon Ferenc emlékezete.

A kit sorsa ez év június 19-edikén, d. u. 4 órakor Székely-Udvarhelyre vezetett, volt alkalma, látni egy igen népes temetési gyülekezetet, melynek alkat-elemei voltak a helybeli egyházközségek, a különféle iskolák, városi polgárok, maga az egész város, sőt a vidék is.

A bethlen-utcai reformatus papi laktól Németh Sándor, helybeli segéd-pap rövid imája után meginduló gyászkosci a reformatus templom előtt állott meg.

A népes gyülekezet szorongásig megtöltvén a különben elég tágas templomot, megzendült a gyülekezet bánaos éneke: «Te benned biztunk eleitől fogva.» Ennek végeztével szószékre lépett egyházmegyénk köztisztelben álló esperese, nt. Menyhárt András és Csel. XX. 15—20. alapján lerajzolta a valódi képzettséggel bíró, erős jellemű, soha nem lankadó munkás papot. Beszéde mind a néhaihoz, mind a gyülekezethez, mind magához a szónokhoz, mind pedig azon márvány-szószékhez, melyben el volt mondva, teljesen méltó volt.

A sirkertben Szécsi Ferenc, kollegiumi segédtanár bucsuzott el kedves halottunktól igen találóan mondva egyebek között: «Majd, ha a tavasz sirhalmodon virágot fakaszt, eljövünk ide, hogy tanuljunk meg hinni, remélni, tenni, munkálni hazáért, egyházért, erényért, melyek neked drágák valának»; s ezzel a sir ölébe jutott néhai Zayzon Ferenc. Nézzük azonban, közelebbről élete folyását:

Uzoni id. Zayzon Ferenc, sz. udvarhelyi ev. ref. pap, született régi székely nemes katona-nemzetségből Háromszéken, Ikafalván, 1820. okt. 15. Atyja: Zayzon Lajos, odaváló ref. pap, édes anyja: Török Éva. Ha egyébben nem is, de gyermekekben, mint csaknem minden ref. papi családnál, bőven mutatkozott isten áldása: hat fiu és két leánygyermek tette élénkké az ikafalvi szegényes parokhiát vakációkon. Mert minden szűkös állapot mellett is, a szerető szülők igyekeztek megadni gyermekeiknek a szükséges nevelést s ebben támogatta őket a törekvő, de szegény kalvinista székely fiuk régi jótékony pártfogója, édes anyja, a székely-udvarhelyi ref. kollegium, hol a fiuk egymás után fölnevelkedvén s az akkori szervezet szerinti főiskolát szép eredménnyel végezvén, a Magyarországra kiszakadt legnagyobb fiun kívül a többi öt mind az isten-országá munkásul szegődött, mindenik külön-külön is fönn akarván tartani ez ároni család hagyományait. Biztos családi adatok sze-

rint nagyatyjuk is az ur szőlőjének munkása volt Háromszéken, Nagy-Borosnyón.

Zayzon Ferenc már kollegiumi életében egyike volt azon ifjusági mozgalom vezéreinek, mely célját abban érte el, hogy az iskola udvarán Kiss Gergely, hirneves tanárnak és az iskola második alapítójának emlékét egy oszloppal örökítette meg 1838—1843-ban. Elsőben 1845-ben lépett egyházi szolgálatba Kovásznán, mint segédlelkész és fiuiskolai igazgató. 1849-ben, mint segédlelkész és fiuiskolai igazgató és a népes és virágzó kézdivásárhelyi ref. egyházközségbe ment át. E nevezetes idő áramlata minden jó hazafi lelkét magával ragadta s így őt is, ki habár nem hagyta is ott kathedráját, hogy fegyvert fogjon, de a nemes ügyet szolgálta a minden fegyvernél erősebb, ellenállhatatlanabb fegyverrel, az igazság és jog erejével, igéjével, gyűjtő predikációival, melyek miatt a katonai hatalom őt is a veszedelmes emberek közé számította s mint ilyet 1849. nyarán elfogták s több fogoly társával együtt Csikon, Udvarhelyen és Küllömmegyén át sohasem feledhetett kínzások és nyomorúságok mellett gyalog Nagy-Szebenbe hurcolták, hol kinozták, vallatták s furfangos úton módon többet akartak kisütni rá, mint a mily mértékben hibás volt az élet-halál fölött parancsoló császári hatalom előtt. Utóvégre is, semmi egyéb nagy bünt nem tudván rá a katonai törvényszék kisütni, mint azt, hogy hazafias, gyűjtő beszédeivel hivatelt, ismételt faggatás, kényszergetés és tíz hónapi fogság után, elbocsátották. Ő visszatért önkénytelenül elhagyott hiveihez, a kézdivásárhelyi ref. ekkleziába s folytatta tovább hivatalát. Szolgált a szintén fogságba hurcolt s elítelt Fábrián Dániel rendes pap helyett is e népes és terhes szolgálatú egyházközségben négy és fél évig egy fillér külön remuneráció nélkül. Ugyanott megvetette az orgona-alapot, kétezer frtnál többet gyűjtögetvén erre. 1852-ben június havában a Sz.-Udvarhelyen tartott synoduson Antal János püspöksége idejében fölszenteltetett, miután már előzetesen, közbejött körülmények miatt, le kellett hogy mondjon arról, a különben kedvvel ápolt tervéről, hogy tanulmányai folytatása céljából külföldi egyetemre menjen; pedig már a Marburgba szóló s az akkori körülmények miatt csak nagy bajjal és hosszas vesződségekkel kieszközölt utlevél zsebében volt.

1854. őszén Sz.-Kereszturra hívták meg papnak, de nemsokára, már 1855. tavaszán a sz.-udvarhelyi ref. ekkleziára egyszerre betöltés alatt álló két papi állomása egyikére áthozta. Ide került tehát vissza, hogy szolgálja az urat és

az ő országát abban a templomban, a melynek közvetlen közelében lévő iskolában kereste és tanulta meg már kis gyermek korában a pályájára előkészítő ismereteket, az életre szükséges puritán ref. erkölcsi nevelést s az őt mindvégig jellemző tiszta, papias karaktert. Ide került vissza, arra a helyre, mely látta őt, mint gyermeket, boldog játszásai között, mint ifjut küzdelmei, törekvései közben (ő volt egyik úttörője már kollegiumi deák korában az iskolában meghonosodott rendszeres zene- és ének tanulásnak s az ennek alapján keletkezett ifjúsági zene- és ének-egyletek megalakulásának), mely látta őt, mint hazafit rabláncában, hadd hallgassa tőle most már, mint a sors hullámaintól edzett férfitől, tanítótól, az életnek örök ígéit is. És szólott az ige és hallgatta gyülekezete örömmel. Hogy harminchét évi itteni sáfarkodása alatt igyekezett az igének hűséges és buzgó szolgája lenni, azt igazolják számtalan, minden lehető alkalomra készített papi dolgozatai s főleg kéziratban hátramaradt nagymennyiségű eredeti egyházi beszédei; melyek közül négy kötet már régtől fogva sajtó alá rendezve, kiadásra várt, de a kedvezőtlen viszonyok és az egyházközségi ügyek vezetése ebben megakadályozták.

Itt Sz.-Udvarhelyt sokoldalú működést fejtett ki. A szoroson vett papi teendők buzgó teljesítése és a papi hivatal pontos vezetése mellett is keresett és talált időt, alkalmat, hogy a városi, társadalmi, kulturális ügyek intézésébe cselekvően befolyon s a közélet hullámlásait alkotó mozgalmaknak jóra irányításában meggyőződése és ereje szerint részt vegyen.

Papi működését és az egyházközségi életet közelebbről érintő mozzanatok, melyeknek intézésében szerepet vitt, a következők voltak:

A helybeli ref. kollegium az ismeretes «Thun»-féle szervezeti javaslattal szorult helyzetbe jutva, akkori paptársával: Baconi Ádám mal és a koll. előjáróival oly mozgalmat támasztottak és egyszersmind anyagi támogatást eszközöltek ki a helybeli ref. egyházközség és az egyházmegye közönsége között, hogy ebből a rendelkező hatalom meggyőződhetett ez iskola itt maradásának feltétlen szükségességéről és annak elégséges védelmi erejéről. Ezzel függ össze, hogy az akkori főkonzistorium a két papnak két rendes tanerőképpen a kollegiumhoz alkalmazását megerősítette. Zayzon Ferenc rendes tanóráin kívül nem egy éven át tanította még a koll. ifjúságnak a műéneket is, úgy hogy rendes papi teendőkön kívül az ilyen években heti óráinak száma 15-re is terjedt.

Egyike volt azon keveseknek, kiknek a ref. leányiskola megalapítása 1859-ben köszönhető.

Az ekklezsia parokhialis fundusainak elhanyagolt telekkönyvezését, helyszinelését Török Lajos segítségével keresztülvitte.

Kezdeményezője s egész a megvalósításig folytatója, vezetője volt azon nagy arányokat öltött mozgalomnak, melynek eredménye gyanánt az egyházközség 1890-ben egy diszes és jó orgonát és leány-neveldéje mellé egy új, rendszeresített tanítónői állást kapott. E két célra megkezdett együttes gyűjtésben részt vett s annak ügygyel-bajjal járó, bonyolult dolgait intézte, vezette a legbecsesebb jutalomért, mely nem egyéb, mint a cél elérése, a szép siker s az egyházközségnek határozatilag kifejezett elismerő köszönete.

Az u. n. Szabó Ferencné-féle végrendelet érvé-

nyének az egyházközség javára biztosításával az egyházközség mintegy négyezer forint értékű ingatlan birtokába jutott.

1882-ben megkezdte a sz.-udvarhelyi ref. egyházközség történetének kidolgozását. Ekkor ünnepelte az ekklezsia templomépítésének száz éves fordulóját, ez alkalom adott okot neki arra, hogy ekklezsiaját megajándékozza ennek hiteles és történeti kútfők alapján összeállított monográfiájával. Célja felé kitartóan törekedett, de azt a viszonyok miatt nem érhetette el. A ki e viszonyokat kellőképpen tudja méltányolni, az nem a célt nem-érésen, hanem azon csodálkozhatik, hogy a felforgó körülmények között annyit elérhetett, hogy az egyházközség történetének legnehezebb részét: a megalakulásától kezdve 1780-ig terjedő időszak történetét kidolgozta. A cél elérését akadályozó viszonyok pedig nem egyebek voltak, mint egyfelől a már említett s minden időt igénybe vevő kettős (lelkészi s tanári) hivatal kötelességeinek való pontos megfelelés s főleg a sok ügygyel-bajjal küzködő egyházközség életének vezetése, mely körülmény nem igen válhatott előnyére a csendességet és nyugalmat igénylő irodalmi munkásságnak; másfelől pedig a dolog természetében fekvő akadályok: az úttörés, mennyiben a sz.-udvarhelyi ref. egyházközség e tekintetben semmi előző kísérlettel, vázlattal, töredékekkel vagy efélevel nem rendelkezett, tehát nem volt semmiféle alap, a melyen az író tovább építhetett volna, mely munkáját bármily kis részben könnyítette volna, egyéb, mint a csak lassan s nagy fáradtsággal összeszerezhető, rendszeresíthető, megkritizálható okiratok, kútfők.

Szabadjon megemlíteni itt most éppen csak a munkálat tervét, melyet a következő korszakok szerinti fölosztás tüntet elő:

Az első korszak, író szerint, terjed a reformáció befo-gadásától 1600-ig. A második 1600-tól 1780-ig, mikor a mostani templomot és tornyot építeni kezdték. A harmadik korszak 1780—1801-ig, mikor kis papi állomást szerez az egyházközség. A negyedik korszak 1801—1855-ig, mikor a két papi állomás egyenlővé tétetik. Az ötödik korszak 1855-től mostanig.

A szorosabb értelemben vett papi működésen kívül Sz.-Udvarhely társadalmi életében is mindig befolyásos szerepet játszott. Ennek föltüntetésére álljanak itt a következők:

Sz.-Udvarhely város régebben három jurisdictióból állott: 1. polgári rész (főbíró alatt), nemesi rész (tizedesség alatt), 3. várhoz tartozó rész (egy mandatarius alatt). E régi rendszerű széttagoltságnak közhatósági egyesítésére irányuló mozgalomnak egyik előharcosa volt.

A 60-as évek folytán keletkezett kaszinó létrehozásában egyik tevékeny munkás s azután annak rendre minden hivatali tisztét hordozó támasza volt.

A ma is fönálló kisedővoda létrehozásának indítványozásában s előkészítésében, Nagy Lajos, törvényszéki elnökkel és ref. kollegiumi főgondnokkal, a legelső volt, még a 70-es évek elején.

A ma is működő jótékony nőegyesület életének legnehezebb időszakában, a megszületés és megizmosodás idejében, tanácsaival, tapasztalataival, s inkognitó végzett nem csekély terjedelmű tényleges, résztvevő munkásságával sokat használt az ügynek.

A helybeli főreáliskola idehelyezésének, minthogy az új rendszerű iskolában akkor, a 70-es évek elején, a közvé-

lemény s főképp a Székelyföld és Sz.-Udvarhely valami gyakorlati értékű, magasabb ipari szakiskolát remélt, egyik szószólója és kieszközölője volt; az a Kovács Domokos főbíró, Szőcs Márton és a két ref. papból álló deputáció kérte és nyerte meg az 1869. szept.-ben éppen a realiskolák elhelyezési kérdését közvetlen módon, utazási tapasztalatok alapján tanulmányozó s itt Sz.-Udvarhelyt is átutazó br. Eötvös J. közokt. minisztertől.

Imhol, a néhai életének rövid vázlata, melyből fényes pontok gyanánt tűnnek ki a bevégzett tények.

És hátrahagyottai? Bizony, ezeknek nem hagyott, mert nem is hagyhatott aranyat, ezüstöt, mert harminchét évig vármegyei székhelyen papskodni, 500 frt. papi és 200 frt. szaktanári fizetéssel s abból gazdagságot gyűjteni, képtelenség.

Azonban, életének bevégzett tényeire vigasztalódva, megnyugvással tekinthetnek s tekintnek is hátrahagyottai: egyfelől özvegye, szül. Keller Berta (néhai Keller Jánosnak, Sz.-Udvarhelyváros 1848-ki országgyűlési követének és a hazafiságáért fogságot szenvedett kormánybiztosnak leánya); másfelől gyermekei közül: János, kollegiumi vallásnár; Ferenc, a kolozsvári egyetem tanárképző intézetének tagja; Irma, Kovács Dániel kollegiumi tanár neje. Mert, ha nem hagyott is aranyat, ezüstöt, adott mindenik gyermekének nevelést s ez alapról az ókori göröggel ő is mondhatta: ha gyermekeim hozzám méltók lesznek, nincs szükségük aranyra, ezüstre, ha pedig nem lesznek olyanok, mint én, nem is érdemelnék a nekik szánt kincset.

Szakács Mózes.

Különfélék.

Felhívás előfizetésre.

Az esztendő végére jutottunk. Zúgolódva, panaszkodva, de csak mégis itt vagyunk. És mintha az idők szelleme felémelt újjal intene, hogy itt is kell maradnunk. Régóta nem voltak a felekezetek közti viszonyok oly bonyolultak, élesek, mint éppen most; soha sem volt lapunkra nagyobb szükség, mint most. Hát, éljünk, munkálkodjunk, világosítsuk, lelkesítsük egymást.

Rajtunk nem fog múlni. Tőrekvés, jó-akarat, nem hiányzanak. Kérjük a támogatást szellemiekben és anyagiakban. Hátrálékosaink tegyenek eleget a múltra is; lapunk barátait kérjük, hogy a jövőre előfizetésüket beküldeni, sziveskedjenek.

Munkás-társaink fogadják szives köszönetünket, és kérjük, ne vonják meg azt jövőre sem. Hogy a munka-kedvet, és érdeklődést fokozhassuk, havi pályázatunkat jövőre is fentartjuk. Valamint ígéretet teszünk, hogy a jövő esztendőben mindent el fogunk követni, hogy az egyházkerületi Papi Értekezlet végre megvalósuljon, és megkezdje azt a munkálkodást, mely új vért, új életet, új lelkesedést lesz adandó egész egyházkerületünk, és különösen egyes vidékeink egyház-társadalmi életének.

Concordia parvae res crescunt. Vessünk vállat, és rajtunk a pokolnak kapui diadalmat nem vehetnek; de kicsiny eszközökkel nagy szolgálatot tehetünk a protestáns felvilágosodásnak, magyar hazánknak, és a szabadságnak.

Kolozsvártt, dec. 20. 1892

Szász Gerő.

— **Az elmúló, a hanyatló esztendővel,** mintha rajtunk is erőt venne az a hangulat, mely betölt minden szívet, ha a múltra gondol. Vajjon, megtettünk-e mindent; vajjon, felhasználtuk-e minden erőinket; vajjon, nem voltunk-e haszontalan szolgálók? Ez önbírálat, ez önmagunkkal való leszámolás következtében, csak meghajtjuk fejünket és érezzük, hogy kisebbek voltunk istennek legparányibb jótéteményénél.

És ezzel a szemrehányással csak ismét oda fordítjuk tekintetünket a megsegítő, a jóra vezérlő jó istenhez, ki hívogat, áld, és megsegít, ha benne bizunk, ha az ő segedelmét kérjük. És hitünk felemel; istenbe vetett bizodalunk, mint ha megszilárdulna; erőnk, mintha fokozódnék, hogy ne csüggedjünk, de vessük munkára kezünket, mert csak azzal szemelhetjük meg életünket, munkálhatjuk istennek országát önmagunkban és önmagunkon kívül, szolgálván a szépnek, a jónak, a nemesnek. Ezzel az elhatározással veszünk búcsut a hanyatló esztendőktől és köszöntjük az újat. Ha itt-ott a visszaemlékezés könnyeket csal a szemekbe, a reménység napjának sugarai, melyek a jövőből intenek felénk, ragyogjanak csak annál fényesebben. Nem lehet boldogtalan az, ki remélni tud. Boldog újesztendőt!

— **Erzsébetvárosi körlelkész,** Ince Lajos aa. a múlt ősszel, igaz buzgóságtól indítva, körutra indult az ország nagyobb városaiba, hogy az építendő templom-alapjára gyűjtéseket eszközöljen. A hol megjelent, ott mindennél prédikált is. Ezt a beszédét kinyomatta és 25 kronkapható, melynek tiszta jövedelme az említett célra fordítatik. Minden jó beszéd alkalmi levén, ez éppen alkalmiságával hat és ha megvesszük, szolgálatot teljesítünk egy nemes cél érdekében.

— **Az ugrai egyházban felállítandó** orgona-alapjára gyűjtéseket eszközöltek legnagyobb részben a küllői egyházmegye községeiből. Begyűlt összesen 99 frt. 87 kr. melyért most hálás köszönetet mond lelkész aa. egyháza nevében. Mi kész szívvel tolmácsoljuk e nemes érzelmet; de arra nem vállalkozhatunk, hogy a több százra menő teljes névsort is közöljük, mely lapunknak felét venné igénybe. Ne tudja a te balkezed, mit cselekedett a jobb. Tegyük jót a mi hitünknek cselédével, de nyugtasson meg öntudatunk, hogy jót cselekedtünk. Tudjuk, hogy sok jónak a forrása lehet az efféle «hálás köszönet» nyilvánosságra hozatala, de a mennyire lehet, igyekezzünk azon, hogy nemes cselekedeteinknek rugója legyen a nemes tett végrehajtásában nyilatkozó öntudat és ne a hivalkodás. Csináljatok «Arany könyvet»; oda írjátok be a jóltevőket és a jó isten számon tartja azokat.

— **A csikmegyei körlelkész** f. hó 21-én temette el Gy.-Szt.-Miklóson, megilletődött gyászban és fájdalomban Demeter Domokost, a gyergyóvidéki reformátusok első gondnokát. Az a férfi volt ő, a ki a hitben és áldozatkészségben gazdag szívet őrzött meg egyháza számára s mikor eljött az idő, hogy kezét a szent munkára vesse, abban nemes részt venni, sietett. A körlelkész főlállításakor az alapvető munkánál az első sorban küzdött s úgy buzgalma, mint tekintélyes állása őt jelölték ki ott levő hiveink gondnokául. E tisztében a hidegen fogadott új egyház megkedveltetése s a megindított templomépítési gyűjtések körül, főleg társadalmi összeköttetéseivel jelentékeny munkát végzett. Nemes idealizmus és anyagszelidségű, fenkölt lélek jellemtezték s ezekért oly kedvelt volt minden körben, hogy rendkívüli részvétellel végbement temetésén reformátusok és katolikusok testvérileg egyesültek a közös gyászban és vesztésben koporsója körül. Gondnoki székében végzett nemes fáradozásai, az általa ajándékozott urasztali klenodiumok mindig fenn fogják tartani áldott emlékezetét az egyház hű fiának. Nyujtson számára édes nyugalmat a szentmiklósi sír; nyerjen lelke nemes jutalmat az égben.

— **A maros-vásárhelyi ev. ref. egyház** küldöttsége f. hó 20-án tisztelgett Vass Tamás ev. ref. első pap vezetésével mellett br. Kemény Kálmáné ő nagyméltóságánál, a midőn is felkérte, hogy az ev. ref. egyház elemi és felsőbb leányiskolájának védnökségét elfogadni kegyeskedjék. A kegyelmes asszony Vass Tamás, gondolatokban gazdag, szép beszédére válaszolva, kijelentette, hogy az egyház óhajának szívesen tesz eleget, a midőn az egyház elemi és felsőbb leányiskolájának védnökségét készséggel és örömmel elfogadja s mindent el fog követni arra nézve, hogy az ev. ref. egyház eddig is jó hírnek örvendő leányiskolája, a hozzája

kötött várakozásnak minden tekintetben megfeleljen s úgy e város, mint vidéke magasabb fokú protestáns szellemű nőnevelésének valóságos zászlóvivője, éltető lelke legyen. A küldöttséget, melynek tagjai voltak. Ajtai Gyula, városi ta-

nácsos, Bihari Sándor, Bedőházi János, Deák Lajos, kir. tanfelügyelő, Lakatos Samu, Molnár Albert, Páll Károly és Pallós Albert, igazgató, a kegyelmes asszony igen szívesen fogadta s kiváló érdeklődéssel tudakozódott az iskola ügyei felől.

HIVATALOS RÉSZ.

3356—1892.

KÖRLEVÉL.

Valamennyi erd. ev. ref. egyházmegyei nagytiszt. Esperesnek, valamennyi ev. ref. iskolaszéki t. lelkész-elnöknek, nem különben valamennyi ev. ref. püspöki vizsgáló alatt álló egyházközség t. lelkészének.

Mihez tartás s végrehajtás végett közöljük a közoktatási m. kir. miniszter ur által folyó évi 53,240 sz. a. közreadott s hatóságunkhoz intézett következő utasításait.

A kisdudóvásról szóló 1891. évi XV. t.-c. végrehajtása tárgyában a közigazgatási bizottságok számára kiadott «Utasítás. I. §-a értelmében» ezentúl a 3, 4 és 5 éves óvodakötelest és a 6—14 éves tanköteles gyermekek összeírásának együttesen kell történni. Az összeírás foganatosítása iránt a törvényhatósági közigazgatási bizottságokhoz egyidejűleg intézett rendeletet.

Az összeírás kimutatások adatai csak az anyakönyvekkel egybevetés után állapíthatók meg végleg s azért tisztelettel fölkérem a főhatóságot, hogy tekintettel hivatali elődöm 1876. évi szeptember hó 2-án 20,311 sz. alatt kelt intézményének 2. pontjában, valamint 1885. évi március 2-án 7040. sz. alatt kelt intézményében foglaltakra, méltóztassék gondoskodni arról, hogy a hatósága alatt álló lelkészek a szükséges adatokat készséggel szolgáltatassák ki a községi előljáróságoknak, illetőleg, hogy az összeírás kimutatásoknak az anyakönyvek alapján javítását, esetleg pótlását pontosan teljesítsék.

Az eljárás vagy úgy történhetik, hogy a lelkész az összeírás évében szeptember 1-ig, életök 3—4 évét betöltő (tehát életben levő) gyermekek és szülei névsorát, a születés napjának megjelölésével, a születési anyakönyv alapján kiállítja és az előljáróságnak megküldi, vagy pedig az összeírás kimutatást átveszi a községi előljáróságtól, s a születési anyakönyvekkel összehasonlítás és helyesbítés után visszaadja. Az összeírás kimutatás mindenkor aláírandó a lelkész által is.

Végül megjegyeztetik, hogy a kisdudóvádkban és menedékházakban használandó felvételi naplónak, felvételi jegyeknek, mulasztási naplónak s az igazolatlanul elmaradó gyermekek havi jegyzékeinek mintáit megállapította már a közoktatási miniszter. Egyöntetű eljárás s az 1891. évi XV. t.-c. rendelkezéseinek, különösen pedig a törvény 4. §-ának sikeres végrehajtása érdekében, létező felekezeti kisdudóvádkban és gyermek-menedékházainkban az állam-kormány által kiadott nyomtatványok használtassanak; megszerezhetők közvetlenül, vagy bármelyik könyvkereskedés útján a m. kir. tud. egyetemi nyomdából.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerület Igazgató-Tanácsának Kolozsvárt, 1892. dec. 12-iki üléséből.

Parádi Kálmán,
tanügyi-előadó.

Szász Domokos,
ref. püspök, mint elnök.

3682—1892.

KÖRLEVÉL,

valamennyi erd. ev. ref. iskolaszék tiszt. lelkész-elnökének.

A közoktatási m. kir. miniszter f. é. 27.015, X. 22. szám alatt kelt leiratban tudatja, hogy a lakóhely és megye ismertetése az összes elemi és népiskolák tanterveiben, mint a tulajdonképpeni földrajzi oktatás első foka, elő lévén írva, ezen tantárgy helyes és sikeres tanítását biztosítandó, már hivatali elődje gondoskodott arról, hogy a Poszner K. L. és fia térképészeti intézete Budapesten fokozatosan állítsa elő, az egyes vármegyék nagy arányú iskolai fali térképeit.

Fölsírmervén a szóban levő taneszköz nélkülözhetetlen voltát, a vállalatot folytonosan támogatásban részesítette, a minek következtében ma már a következő 37 vármegye iskolai fali térképe elkészült: Abauj-Torna, Arad, Baranya, Bars, Bács, Bodrog, Békés, Bihar, Borsod, Brassó, Csanád, Csongrád, Esztergom, Fehér, Győr, Háromszék, Heves, Kolozs, Komárom, Liptó, Máramaros, Moson, Pest-Pilis-Solt-Kiskun, Pozsony, Sáros, Somogy; Sopron, Szabolcs, Szatmár, Szepes, Szilágy, Tolna, Torontál, Ung, Vas, Veszprém, Zala, Zólyom.

A fölsorolt megyei fali térképeken kívül ugyanazon vállalatnál elkészültek az összes megyék kis kézi térképei, melyek a fali térképeknek a tanulók kézi használatára szánt hú utáizatai.

Igy állván a dolog, útasítjuk iskolafentartó egyházközségeink előljáróságait, hogy a mennyiben az eddigelé még meg nem szerezték volna a vármegye iskolai fali térképét, melynek hiányában sikeres földrajzi oktatás nem lehetséges, azt okvetlenül szerezzék meg.

Az erdélyi ev. ref. Egyházkerület Ig-Tanácsától, Kolozsvárt, 1892. december 21-én tartott üléséből.

Parádi Kálmán,
tanügyi előadó.

Szász Domokos,
ref. püspök, mint elnök.

1354—1892.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ref. egyházkerületben, a marosi egyházmegyébe kebelezett m e z ő - s á m s o n d i egyházközség énekvezértanító állomására ezennel pályázat nyitattik.

Javadalom: tisztességes lakás, beltelek, gazdasági épületek és egyházhatósági becslés szerint 332 frt. 26 kr.

Pályázati határnap 1893. január 31. Folyamodványok nt. Rákosi Lajos esperes urhoz küldendők Lukafalvára u. p. Nyárádtó.

Kelt Kolozsvárt, 1892. dec. 27. *Szász Domokos,*
erdélyi ref. püspök.

1313—1892.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ref. egyházkerületben a széki egyházmegyehez tartozó kes z ü i kántor-tanító állásra ezennel pályázat nyitattik.

Javadalma: gazdasági épületekkel, veteményes kerttel ellátott lakáson kívül egyházmegyei becslés szerint 211 frt. 65 kr., melyből készpénz 78 frt. és 80 kr.

Pályázati határnap 1893. január 20. Folyamodványok nt. Somkerek Miklós esperes aához küldendők, Székre.

Kolozsvárt, 1892. dec. hó 27. *Szász Domokos,*
erdélyi ref. püspök.

1374—1892.

PÁLYÁZAT.

A szilágy-szolnoki ev. ref. egyházmegyébe kebelezett s z - s á m s o n i kántor-tanító állomásra ezennel pályázat nyitattik.

Javadalma: tisztességes lakás és kerten kívül a tandíj és stóla nem számításával 427 frt. 05 kr. Ez összegből 400 frt. készpénz évnegyedes részletekben az egyház pénztárából fizetve. Pályázati határnap 1893. jan. 25.

Folyamodványok nt. Nagy László esperes aához Szilágy-Somlyóra küldendők.

Kolozsvárt, 1892. dec. hó 27. *Szász Domokos,*
erdélyi ref. püspök.

Felelős szerkesztő és kiadó: **Szász Gerő.**

Mostani számunkhoz egy fél év mellékleten címlap és tartalomjegyzék vannak csatolva.